

JAKTEN PÅ DET UNIKE

PORTRETET:
CATHRINE KNUDSEN

BOK OG BIBLIOTEK

— med medlemssider fra NBF

Nr. 1/2015

Nasjonalstrategen

BIBLIOTEK
SYSTEMER

Med hjerte for drift

Bibliofil er berømt for sin gode driftsstabilitet og høye oppetid. Æren for dette skal Bibliofil dele med et stabilt og godt konfigurert operativsystem, samt maskinvare med god kvalitet og kapasitet.

1. Uavbrutt strømforsyning samt redundante løsninger for disker og strømforsyning, gjør at tjenermaskinen ikke stopper ved strømbrudd, eller om noen av disse sentrale komponentene feiler.
2. Gode drifts- og overvåkningsverktøy for operativsystem (Linux) og maskinvare gir tidlige varsler og muligheter for rask feilretting.
3. Kontinuerlig utvikling av driftsrutiner, sikkerhet og overvåkningsverktøy er prioriterte oppgaver og et naturlig fokus for oss som har **et ekstra hjerte for drift.**

Møte med gode nynorske bøker i mange sjangrar utvidar det språklege repertoaret til born og unge og gjev dei tilgang til fleire litterære røyster.

Kvar finn du fram til desse bøkene?

NYNORSKBOK.NO

Kvart år kjem det mange nye, gode barne- og ungdomsbøker på nynorsk, men det kan vere ei utfordring å halde seg oppdatert. På Nynorskbok.no finn du boktips, omtalar av bøker og informasjon om kva aldersgruppe bøkene kan passe til.

NYNORSKSENTERET
NASJONALT SENTER FOR NYNORSK I OPPLÆRINGA

Sikkert og fleksibelt

Innlogging med lånekort og PIN-kode og lånekort på mobiltelefon. Kameraer overvåkning og styring av lyd, lys, automater og annet utstyr på biblioteket.

Statestikk, support og service

Ta ut all ønskelig statistikk ved hjelp av vår web-modull smartadmin, der også gir mulighet for support 24/7.

Se mer om alle våre RFID produkter på www.axiell.no

DET ÅPNE BIBLIOTEK

– en utvidet service til brukerne

smartbranch anvendes som et supplement til bibliotekets nåværende løsning med bemannet åpningstid, som en utvidet service for brukerne, samtidig utnyttes den fysiske plassen og bibliotekets fasiliteter, siden bibliotekets åpningstid kan utvides betraktelig.

Virker med alle biblioteksystemer

Vår Åpne Bibliotek løsning kan integreres med alle biblioteksystemer, og Axiell har sammen med Bibliotheca levert mer enn 150 Åpne Biblioteker til biblioteker i Norge, Danmark, Sverige og Finland .. og flere er på vei!

Tilgjengelighet

Mulighet for egendefinert veiledning til brukere på display ved innlogging.

Gi brukerne mulighet til å benytte alle bibliotekets tilbud når det passer dem best - både innlevering, utlån, reservasjon utenfor ordinær åpningstid.

AXIELL

INNHold

BOK OG BIBLIOTEK

Nr. 1-2015 – Årgang 82

Bok og Bibliotek er et redaksjonelt uavhengig tidsskrift og redigeres i samsvar med Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten. Debattinnlegg og innkjøpte artikler uttrykker ikke nødvendigvis Bok og Biblioteks mening.
Antall utgivelser: 6 per år.

I REDAKSJONEN

Odd Letnes, ansvarlig redaktør
odd.letnes@bokogbibliotek.no

POSTADRESSE

Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Telefon: 41 33 77 86
www.bokogbibliotek.no

UTGIVER

ABM-Media AS
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

Frist for red. stoff	Ferdigtrykt
Nr. 1	16.01. 12.02.
Nr. 2	20.02. 19.03.
Nr. 3	15.05. 11.06.
Nr. 4	14.08. 10.09.
Nr. 5	09.10. 05.11.
Nr. 6	06.11. 03.12.

ABONNEMENT

DB Partner as
Postboks 163, 1319 Bekkestua
bob@dbpartner.no – Tlf 67 11 38 08

Forside: Trond Isaksen
Grafisk produksjon: Arena Media AS

ISSN 0006-5811

ANNONSER

Lars-Kristian Berg
Telefon 930 03 338
lakris@lakrismedia.no

ANNONSEPRISER

Innside av omslag	kr. 10 900,-
Baksiden	kr. 12 900,-
Dobbelside	kr. 14 900,-
Helside	kr. 9 900,-
1/2 side	kr. 5 900,-
1/4 side	kr. 4 900,-

Hovedsaken

NASJONALSTRATEGI. Intervju med Aslak Sira Myhre. 8

Bibliotekutvikling

FAKTABASERTE BESLUTNINGER. Jakten på det unike	20
MER ÅPENT Suksess i Sarpsborg	24
OFFENTLIGE PUBLIKASJONER Stat og styring komplett på nett	28
BOKBUSS "Mime" inntar Osterøy	41
BETABIB Den frittstående bibliotekar var ennå ikke død	44
WIKIPEDIA – et utvida bibliotek	59
YTRINGSFRIHET Karikaturer i Stavanger	64

Bøker og lesing

NM BAUTA for Magnhild Haalke	27
TIDSSKRIFTER Fra Intimkontakt til Eksternkontakt	31
LYRIKK William Shakespeare	46
LESEOPPLEVING James Baldwin	48
FORFATTERPORTRETET Cathrine Knudsen	50
NY SJANGER Elektronisk poesi	62

MEDLEMSSIDER FRA NORSK BIBLIOTEKFORENING

– et bilag til Bok og Bibliotek 33

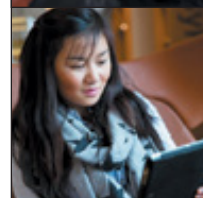
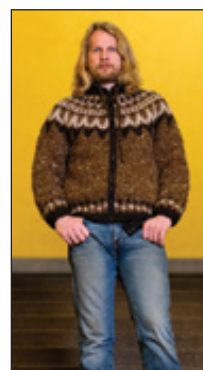
Meninger

PROFESSOR'N Charlie Hebdo	16
– bibliotekene og en bærekraftig offentlighet	16
INTEGRERING Bibliotekene er Charlie	18
DEBATTBIBLIOTEKET Dette må vi satse på	25

Forskning

LESING Tenåringer tester ut papirbok og e-bok	55
BIBLIOTEKROM Dansk bibliotekforskning	60

LUNSSQUIZ	15
TILBAKEBLIKK 1979	67
BAKSIDEN En tweet og en vrang	68

REDAKSJONELT

Velkommen til et nytt Bok og Bibliotek

Norsk Bibliotekforenings blad *Bibliotekforum* ble lagt ned i 2014, og "gjenoppstår" i 2015 som et bilag i denne utgaven av *Bok og Bibliotek*. Det er et åtte siders bilag som fullt og helt er laget av Bibliotekforeningen, som så ble satt inn i bladet før det gikk i trykken.

Ifølge den avtalen som er inngått mellom Norsk Bibliotekforening og ABM-media (Bok og Biblioteks utgiver), skal bilaget komme fast i bladet. Et viktig punkt i avtalen er at Bok og Bibliotek heretter vil sendes gratis ut til alle medlemmer i bibliotekforeningen.

Jeg er svært glad for dette samarbeidet. For Bok og Bibliotek betyr det for eksempel at vi når ut til mer enn 4000 abonnenter, som er et betydelig høyere antall enn før vi inngikk samarbeidet med NBF. Det vil også – forhåpentligvis – gi oss mulighet til å øke volumet på annonser, siden Bibliotekforum nå er gått inn. Og det er viktig. For selv om Bok og Bibliotek nyter godt av en solid statlig grunnstøtte, er vi avhengig av annonseinntekter for å kunne komme ut slik vi gjør i dag.

Selv om vi har inngått en distribusjonsavtale med NBF, er Bok og Bibliotek fortsatt et frittstående abonnementstidsskrift. For lesere som ikke er medlem i NBF, er det derfor mulig å tegne ordinært abonnement på bladet.

Vi håper denne utviklingen oppleves som et pluss til Bok og Bibliotek og gir Norsk Bibliotekforening en god kanal ut til sine medlemmer.

Denne utgavens bilag finner du på s. 33-40.

Bok og Bibliotek har fått nytt redaksjonsråd:

Magnhild Johansen, biblioteket, Bodin vgs, Bodo

Tarjei F. Werner, Deichmanske bibliotek

Petter von Krogh, Buskerud fylkesbibliotek

Live Kvale / Line Nybakk Akerholt, UB, Universitetet i Oslo

Kristin Elisabeth Røijen, Læringssenteret, Høgskolen i Oslo og Akershus

Åse Kristine Tveit, Høgskolen i Oslo og Akershus, avd ABI

Bibliotekene bør ikke krenke

Bok og Bibliotek har ikke trykket Muhammed-karikaturer. Noen savner det kanskje? For burde jeg ikke – i ytringsfrihetens navn, og som redaktør for biblioteksektorens fagtidsskrift – trykke noen krenkende tegninger av Muhammed? For å vise at jeg har rett! Og at jeg tør!

Så vidt jeg har registrert, har det vært overraskende lite debatt i kjølvannet av Charlie Hebdo-terroren i biblioteksektoren. Det var derfor interessant når både Norsk Bibliotekforening og Bibliotekarforbundet kom med sine opprop i januar. Bibliotekforeningen var nokså lavmælt i sin uttalelse, og vekket hos meg ingen særlige reaksjoner. Den var "safe" for å si det på godt norsk, og det var ikke noe galt i det.

Men jeg må innrømme at jeg stusset over den holdningen Bibliotekarforbundet la for dagen, uansett hvor velmenende oppropet var. Det virker som om Bibliotekarforbundet har stilt seg på ytringsfundamentalismens ytterfløy. De skriver blant annet: "Nå dreier det seg om retten til å kunne ytre seg krenkende, og om å tåle krenkelser." Vi gjentar: Nå dreier det seg om å kunne krenke og om å tåle krenkelser.

Jeg tror ikke denne holdningen bør være bibliotekenes bidrag til et bedre samfunn. Hånd i hånd med ytringsfrihet går et ytringsansvar. Bibliotekene bør være de første til å reflektere over hva som er juridisk rett og moralsk klokt. Idet vi formidler krenkende utsagn offentlig, verbalt eller visuelt, må vi ta med i betraktningen at vi sårer de krenkede. Ibland kan det handle om mer enn å søre, ja, rett og slett spytte på deres dypeste verdier.

I bibliotekenes samfunnsoppdrag ligger det at de skal støtte opp under demokratiet. Demokrati er i min verden et samfunn som utvikler seg gjennom rasjonell samtale og argumentasjon. Bibliotekets Charlie-rolle bør i det perspektivet være inkluderende – ikke krenkende.

Når Bok og Bibliotek har unnlatt å krenke, betyr det ikke at jeg som redaktør er feig. Eller at jeg gir etter for terroristene. Jeg ønsker i stedet refleksjon. Jeg er derfor glad for å kunne vise til to innlegg i denne utgaven, som drøfter temaet på måter som viser at verden er komplisert. Det synes jeg er mer modig enn å krenke og gjøre narr.

Se signerte innlegg om "bibliotekene og Charlie" av Ragnar Audunson og Lars Egeland på henholdsvis side 16 og 18.

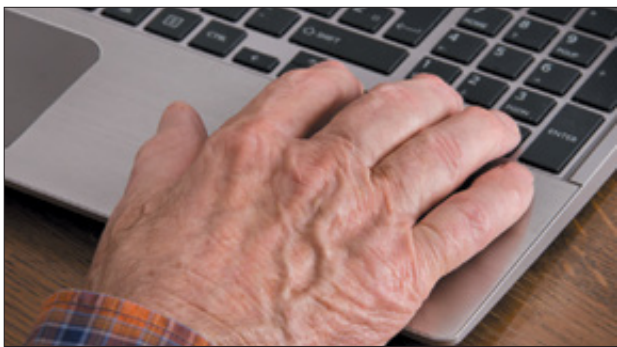
Se også reportasje om karikaturtegninger på Sølverget, side 64.

Odd Letnes

odd.letnes@bokogbibliotek.no

Seniordata i Hamar

Hamar bibliotek har gjennom flere år hatt god erfaring med å tilby opplæring på pc for seniorer. Tilbudet gis i samarbeid med Hamar Frivilligsentral, og startet opp igjen i februar.

Det blir gitt innføring i bruk av internett og e-post. Utover det generelle opplæringstilbudet, vil de også gå spesielt inn på bruk av nettbank og nettbrett. ■

Arrangementstips til alle bibliotek

Kjære strikkere! Jeg jobber på Oslos hovedbibliotek og vi vurderer å lage et tilbud for strikkeglade: En gratis "strikkesirkel" der de som vil, kan komme til kaffe og høytlesning. For eksempel leser vi starten på en rekke nye bøker, så du kanskje finner en du vil låne med deg hjem, eller du kan slappe av og bare lytte til en god novelle eller to. Vi trenger tilbakemelding på ideen! Er den god, avleggs, genial, rar? Kjør debatt, oppfordrer Ingela Nøding, på Facebook/Biblioteknorge. ■

Bare Wikipedia?

– Forskarane er tvisynste til Wikipedia som kjent, men siste undersøkjing visar at i praksis så brukar 95 prosent av forskarane Wikipedia til profesjonelle føremål, så kvifor skal ikkje skuleelevar lærast opp til å bruke Wikipedia til skuleoppgåver, spør Pål Magnus Lykkja på Biblioteknorge.

– Det er svært få som er skeptiske til Wikipedia, mens det heldigvis er langt flere som skeptiske til at man KUN bruker Wikipedia. Informasjonskompetanse er vel ikke gått av moten ennå, spør Hans Martin Fagerli tilbake. ■

Bibliotek i Lillestrøm likevel?

– Faglig sett mener vi det er helt nødvendig med et bibliotek i Lillestrøm med den utviklingen vi ser nå. Når et eventuelt bibliotek kan åpne dørene, er likevel en annen sak, sier kommundirektør Anne-Berit Haavind til Romerikes Blad.

Både hun og biblioteksjef Elisabeth Engø er enige om at hovedbiblioteket på Strømmen fungerer godt, det inkluderer mange brukere, det har et lavterskeltilbud og betyr mye for selve Strømmen.

Et nytt bibliotek i Lillestrøm behøver nødvendigvis ikke ekskludere hovedbiblioteket. De synes det er et paradoks at Lillestrøm er den eneste byen i Norge uten et bibliotek. ■

Framtid uten bøker

– Biblioteket skal være for dem som lærer, og ikke for de lærde, sier Brian Gambles, sjefbibliotekar ved det nye biblioteket i Birmingham, til Aftenposten.

Hans hovedidé er at biblioteket skal hjelpe dem som trenger det mest: Kvinnen med diabetes som behøver kostholds-råd. Innvandreren som har bruk for et engelskkurs. Pensjonisten som ikke skjønner hvordan man bruker internett og alenemoren som trenger hjelp til å skrive en cv.

– For meg har aldri biblioteket handlet bare om bøker. Stikkordet er læring og kultur. Og du kan lære noe på veldig mange måter, både gjennom å snakke med mennesker, å høre et foredrag, lytte til en debatt eller lese en artikkel på nettet. Poenget er at biblioteket er et sted hvor ideer blir utvekslet, sier Gambles.

Han ser for seg at fremtidens biblioteker vil være uten bøker, og at papirer bare blir skrevet ut ved forespørsel. ■

Vår nye nasjonalstrateg

Da Aslak Sira Myhre ble utnevnt til nasjonalbibliotekar, var det mange som sperret opp øynene. Dette var annerledes, dette blir spennende, var reaksjoner over lunsjbordene og i biblioteksektorens sosiale medier.

Aslak Sira Myhre (f. 1973)

- Studert historie og sosialantropologi i Bergen
- Leder i Bergen Rød Valgallianse 1995–97
- Medlem av bystyret i hjembyen Stavanger 1999–2003
- Partileder i Rød Valgallianse 1997–2003
- 2003–06 leder av foreningen !Les
- Ble i 2006 daglig leder av Litteraturhuset i Oslo og bygde opp institusjonen fra starten og frem til 2014
- Har også arbeidet som journalist og vært en ivrig deltaker i samfunnsdebatten.
- Fra 2014 er Aslak Sira Myhre sjef for Nasjonalbiblioteket.

Alle bilder: Trond Isaksen

AV ODD LETNES
REDAKTØR

Vi gratulerer Aslak Sira Myhre med en spennende og svært viktig jobb. Den nye direktøren får en viktig rolle med å utvikle bibliotekene i Norge, sa daværende leder i Bibliotekarforbundet, Monica Deildok, i april 2014.

– Spenstig og særdeles spennende valg!! Hjertelige gratulasjoner til Sira Myhre og

til de som har gjort den spennende ansettelsen!! skrev biblioteksjef Ola Eiksund, Arendal bibliotek, på Biblioteknorge-lista.

Men innerst inne stusset nok noen litt også. Og tok ironien fatt:

– Eg er djupt såra og sundskoten, her må det bli nasjonal bibliotekarstreik: Fyren har jo knapt nok sett sine bein på Statens bibliotek- og informasjonshøgskule, mente Ivar Stokkeland, bibliotekleder ved Norsk polarinstitutt.

Ut av skapet?

Var han skapbibliotekar? Var det virkelig sånn at Sira Myhre gikk med en godt skjult drøm om å bli nasjonalbibliotekar? Var det sånn at når han diskuterte forholdet mellom bibliotek og litteraturhus, som han har gjort mange ganger de siste årene på konferanser og i media, så skulle han ønske at han helst satt på «andre siden», blant bibliotekarene?

Det korte svaret lyder «Nei».

For den hemmelige våte drømmen hans har aldri handlet om å bli nasjonalbiblio-

– *Jeg har blitt manisk opptatt av metadata.*

Større bibliotekbehov

Han pekte under jobbintervjuene på tre felter han ville satse på. Det første handlet om folkebibliotek.

– Det vi gjør med folkebibliotekene nå og de neste ti årene, vil forme bibliotekene i hele dette århundret, mener han. – Videre lever vi i en tid som krever mer og ikke mindre bibliotek.

– *Hva begrunner du det med?*

– Det er to trekk i tiden som folk intuitivt tror peker mot at bibliotek blir mindre viktig, men som egentlig betyr det motsatte. Det ene er Google. Vi har lett for å tro at så lenge vi har Google trenger vi ikke flere kunnskapskilder. Men det er feil. Vi har tilgang til uendelige mengder kunnskap via nettet, men det gjør behovet for kildekritikk og katalogisert, kvalitetssikra kunnskap større, ikke mindre. Google gjør deg ikke til din egen bibliotekar,

det vet vi nå. Søkemotoren stiller kun en begrenset del kunnskap til rådighet og den fungerer best når du vet hva du vil ha. Men når du bare finner den kunnskapen du visste at du lette etter, da blir du ikke klokere. Bibliotekene står på andre enden av skalaen. Bibliotekenes arbeid med klassifikasjon, katalogisering og gjenfinningssystemer, er enormt mye mer omfattende. Google gir oss toppen av isfjellet. Bibliotekene gir oss i tillegg bredden og dybden, sier nasjonalbibliotekaren som nå lener seg framover med armer som understreker poengene.

Det som også krever mer satsing på bibliotek, er at mange av de tradisjonelle møteplassene som postkontorer, bokhandlere, platebutikker, nærbutikker og liknende blir lagt ned, mener han.

– Da tenker man at nå må vi snart legge ned biblioteket også, og at det er en slags rest av sovjetsosialisme som gjør at vi opprettholder disse filialene. Men folk har ikke mistet behovet for å møtes fysisk. Sosiale møteplasser er en viktig del av et samfunn, og når de andre forsvinner er biblioteket den perfekte møteplassen hvor du kan komme som den du er uten noen kommersiell interesse og tilbringe hvor mye tid du vil innenfor en ramme av kultur, kunnskap og opplevelser.

Arena og metadata

Det andre punktet han la vekt på under ansettelsesprosessen, var at han ønsker å utvikle nasjonalbibliotekets rolle som formidler av sine enorme kunnskaps- og kulturressurser. Nasjonalbiblioteket er Norges hukommelse, men samlingene må aktiveres og løftes fram på en enda mer aktiv måte enn i dag, poengterer han.

Det tredje han tok til orde for, som er i forlengelsen av de to foregående punktene, er å utvikle Nasjonalbiblioteket som en åpen arena for publikum, akkurat som folkebibliotekene nå for eksempel skal bli arenaer for offentlig debatt.

– Vi må også styrke denne utadvendte siden, ved å ha arrangementer og utstillinger, både her i lokalene våre på Solli plass og på nettet. Eller i form av vandrestillinger og liknende som tilbys folkebibliotekene

– *Har du kommet på noe mer etter at du ble varm i trøya?*

– Jeg har blitt manisk opptatt av metadata. Vi må slutføre overgangen fra det analoge til det digitale i bibliotekenes katalogisering og gjenfinning av bøker og kunnskap. Det vil si felles metadata, ei bok – én registrering, felles biblioteksøk, felles autoritetsregister og den store webdeweyen. Dette er tjenester som vil frigjøre ressurser i landets biblioteker, og gjøre veien til boka, artikkelen eller filmen kortere for lånere. Og det er tjenester nasjonalbiblioteket skal levere. Nasjonalbiblioteket har jobbet med dette lenge, og nå har vi lagt en plan som gjør at det kan komme til et bibliotek nær deg ganske snart. Metadata ►

tekar. Det var heller ikke sånn at han en vakker vårdag i 2014 våknet og så lyset: Jeg vil bli nasjonalbibliotekar.

Han ble spurt, som det heter, om å komme på intervju.

– Det første jeg tenkte var at søkerlista var mager og at de trengte flere navn. For å være ærlig hadde jeg ikke store forventninger om å få jobben. I ettertid ser jeg at det kanskje var en fordel, for jeg hadde ganske lave skuldre under intervjuene og følte meg fri til å si hva jeg ville.

Krav. Mitt viktigste krav til kommunereformen er at den ikke må svekke bibliotektilbudet, sier Aslak Sira Myhre.

først er slagordet mitt nå, det så jeg ikke komme da jeg startet.

Det viktige rommet

Nasjonalbibliotekaren tror på bibliotekrommet. I et historisk perspektiv er det ikke utlånet som har båret fram bibliotekidéen, poengterer han. Det viktigste er den bruken av kilder som har foregått i selve biblioteket. Dette forandrer seg ikke i en digital tid. Tvert i mot vil digital tilgang i folkebibliotekene vil bli stadig viktigere.

– Men kan vi ikke bare sitte og surfe hjemme i vår egen stue?

– Nei, og det er det som er hele poenget. Rettighetsbelagt musikk, film, aviser, skjønnlitteratur og faglitteratur kan ikke gis ut gratis på generelt grunnlag. Der- som folk kunne sitte hjemme i sin egen stue og laste ned eller streame det de måtte ønske av rettighetsbelagt materia-

le, ville det potensielt ødelegge hele kulturøkonomien og vilkårene for å skape kunst og kunnskap.

– Nettopp her kommer folke- og fagbibliotekene inn. Vi har i dag fått på plass avtaler som for eksempel avistjenesten, som gjør at vi kan tilby mye av dette gratis til bibliotekets brukere innenfor bibliotekets vegger. Dermed får brukerne en merverdi ved å gå på biblioteket. Jeg vil at vi skal flytte stadig mer av Nasjonalbibliotekets digitale bibliotek ut i folke- og fagbibliotekene.

Volum, volum, volum

– Vil Nasjonalbiblioteket kunne åpne opp «den dype weben» for folkebibliotekene, altså sørge for at databaser og tidsskrifter som i dag ligger bak betalingsmurer, blir fritt tilgjengelig for folke- og fagbibliotekene?

– Veiene fram dit kan være mange og lange. Tilgang på denne delen av internett kan koste mye penger. Da kommer spørsmålet: Hvem skal betale? Andre ganger kan man kanskje oppnå tilgang gjennom forhandlinger. Men slikt tar også tid. La meg derfor svare slik: Dette er en del av de langsiktige målsettingene, og Nasjonalbiblioteket ønsker å bidra til størst mulig digital tilgang for brukerne. I det arbeidet må vi være både pragmatiske og tålmodige, for dette er et stort arbeid.

Volum er et viktig stikkord for Sira Myhre. Hvis det skal være et poeng for brukeren å gå til biblioteket og søke kunnskap på en pc eller en mobiltelefon, må han finne mye mer enn et tilsvarende søk ville gitt hjemme i stua. Det er for eksempel en grunnidé bak NB Digital.

– Vi digitaliserer ikke bare et utvalg av det som er trykt i Norge, vi digitaliserer alt! Dette gir Nasjonalbibliotekets samlinger

et enormt volum, noe som oppleves av brukerne som viktig og interessant.

Kommunereformen

Fra å være et noe uklart politisk prosjekt, er kommunereformen nå i ferd med å bli en konkret sak som stadig oftere dukker opp i den offentlige debatten. Også i biblioteksektoren. Hvilke konsekvenser tror Sira Myhre den kan få for bibliotek-Norge?

– Jeg tror jeg må svare sånn: Mitt viktigste krav til kommunereformen er at den ikke må føre til svekkelse av bibliotektilbudet. Både regjeringen og Stortinget er heldigvis opptatt av å styrke biblioteksektoren. Nasjonalbibliotekets rolle vil derfor hele tiden være å påpeke at bibliotektilbudet ikke må svekkes som en følge av kommunesammenslåinger.

– Hva skjer så hvis det likevel skulle føre til nedleggelse av filialer?

– Det er ikke Nasjonalbiblioteket som bestemmer over filialstrukturen til norske bibliotek. Selv om det ikke alltid kjennes sånn, tror jeg det i det store og det hele er en god idé. Noen ganger kan det være riktig å flytte en filial, eller legge en ned, fordi folk har flyttet på seg eller fordi bibliotektilbudet organiseres annerledes. Kunnskapen om hva som er rett vil være lokal. Det Nasjonalbiblioteket kan gjøre er å holde fast på at bibliotektilbudet ikke skal svekkes som en følge av en eventuell reform, og argumentere for bibliotekene overfor kommunepolitikere og rådmenn. Samtidig bidrar vi med utviklingsmidler og infrastruktur som gjør at kommunene, uansett hvordan de kommer til å se ut, kan utvikle sine bibliotek på en best mulig måte, sier han og legger til.

– Vi kan også legge til rette for tjenester og

Fagforbundet for alle som jobber i bibliotek

Fagforbundet:

- ivaretar bibliotekansattes faglige rettigheter
- krever rett til heltid
- har stipendordning for medlemmer
- vil grunnlovsfeste det offentliges ansvar for kultur

Biblioteket skal:

- være et åpent og tilgjengelig møte- sted
- være en arena for kunnskap og kultur
- være en ressurs for skole og lokal- samfunn
- tilby digitale kunnskapsressurser

FAGFORBUNDET
Seksjon kirke, kultur og oppvekst

Velkommen som medlem! Send SMS Fagforbundet medlem til 1980.

” – *Vi bruker ikke penger på å ruste opp depotet i Mo i Rana for vår egen del.*

tilbud som kan fylle bibliotekene med innhold. Men som jeg påpekte ovenfor, møteplassen og digital tilgang krever fysiske bibliotekrom. Det er i seg selv gode argumenter for filialer og fysiske bibliotek.

Statlige øremerkinger

«Nedleggelse av bibliotek» bringer inn et annet stort tema, som fra tid til annen dukker opp i biblioteksektoren: statlige garantier og øremerkinger. Det har senest kommet ønsket om at staten skal overta driften av bokbåten Epos på Vestlandet. Er det en riktig vei å gå?

– Nasjonalbiblioteket er et forvaltningsorgan, det er ikke vi som lager lover og regler. Statlige øremerkinger til biblioteksektoren er derfor en sak for Stortinget og ikke for Nasjonalbiblioteket. Sannheten er at det er et stort flertall på Stortinget som sier nei til statlige øremerkninger. Det er viktig at man tar dette inn over seg i biblioteksektoren. Det staten kan gjøre, og som kulturministeren nettopp har gjort, er å øke tilskuddsmidlene. Dersom nivået på 48 millioner kroner i året opprettholdes, snakker vi om en halv milliard kroner på ti år. Det er mye penger.

– Kunne noe av dette gått til drift?

– La oss ta utgangspunkt i bokbåten Epos. Jeg vet at noen mener at staten burde overta ansvaret for den. Men Nasjonalbibliote-

ket kan ikke uten videre gjøre det. Da må vi få et pålegg fra Stortinget. La oss gå et skritt videre i diskusjonen. Hvis vi overtar Epos, ville det være det samme som å overta Sandaker filial for Deichman. Det ville starte en uheldig utvikling. Dersom man vet at staten går inn og overtar filialer i kommuner med trange budsjett, ville sannsynligvis mange rådmenn begynte å tenke: Ok, vi varsler nedleggelse av filial X eller Y og håper at staten vil komme med en hjelpende hånd. Da ville ikke Nasjonalbibliotekets utviklingsmidler ha hjulpet mye. 48 millioner årlig er veldig mye om vi kanaliserer dem til aktivitet i bibliotek landet rundt, og veldig lite om det skal brukes til å drive bibliotekfilialer.

– Når det er sagt, tror jeg at både bokbåt, bokbuss og andre oppsøkende bibliotekstjenester blir viktig i årene som kommer. Vi må ut for å ta med folk inn i biblioteket.

NBs todelte rolle

– Nasjonalbiblioteket er både bibliotek og utviklingsorgan. Det har fra tid til annen kommet kritikk av at dere bruker for mye penger på dere selv. Hva mener du om det?

– Jeg har merket meg denne diskusjonen, men jeg ser ikke motsetningen. Vi har en

todelt oppgave, ja. Vi skal samle inn og sikre landets hukommelse, og drive formidling og forskning. Samtidig er vi et strategiorgan og serviceorgan for biblioteksektoren. Depotbiblioteket i Mo i Rana er et godt eksempel. Vi bruker ikke penger på å ruste opp depotet i Mo i Rana for vår egen del. Det handler først og fremst om å

” *Statlige øremerkinger til biblioteksektoren er derfor en sak for Stortinget og ikke for Nasjonalbiblioteket*

avlaste folke- og fagbibliotekenes behov for magasin, slik at de kan bruke ressursene sine til formidling og andre aktiviteter som kommer brukerne til gode.

– Når vi nå satser på å utvikle bedre fellestjenester, er også det noe som kommer biblioteksektoren til gode. Det samme gjelder utviklingsmidlene hvor vi stimulerer til nyskaping og kreativitet.

Fag og folke

– Etter at fag- og forskningsbibliotekene mistet Riksbibliotekstjenesten, opplever enkelte at de ikke lenger blir sett. Andre opplever at fag- og folkebibliotekene lever i hver sin verden og savner mer samarbeid. Hvordan ser du på forholdet mellom fag og folke?

– Jeg er redd denne typen bekymringer er ►

Utfordringene. Norske bibliotek er i konkurranse med resten av verden, med Google og tilsvarende tjenester og medier.

et uttrykk for en liten sektor på defensiven, sier Sira Myhre. Han mener at frykten for at den ene typen bibliotek blir favorisert i forhold til andre, er ubegrunnet.

– Vi må komme bort fra denne konkurranseoppfatningen. I min verden er et bibliotek et bibliotek enten vi snakker om fag- eller folkebibliotek. De problemene et folkebibliotek møter i overgangen fra analog til digital tid, møter i prinsippet også et fagbibliotek. Dersom vi skal snakke om konkurranse her, må det være at norske bibliotek er i konkurranse med resten av verden, med Google og tilsvarende tjenester og medier.

– Ser du behov for mer samarbeid?

– Både ja og nei. Dersom fag- og folkebibliotekene kan sirkle inn viktige felles relevante problemer og utfordringer, ønsker selvsagt Nasjonalbiblioteket å bidra til å løse dem. Men jeg er ingen tilhenger av at man oppretter utvalg og komiteer for sin egen skyld. Det er misbruk av ressurser.

Sammen om ebøker

Foreløpig er ebøkernes andel av det totale bokmarkedet liten, og lite tyder på at ebøkene med det første vil ta over for papirboka. Det er for eksempel ikke eboka som truer bokhandlerne, det er nettsalget av fysiske bøker. Men på sikt vil det skje sto-

re endringer, og man må ikke være den store sannsigeren for se at ebøkene kommer til å ta en stadig større andel av det totale bokmarkedet.

Det nasjonalbibliotekaren er mest opptatt av, er at vi ikke undergraver det norske litterære systemet.

– Jeg er fristet til å si at det norske litterære systemet er det mest velutviklede i verden. Det sikrer inntekt til forfatterne og forleggerne, det sørger for kvalitet og for bred distribusjon omkring i landet via bokhandlere og bibliotek. Det er imponerende hvor mange forfattere fra lille Norge som oversettes til ulike språk omkring i verden.

– *Forfatterne og forleggerne er redde for at dette systemet skal gå i stykker i overgangen fra det analoge til det digitale?*

– Denne frykten må biblioteksektoren dele. Det norske litterære systemet er et trepartssamarbeid hvor bibliotekene er en vesentlig del, som kjøper av bøker, som distribusjonskanal, formidler og kulturbærere. Men vi er like avhengig av forfattere og forlag som de er av oss. Bryter

– *Du har frihet til å programmere kontroversielt, ikke plikt til det.*

systemet sammen, bryter det sammen for oss alle. Det bør være utgangspunktet ved alle de forhandlingsbord vi skal møtes ved de neste årene. Vi har hatt en felles interesse av å bygge dette systemet og vi har en felles interesse av å skape et tilsvarende system i den digitale verden. Vi må gjøre det med og ikke mot teknologien og ingen må bli for griske om det skal gå. Det er mitt utgangspunkt.

Bibliotek og litteraturhus

– *Hva lærte du som leder av Litteraturhuset i Oslo, som du nå kan bruke i forhold til biblioteksektoren?*

– Personlig lærte jeg mye om å bygge opp en institusjon og drifte den. Jeg tror likevel de mest relevante erfaringene i forhold til min nye jobb, er hva vi lærte sammen på Litteraturhuset. Vi startet ikke som en konkurrent til Deichmanske bibliotek i Oslo, som enkelte feilaktig har trodd. Tvert i mot sto det i stiftelsesdokumentet til Litteraturhuset i Oslo at vi skulle være

en inspirasjonskilde for folkebibliotekene. Vi skulle skape en ny type offentlig arena for debatt og andre arrangementer, vi skulle prøve og feile og vise nye muligheter. Så skulle bibliotekene kunne høste av våre erfaringer uten å måtte gjøre våre feil. Det var tanken.

– Når jeg så ble spurt om å bli nasjonalbibliotekar, og med kulturministerens oppjustering av utviklingsmidler, så ser jeg en sammenheng. De erfaringene vi har gjort på Litteraturhuset når det gjelder programmering, publikumstenkning, arrangement, teknikk, markedsføring og liknende, kan komme veldig godt med nå når bibliotekene skal realisere sin nye formålsparagraf.

– *Hvordan kan dere nå få formidlet dette til bibliotekene?*

– Det viktigste virkemiddelet vi har er tilskuddsmidlene. Jeg ønsker å kanalisere dem mot arrangement, tilrettelegging for arrangement og volum. Man blir ikke god til å være møteplass eller debattarena av å gå på kurs, det blir man gjennom å lage arrangement. Jeg håper å kunne gjennomføre en fireårsplan hvor alle bibliotek over hele landet har fått økt rom for formidling, møter, foredrag, debatter og opplesinger. Og arrangement for barn, ungdom og voksen, pensjonister og idrettslag.

– Vi kan tilby ressursene som gjør at biblioteksjefene kan fylle den nye formålsparagrafen med innhold. Og så skal vi sikre kompetansedeling. Mange bibliotek er allerede svært gode arrangører. Vi må sikre at deres ressurser gjør andre bedre. Og så må Nasjonalbiblioteket bygge opp en egen kompetanse som kan bidra over tid til både å initiere tiltak, evaluere, kartlegge og legge til rette for kompetansedeling for biblioteket som møteplass. Men det vil ta tid, dette er ikke noe som utvikles på nasjonale kurs og konferanser. Det utvikles gjennom prøving og feiling der du er.

Tenk kvalitet, ikke provokasjon

– *Diskusjonen om bibliotek og litteraturhus har ofte vært preget av spenning, som om det handlet om et enten-eller. Hva tenker du om det?*

– Jeg tenker at denne spenningen er medalt opphøysa og at konflikten ikke er reell. Bortsett fra hvis en kommune skulle finne på å legge ned biblioteket og i stedet bruke pengene på litteraturhus. Men vi har ingen

eksempler på at det har skjedd. Pengene til for eksempel Litteraturhuset i Oslo har ikke gått fra Deichmans budsjett. Jeg har dessuten aldri ment at vi skulle starte en storstilt utbygging av litteraturhus omkring i landet. Det er bare noen få større byer som har plass til både bibliotek og litteraturhus. I resten av kommunene er det biblioteket som er det naturlige litteraturhuset.

– Hvilket råd har du til slutt til de biblioteksjefene som nå sitter omkring i landet og lurer på hva slags diskusjoner og debatter de skal arrangere for å oppfylle formålsparagrafen i loven?

– Dere trenger ikke lage Dagsnytt 18. Dere trenger ikke lage kontroversiell debatt. Det er det viktigste. Dagsnytt 18 er vanskelig å lage for NRK, som er Norges største redaksjon. Ingen kan forvente at en bibliotekssjef i halv stilling skal kunne få til debatter TV2 har gitt opp å trekke folk til. Jeg ønsker et mangfold av arrangement og arrangementstyper i landets biblioteker, programmet i Ørsta skal være annerledes enn det i Volda. Foredrag og dannelses er like viktig som kontrovers for utviklingen av demokratiet. Forfattermø-

ter, samtaler og debatter skal alterneres. Uansett hva man gjør, tenk først og fremst kvalitet. Og kvalitet på et arrangement betyr at det er laget for et publikum, ikke for den som arrangerer .

– På Litteraturhuset var jeg veldig streng. Jeg sa ofte nei til et arrangement dersom jeg mente kvaliteten var for dårlig. Det håper jeg også biblioteksjefene gjør. Men aller viktigst: Lovendringen ble ikke gjort for at alle bibliotek er nødt til å ha et foredrag av en nazist i løpet av året. Du har frihet til å programmere kontroversielt, ikke plikt til det.

– Gjennom attentatet mot det franske satireremagasinet Charlie Hebdo ble ytringsfriheten angrepet på det mest brutale. Hva tenker du om bibliotekene som forsvaret av

Begrensninger. Det er bare noen få større byer som har plass til både bibliotek og litteraturhus.

ytringsfrihet og som arena for offentlig debatt i kjølvannet av attentatet?

– Denne type terror verken skal eller vil påvirke bibliotekenes virksomhet. Bibliotekene er arenaer for kunnskap, dannelse, formidling og debatt. Det var de før de groteske angrepene på Charlie Hebdo, og det skal de være etterpå, avslutter Aslak Sira Myhre. ■

LUNSJQUIZEN

Årets bibliotek 2014

1. Hvor mange farger kan du spille med i kinasjakk?
2. Hvilket bibliotek ble nylig kåret til Årets bibliotek 2014?
3. Hvilket TV-drama fra 1990-tallet med Kyle MacLachlan i hovedrollen returnerer til skjermen i 2016?
4. Hvem er høy beskytter for Friluftsåret 2015?
5. Hva heter den norske komikeren som var med på TV2-programmet «Kollektivet» frem til desember 2012, og som siden har showet med Hege Schøyen og Linn Skåber i «Latter på Latter»?
6. Hvem er det eldste mennesket i Bibelen?
7. Hva het kjemikeren som tilskrives organiseringen av grunnstoff i det periodiske system (periodesystemet)?
8. Hvilket ord har fotballinteresserte i Ålesund og kulturinteresserte i Bodø til felles?
9. I hvilken populær tv-serie følger vi en eksperimentalfysiker, en teoretisk fysiker, en astrofysiker, en ingeniør og en skuespiller som alle holder hus i Pasadena, California?
10. Hvem har skrevet «Looking for Alaska» og nylig filmatiserte «The fault in our stars» («Faen ta skjebnen»)?
11. Hvilken ingrediens er tilsatt en matrett om den kalles 'Lyonnaise'?
12. Hva er Caroline Berg Eriksen bedre kjent som?
13. Hvilken kjent amerikanske forfatter har gjemt seg bak psevdonymet Richard Bachman? Bachman står blant annet for science fiction-klassikeren «The Running Man», som handler om et gameshow hvor målet er å holde seg i live.
14. Hva var Demetrius Phalereus den første sjefen for – rundt 300 år fvt?
15. Hvilke tre selvstendige stater uten kystlinje har navn som starter på bokstaven U?

– De tre bukkene Bruse – bukkene.bruse@norskbibliotekforening.no

Du finner svar på Lunsjquizen på s. 59

CHARLIE HEBDO

– bibliotekene og en bærekraftig offentlighet

Bibliotekenes rolle som uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale er åpenbart ikke så enkel å håndtere. Det er behov for prinsipielle og begrepsmessige avklaringer med hensyn til hva denne rollen egentlig skal bety og hva som skal være bibliotekenes særlige ansvar i arbeidet for å etablere en bærekraftig offentlig sfære. Det siste eksemplet i så måte er debatten i forbindelse med Lars Vilks foredrag på Deichmanske bibliotek.

AV PROFESSOR RAGNAR AUDUNSON
HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS, AVD. ABI

Hvordan skal bibliotekene aksle oppgaven de har fått knyttet til å legge til rette for en bærekraftig offentlig samtale og debatt? Temaet har fått forsterket aktualitet etter Charlie Hebdo-terroren og debatten om ytringsfrihet som fulgte i terrorens kjølvann. Det er åpenbart at i samfunn der noen grupper ikke klarer å snakke sammen og der svaret på ytringer kan være terror og drap – i det samfunnet har de institusjonene og aktørene som skal legge til rette for en offentlig samtale store utfordringer.

krenkende og trakasserende om kvinner, ikke er en rett vi står opp for og forsvarer i ytringsfrihetens navn. Det er tvert om ytringer som vi vil gjøre vårt beste for å bekjempe og slå tilbake nettopp fordi det finnes noen verdier som går foran alles rett til å ytre seg på akkurat den måten de vil. Vi ønsker en sivilisert og siviliserende offentlighet. Heller ikke ønsker vi en offentlig-

Her kan Trine Skei Grande stå som representant for ett ytterpunkt

Mye av diskusjonen har dreid seg om ytringsfriheten som en type ytterste verdi og om retten til og betydningen av ytringer som av noen oppleves som krenkende.

La oss ta dette med ytringsfriheten som en ytterste verdi først. Her kan Trine Skei Grande stå som representant for ett ytterpunkt. Da Jonas Gahr Støre i et intervju med Dagens Næringsliv ikke svarte et rungende og utvetydig ja på spørsmålet om han ville stå opp for blasfemi og krenkende ytringer, gikk venstrelederen til frontalangrep: I spørsmålet om ytringsfrihet finnes det ikke noe men, hevdet hun. Man kan ikke reservere seg. Enten er man for eller man er ikke for. Så enkelt er det. Punktum.

Men så enkelt er det naturligvis ikke.

La oss prøve Skei Grandes prinsipp på et annet saksfelt. Det er velkjent at kvinner som markerer seg i den offentlige debatten utsettes for trakassering og krenkende utsagn i medienes kommentarfelt. Det er åpenbart at nettpøblenes rett til å ytre seg

het preget av karikaturer som ser ut som de er klippet rett ut av Julius Streichers avis Der Stürmer på 1930-tallet.

Da ytringsfrihetskommisjonen for om lag 15 år siden la fram sin utredning om ny paragraf 100 i grunnloven, begrunnet den ytringsfriheten først og fremst i tre forhold. Den første begrunnelsen er knyttet til søken etter sannhet. Sannhet er noe vi nærmer oss gradvis ved at ulike synspunkter brytes mot hverandre. Den endelige sannhet på de fleste av livets områder, vil vi sannsynligvis aldri nå. Hadde vi hatt full visshet om at det meste som vi nå holder for sant og riktig faktisk representerer endelige sannheter, hadde vi ikke trengt ytringsfrihet. På noen meget få områder er vi faktisk så tilstrekkelig sikre på at noe er sant til at vi forbyr visse ytringer. Vi er for eksempel tilstrekkelig sikre på sammenhengen mellom tobakksrøyking og kreft til at man ikke kan propagandere fritt i mediene om tobakkens gleder og velsignelser.

Den andre begrunnelsen for ytringsfrihet er knyttet til demokratiet og demokratiske beslutninger. Et fungerende demokrati som oppfattes som legitimt av innbyggerne, forutsetter at ulike interesser og verdier kommer til uttrykk i beslutningsprosessene. Om noen sosiale grupper eller noen verdier systematisk holdes utenfor den offentlige samtalen, forvitrer demokratiet.

Det forutsetter ytringsfrihet. Kanskje er det her det flerkulturelle Europa preget av krise og marginalisering av stadig større grupper, står overfor utfordringer.

Den franske samfunnsforskeren Helene Landemore har i en fersk og perspektivrik bok (Democratic reason) utvidet begrunnelsen for flertallsstyre og demokrati. Det er ikke bare begrunnet i rettferdighet og prosedyre, hevder hun. Demokrati har også det hun kaller en epistemisk begrunnelse. Det leder rett og slett til beslutninger av bedre kvalitet enn alternative beslutningsformer, for eksempel et elitestyre av eksperter. Særlig viktig er det ifølge Landemore med et mangfold av perspektiver. Her kan bibliotekene, som vi vet brukes av grupper som representerer kultur- og perspektivmangfoldet og som nettopp tilgjengeliggjør og formidler mangfoldet, spille en særlig rolle. En fungerende offentlighet forutsetter et verdimeslig fellesskap, for eksempel opplevelsen av at vi lever i ett samfunn som vi har et felles ansvar for. Et grunnleggende problem i det forskjells-Europa som nå vokser fram, er at den opplevelsen forvitrer. At bibliotekene kan løse dette grunnproblemet er å ta sterkt i, men de kan bidra til at alle stemmer kommer til uttrykk og er representert.

Den tredje begrunnelsen er knyttet til ideen om den myndige og informerte samfunnsborger. Vi tror, som de formulerte det i høringsdokumentet til den nye svenske bibliotekloven, at samfunnet utvikler seg i en ønsket retning og at demokratiet utdypes gjennom opplyste og myndiggjorte borgere.

Disse tre begrunnelsene viser at ytringsfriheten ikke er en ytterste verdi, men et middel som er helt uomgjengelig om vi skal realisere andre verdier: nærme oss noe som kan kalles sannhet, ha et fungerende demokrati med forankring og legitimitet, myndige borgere med kontroll og styring over egne liv.

Hva så med det andre hovedtemaet i debatten – provokasjoner og krenkelser? Utgangspunktet må være at bibliotekene etter den nye formålsparagrafen skal være arenaer for *samtale*. Samtale er en kommunikasjonsform som er preget av gjensidig respekt. En samtale om livssyn mellom en humanetiker, en kristen og en muslim forutsetter gjensidig respekt og vilje til å forstå samtalepartnernes ståsted og verdigrunnlag. Å krenke vil stort sett bare ha som resultat at kommuni-

kasjonen bryter sammen. Det blir ingen samtale. Å legge opp til konfrontasjoner, provokasjoner og krenkelser er sannsynligvis ingen god måte å realisere formålsparagrafen på. Den digitale offentligheten kan lett få karakter av et dataspill der deltakerne er usynlige for hverandre. Empatien svekkes. Man blir som en amerikanske dronpilot som sitter trygt i en base i USA og sender raketter mot mål i

” Å krenke vil stort sett bare ha som resultat at kommunikasjonen bryter sammen

Pakistan uten å ta inn over seg at det er mennesker man rammer.

I min daglige omgang med mennesker som står langt fra meg verdimesig, politisk og kulturelt, føler jeg ikke noe som

helst slags behov for å krenke dem. Kanskje kan vi bruke det som et utgangspunkt når vi skal velge ytringsform i offentligheten også: Formuler deg på en måte du kunne ha brukt også om du satt ansikt til ansikt med et menneskene som representerer de synspunktene du kritiserer.

Men innimellom er provokasjoner helt nødvendige for å utvide rommet for hva som kan diskuteres og kritiseres. Da Arnulf Øverland holdt sitt foredrag *Kristendommen* – den tiende landeplage, var det provoserende og kanskje krenkende for mange religiøse. Men det var helt nødvendig. Det bidro til å utvide rommet for offentlig debatt og kritikk. Men nå, når dette rommet er godt etablert, er det ikke nødvendig for meg som har et ikke-religiøst livssyn å provosere og krenke dem som har det. Krenkelsene og provokasjonene kan ikke bli normalen. Da bryter forutsetningene for en offentlig samtale sammen.

Som Svein Egil Omdal sa det i en av sine kloke kommentarer etter terroren: Man skal gå så langt som det er nødvendig å gå – ikke på død og liv og alltid så langt som det er mulig. ■

Møt framtidens yrkesliv med aktuelle og spennende studiepoeng i bagasjen!

- **Master i bibliotek- og informasjonsvitenskap**
- **Master i bibliotek – styring og ledelse**

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

Høgskolen i Oslo og Akershus, Institutt for arkiv-, bibliotek- og informasjonsfag (ABI) tilbyr to masterprogram innen bibliotek- og informasjonsfag.

1. **Masterprogrammet i bibliotek- og informasjonsvitenskap (120 stp).**
Du kan velge spesialisering eller emner på tvers innenfor:
 - Kunnskapsorganisasjon og gjenfinning
 - Informasjon og samfunn
 - Litteratur- og kulturformidling
 Graden Master i bibliotek- og informasjonsvitenskap oppnås etter 2 års heltidsstudium eller 4 års deltidsstudium.
2. **Masterprogrammet i bibliotek – styring og ledelse (90 stp)** bygger på relevant yrkespraksis og gir kompetanse som kvalifiserer for lederstillinger. Studiet består av aktuelle emner fra institutt ABI og Institutt for offentlig administrasjon og velferdsfag. Graden Master i bibliotek – styring og ledelse oppnås etter 3 års deltidsstudium.

For mer informasjon om studiene og opptak, se våre nettsider:

www.hioa.no/Studier/Master/BibInfo
www.hioa.no/Studier/Master/BibStyrLed

Søknadsfrist for opptak til masterstudier for studieåret 2015-2016 er **1. mars**.

Søknad om opptak skjer elektronisk via SøknadsWeb.

Ta gjerne kontakt med Anniken Bakke for nærmere informasjon: Tlf: 67 23 80 26 / Anniken.Bakke@hioa.no

Bibliotekene er Charlie

Kan bibliotekene spille en rolle som dialoginstitusjoner, som bygger muren høy både mot radikal islam og høyreekstremisme? Samtidig som man møter enkeltpersonene med et åpent sinn og er med å gi dem muligheter?

AV LARS EGELAND
DIREKTØR FOR LÆRINGSSENTERET
VED HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS

Drapene i redaksjonen i det franske satirebladet Charlie Hebdo har opprørt oss alle. Terrorhandlingen minner om 22. juli. En av likhetene er at den er utført av folk som har hatt en marginalisert oppvekst, med seinere sterk innflytelse fra politisk ekstreme miljøer. Det er viktig å holde fast ved at like lite som Breiviks ekstreme holdninger er betegnende for hvite, kristne mennesker, er de franske terroristene betegnende for muslimenes holdninger. Det store bildet er fortsatt at terrorisme i vestlige land overveiende handler om høyre-ekstremisme.

Muhammed Usman Rana påpekte at det først og fremst er andre muslimer som blir drept av terror fra de radikalisererte gruppene. Slikt sett dreier det seg først og fremst om en borgerkrig mellom muslimer. Når islamsk terrorisme brukes f.eks. av Pegida-demonstranter i Dresden, er det som et påskudd. Det finnes nesten ikke muslimer i Dresden, men det finnes mange mennesker som følger seg oversett og undertrykket av politikere og storsamfunn. For disse kan muslimene ta plassen som jødene i samme land hadde for 70-80 år siden. Like lite som årsaken lå hos jødene den gang, handler det heller ikke om muslimer nå, det handler om marginalisering og sosial krise i Europa.

Det er vanskelig å vite hvordan man skal håndtere dette. Det kan se ut som at for hver gang det etablerte samfunnet viser sin forakt for disse menneskene, er det flere som slutter seg til både ekstreme islamister og høyre-ekstreme. Her kan bibliotekene spille en rolle som en institusjon for integrering. Ingen annen institusjon har større tillit blant innvandrere enn bibliotekene, og innvanderne er overrepresentert blant brukerne. Etnisk norske arbeidsløse med lav utdanning som følger seg marginalisert, er ikke overrepresentert i bibliotekene. Men

de er trolig mindre underrepresentert enn i de fleste andre offentlige institusjoner og møteplasser. Kan bibliotekene spille en rolle som dialoginstitusjoner, som bygger muren høy både mot radikal islam og høyreekstremisme, samtidig som man møter enkeltpersonene med et åpent sinn og er med å gi dem muligheter?

Det som opprører og skremmer så sterkt ved angrepet på Charlie Hebdo, var hvor målrettet det var mot en kritisk røst i fransk presse. Charlie Hebdo startet som en venstresideavis med røtter i studentopprør, fredsbevegelsen og kampen mot atomvåpen. Ved siden av å utgi bladet, bidro tegnerne og ikke minst redaktøren Charb med illustrasjoner i anti-atomvå-

Her kan bibliotekene spille en rolle som en institusjon for integrering.

pen-bevegelsens publikasjoner. Charlie Hebdo sparker mot alle autoriteter, selvfølgelig også mot religion – enten det er pavekirken, jødene eller islam. På epostlista til organisasjonen «Progressive librarians» i USA har det pågått en intens debatt om avisa lenger har noen kritisk funksjon, eller om den bare er blitt en avis som har skjönt at det er penger å tjene på infame karikaturer.

Til slutt var det en franskmann som grep inn: dere amerikanere skjønner ingenting av oss franskmenn. Det dere betrakter som spekulative karikaturer, er helt vanlig hos oss! Det blir i hvert fall spennende å se om Charlie Hebdo i framtida klarer å holde like klar distanse som tidligere til politikere som Sarkozy, Le Pen osv – som nå omfavner dem. Men for ytringsfrihetsdebatten har det mindre betydning hvilke intensjoner som ligger bak tegningene. Det handler om Charlie Hebdo's rett til å publisere.

«Jeg respekterer troende mennesker, samtidig som jeg ikke glemmer at religion er opium for folket», skriver den israelske anti-sionisten Michel Warschawski. Men han legger til: «Religion er også de undertryktes hviskende stemme.» Det er en del av redaktør-ansvaret også å ta hensyn til dette, der avisa framstår som representant for overmakta.

Den tyske bibliotekprofessoren Gernot Wersig skrev i en artikkel ironisk om de som mente at vi nå gikk inn i informasjons- og kunnskapssamfunnet: «Hvis vi skal snakke om kunnskapssamfunnet så må det gjelde 50- og 60-tallet da vi fikk et bedre offentlig skolevesen, allmennkringkasting, pressestøtte. Nå har vi medier som lever av å sende repriser og produsere innholdsløse programmer, samtidig som de påberoper seg ytringsfrihet for å beskytte muligheten til å tjene penger.» Det er viktig å huske på at ytringsfriheten tilhører folket, ikke avisene. Det er folket som

skal ha mulighet til å ytre seg, selvfølgelig også inkludert journalister, men det er medias ansvar å sørge for at alle slipper til.

For noen år siden holdt jeg en 1. mai-tale på et lite sted i Norge. Etter talen var det lunsj på Samfunnshuset. Jeg ble sittende med en familie med innvandrere, som jeg kom i prat med. Mannen i familien fortalte at han var forfatter. Nå arbeidet han som vaskehjelp. Han hadde fått fatwa over seg i Irak, og måttet rømme landet. Han hadde prøvd å få norske forlag interessert i å gi ut hans siste bok, som var årsaken til at han måtte rømme. Boka het: *Sex, Sharia and Women in the History of Islam*. Noen forlag var først interessert, men turte ikke, når det kom til stykket, å gi ut boka.

Etter lunsjen ringte jeg en kurdisk venn og fortalte at jeg hadde spist lunsj med en mann som var forfatter og som het Mariwan Halabjaee. Det ble helt stille i telefonen. Så kom det: «Er han i Norge?

Du har møtt vår største forfatter. Det er Kurdistans Salman Rushdie.» Seinere tok jeg kontakt med Mariwan og arrangerte et forfattermøte med han. For sikkerhets skyld tenkte jeg at jeg fikk informere politiet om at han kom. I begynnelsen var de ikke så interessert, men etter hvert tok interessen seg opp. Det endte med at han først måtte komme til Politihuset for å få vakter, at møtelokalet måtte gjennomgås og at alle besøkende måtte kontrolleres.

Det var selvsagt Mariwans sterke kritikk av islam som var følsom. Han var krass i sin kritikk, om enn ikke så demagogisk som Arnulfs Øverlands kritikk av kristendommen som den tiende landeplage. Det var mange tilhørere fra kurdiske områder i Irak og Iran – folk som også hadde rømt fra fundamentalistisk islam. Folk som forundret seg over at mange norske venstreorienterte var så redde for å kritisere religiøse overgrep når islamister sto bak. Og ganske riktig var det en venstreradikal nordmann som var den som var mest kritisk til Mariwan:

Hva slags akademiske kunnskaper bygde han egentlig på, når han kritiserte islam? Jeg tror neppe at han ville stilt de samme kravene til en nordmann som hadde kritisert den norske kirke, for da ville en slik kritikk framstå som ganske ordinær. Det var 90 år mellom Øverlands flam-

mende angrep på kirke i Studentersamfunnet, og Mariwans kritikk av islam. Skal det gå 90 år før det blir like akseptert å kritisere islam som kristendommen? Det bør det ikke. Mulla Krekar ble dømt for å ha truet bl.a. Mariwan og Erna Solberg på livet. Hun lever et offentlig liv, han må holde seg skjult.

Marie Simonsen i Dagbladet påpeker at det på et vis er lettere å være prinsippfast under dramatiske omstendigheter. Nå får Charlie Hebdo all støtte, også fra dem som tidligere kritiserte dem som provoserende og kritiske til alt. Skal ytringsfriheten være reell er det ikke nok å ha retten til stå på en kasse i en park og rope. Ytringsfriheten er avhengig av at det er en offentlighet å henvende seg til. For Charlie Hebdo og mange andres vedkommende, er ytringsfriheten avhengig av at noen vil

kjøpe bladet deres. Her kommer bibliotekene inn. Ytringsfriheten er dessverre også avhengig av at vi har bibliotek som har midler til å kjøpe og gjøre tilgjengelig kritisk litteratur. Og ikke minst at vi har bibliotek som forstår at det er deres oppgave å gi lyd til samfunnskritiske røster selv når budsjettet er knapt og lånerne mest etterspør annen litteratur.

I fjor fikk vi en rekke eksempler på bibliotek som tok den nye formålsparagrafen for folkebibliotekene på alvor. Massakrene i Frankrike bør oppmuntre oss enda mer til å ta en kritisk rolle for ytringsfrihet.

Sjøl om det er folkebibliotekene som har fått lovfestet plikten til å være en debattarena, bør også fagbiblioteket ta opp denne hansken. For folkebiblioteket handler det om å ta opp rollen som by- og stedutvikler gjennom å bli en enda mer sentral møteplass og demokrati-institusjon. For fagbibliotekene handler det om å bli hjertet i institusjonen som formidler i alle sjangre; både digitalt og som fysisk møtested.

Biblioteket Sølvberget åpnet en utstilling om aviskarikaturer dagen etter massakren i Frankrike. Når utstillingen er ferdig der, vil vi vise den her på biblioteket på Høgskolen i Oslo og Akershus. ■

Hvorfor betale mer for lånekortene enn nødvendig?

Ta kontakt med EVRY for å få:

- Markedets beste pris på lånekort av bankkortkvalitet
- Rask levering av nasjonale lånekort med standard eller eget design

For pristilbud, ta kontakt:
lanekort@evry.com
Tlf: 911 68 646

EVRY

www.spirendesign.no

Oslofjordbibliotekene:

Fra synsing til kunnskapsbasert utvikling

Prosjektet “Jakten på det unike” skal skaffe et bedre beslutningsgrunnlag for utvikling av framtidsrettede bibliotektenester for mellomstore by- eller regionbibliotek.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

– Vi skal blant annet utforme en modell som beskriver definerte brukersegmenter og relevante indikatorer, for utviklingen av et mer målrettet tjenestetilbud, forteller prosjektleder Hilde Ditmansen ved Tønsberg og Nøtterøy bibliotek.

Prosjektet drives av Oslofjordbibliotekene, med Tønsberg og Nøtterøy ved roret.

– Disse bibliotekene har mye til felles, mener Tone Moseid, biblioteksjef i Tønsberg og Nøtterøy bibliotek.

– Bibliotekene befinner seg i byer eller regionsentra med mellom 20.000 – 120.000 innbyggere, i en landsdel preget av høy grad av næringsutvikling og vekst, en økende og stadig mer sammensatt befolkning, og med høy kulturell kapital.

Faktabasert utvikling

– Oslofjordbibliotekene møter mye av de samme utfordringene i form av et stadig mer urbanisert, flerkulturelt samfunn, som stil-

ler høye krav til kunnskaps- og kulturinstitusjoner som bibliotek. For å kunne drive en mest mulig vellykket bibliotekutvikling, må vi bevege oss fra å synse og mene basert på magefølelse og over til kunnskapsbaserte beslutninger, sier Ditmansen.

De 15 bibliotekene som er med i prosjektet, har mange felles erfaringer. En enkel analyse av de siste ti årene viser blant annet at besøks- og utlånstall går ned, mens nettbruken øker. Brukernes atferd er

FASER I PROSJEKTET

1) Retrospektiv: analysere det som eksisterer av tallmateriale og annet for Oslofjordbibliotekene, for å beskrive utviklingstrekkene de siste ti år. Hva slags endring er det vi ser?

2) Status: gjennomføre en brukerundersøkelse for å få bedre kunnskap om dagens brukere og ikke-brukere – atferd, forventninger og hvem de faktisk er. Anvende metodikk som analyserer kundegrunnlaget, identifiserer ulike brukergrupper, og de ulike behovene. Trekke inn erfaringer fra den danske undersøkelsen «Bedre bibliotek 2013» og liknende. Hvem er de målgruppene vi bør henvende oss til, og hva ønsker de av tjenester?

3) Trendanalyse: med utgangspunkt i eksisterende trendanalyser skissere opp framtidsscenarier som er relevante i forhold til framtidens folkebibliotek. Trekke inn IFLAs Trend Report og liknende. Hva slags drivkrefter påvirker de definerte målgruppene, og hva kan dette ha å si for hva framtidens bibliotek bør utvikle av tjenestetilbud?

4) Samle dette materialet og analysere det, slik at dette kan danne et mer solid beslutningsgrunnlag for nettopp de regionale motorene i norsk folkebiblioteksektor. Hva bør prioriteres når framtidens tjenester utvikles? Målet er å definere et framtidig databehov som styringsverktøy i utviklingen av tjenestetilbudet.

Styring. Vi ønsker å utvikle bedre styringsverktøy for morgendagens bibliotek, sier Tone Moseid og Hilde Ditmarsen.

i endring, men dette ser ut til å være en klarere trend for Oslofjordbibliotekene, enn for de mindre bibliotekene i regionen, forteller Ditmarsen.

– Oslofjordbibliotekene er ofte kraftsentre i sitt fylke eller sin region. Samtidig

er konkurransen om innbyggernes oppmerksomhet og lojalitet økende. Trender og utviklingstrekk vil derfor få betydning for hvordan disse bibliotekene kan fylle rollen som ”lokomotiv” i bibliotekutviklingen framover.

Og Moseid letter til:

– Hittil har kunnskapen vært for liten og faktagrunnlaget ikke godt nok. For å kunne planlegge utviklingen av dette segmentet av folkebibliotek, er det nødvendig å framskaffe dette grunnlaget. ►

Jakten på det unike

Oslofjordbibliotekene har forstått at framtidens bevilgninger vil bli knyttet til dokumentert kunnskap om ressursbruk og resultater.

TEKST OG FOTO: TORD HØVIK
SENIORKONSULENT OG SKRIBENT

Norge forandrer seg. I løpet av 200 år ble et fattig bondesamfunn til et høyt industrialisert velferdssamfunn. Boksamlingene for allmuen ble til moderne folkebibliotek. Det 21. århundre varsler nye forandringer. Kunnskap blir viktigere enn industri. I 1813 åpnet Det Kongelige Frederiks Universitet med tretten studenter. I dag har vi en kvart million som studerer. De fagutdannede bibliotekarene tilhører kunnskapsarbeidernes store flokk. Både fag- og folkebibliotek må forberede seg på et globalt og digitalt kunnskapssamfunn der de aller fleste har høyere utdanning.

Prosjektet *Jakten på det unike* er et forsøk på å møte denne nye virkeligheten. Det er femten bibliotek rundt Oslofjorden som står bak. Målet er å "skaffe et bedre beslutningsgrunnlag for utvikling av framtidsrettede bibliotektenester for mellomstore by- og regionbibliotek". Prosjektet har fått støtte fra Nasjonalbiblioteket og arbeidet startet for fullt i fjor sommer. Den første oppgaven var å kartlegge utviklingstrender for bibliotekene ut fra data som allerede fantes. Oppdraget gikk til forfatteren av denne artikkelen.

Jakten på det unike er tenkt som en firetrinnsrakett. Resultatene fra første fase ligger nå på nettstedet Bibliotekindeks Oslofjord. De neste trinnene omfatter brukerundersøkelser (fase 2), trendanalyser (fase 3) og utvikling av en beslutningsmodell knyttet til indikatorer og omverdensanalyse (fase 4). Nettverket består altså av mellomstore bibliotek rundt fjor-

den, fra Kristiansand og Arendal i vest til Fredrikstad og Halden i øst. Bærum er størst, med over hundre tusen innbyggere. Alle femten har imidlertid mer enn tjue tusen. Hele regionen er preget av befolkningsvekst og nye økonomiske strukturer. Oslofjorden peker mot Europa.

Konkurransen om publikums oppmerksomhet er størst i byer og større tettsteder. Kravstore grupper forventer nye tjenester. Hva skal de mellomstore folkebibliotekenes USP være, står det i prosjektsøknaden. Hva er vår "unique selling proposition"? De senere årene har både utlån og besøk begynt å synke. I Oslofjordbibliotekene startet besøksnedgangen i 2009. Men vi må se på undergrupper for å forstå hva som skjer. Kulturbarometeret viser at besøket synker blant de yngre, samtidig som det stiger blant de eldre brukerne. Dette er en uheldig trend. Mister vi ungdommen i dag, glipper taket på de voksne i morgen.

Når det gjelder utlånet, er faglitteraturen mest utsatt. Men også de "nye" mediene, det vil si lydbøker, musikk og video, er på vei nedover. Rundt fjorden begynte musikkutlånet å synke for ti år siden. Lydbøker og video passerte toppen rundt 2010. Bokutlånet til barn holder seg imidlertid godt oppe.

Jakten på den skyldige er enkel. Forbryteren heter Internett. I 1998 var det under ti prosent av befolkningen som brukte nettet daglig. I 2013 lå tallet på 85 prosent.

De nettbaserte tilbudene fortsetter å øke. Skal bibliotekene leve lenge i landet, må de tenke digitalt, det vil si akseptere nettet som vårt grunnleggende medium for kommunikasjon og informasjon. Det betyr ikke at alt skal skje på nett, men at alt må sees i lys av nettet.

Jakten på det unike er et godt eksempel på hvordan større prosjekter bør utformes for å føre til forandring. Skal et prosjekt bidra til endring, holder det ikke med en velskrevet prosjektrapport. Det er heller ikke nok med livlige diskusjoner om spennende ideer. Resultatene må koples til det bibliotekene faktisk gjør. Endringer krever arbeid. Arbeid forbruker energi. Det største hinderet er den passive motstanden: vi har ikke tid (eller penger eller ork eller lyst) til å forandre måten vi jobber på. Skal bibliotekmiljøet realisere større endringer, må det lokale utviklingsarbeidet være en sentral del av prosjektprosessen. Det betyr å ta mange små skritt i samme retning.

Oslofjordgruppa har tatt dette på alvor. Jakten på det unike er forankret i et bredt og solid nettverk. De femten kommunene omfatter nesten en million mennesker. Det samlede personalet omfatter ca. tre hundre årsverk. De sentrale personene kjenner hverandre godt etter mange års møtevirksomhet. Selve prosjektet, som løper over to år (2014-16), forutsetter at alle bibliotekene bidrar underveis. Felles møter hvert semester er en viktig del av arbeidet. Prosjektet har en koordinator (i Tøns-

berg) og en liten styringsgruppe som håndterer den administrative delen. Fellesmøtene kan derfor konsentrere seg om utviklingsarbeid og faglige spørsmål. Deltakerne får anledning til å diskutere og forstå hva resultatene forteller. De foretar også små undersøkelser ved sine egne bibliotek.

Bibliotekene trenger mer systematisk informasjon enn det de får gjennom dagens statistikk. Derfor har prosjektet inngått et samarbeid med bibliotekutdanningen i Oslo. Mot slutten av vårsemesteret i det andre studieåret har alle studentene en fem ukers praksisperiode. En del av tida skal brukes til å gjennomføre en empirisk undersøkelse ved praksisbiblioteket. Siden Oslofjordbibliotekene har behov for mer empiri har de valgt å tilby et felles praksisopplegg.

I 2015 blir dette knyttet til trafikkteiling, altså systematiske observasjoner av hva brukerne gjør mens de oppholder seg på biblioteket. Noen av bibliotekene gjennomførte slike tellinger i forbindelse med praksisperiodene for noen år siden, men denne gangen skjer dette som et felles tiltak. Studentene vil arbeide parallelt, som gruppe. De vil levere individuelle praksisrapporter som vanlig, men det er lagt opp til felles veiledning og erfaringsutveksling. Dessuten kan studentene være sikre på at resultatene vil bli brukt.

Det viktigste nye er imidlertid ikke tallene, men bibliotekenes holdning til statistikk. Tidligere har bibliotekene konsentrert seg om å levere tall oppover i systemet. Den årlige statistikkproduksjonen har vært et pliktløp. Oslofjordbibliotekene har forstått at framtidens bevilgninger vil bli knyttet til dokumentert kunnskap om ressursbruk og resultater. Kommunene blir stadig mer preget av systematiske evalueringer og intern drakamp om midlene. Dette betyr i praksis at bibliotekene må kunne føre faglige og politiske samtaler med tall som argument. Det holder ikke med gode hensikter og vesentlige verdier. Strategiene må være evidens- eller faktabaserte

Denne prosjektmodellen, der deltakerne skaffer seg ny kompetanse ved å løse reelle problemer i sin egen hverdag, bygger bro mellom prosjektarbeid og løpende praksis. Fellesmøtene fungerer nærmest som faglige samlinger i et toårig kurs med prosjektet som tema. Fordelen er at alle arbeider innenfor samme ramme. I videreutdanningskurs er det vanlig at deltakerne presenterer sine prosjekter for hverandre. Hvis tematikken spriker vil imidlertid de som legger fram sine egne oppgaver ha størst utbytte av seanse-ene.

I Oslofjordprosjektet blir de faglige diskusjonene relevante for alle som deltar. Jakten på det unike fungerer rett og slett som et lærende nettverk. Dette er en spennende modell for strategisk læring i biblioteksektoren. ■

Vurder å gi tilbud om babysang!

Mange folkebibliotek er i sitt formidlingsarbeid seg bevisst ansvarlig for å følge opp språkstimuleringsarbeidet til førskolebarn. Det er på tide at babyene også inkluderes i dette. Institusjoner som kirker, Frelsesarmeen og frivillighetssentraler har tilbud om babysang mange steder. Vi har minst 9 gode grunner til å gjøre det samme, skriver Mona Eklund, rådgiver ved Østfold kulturutvikling, avd for bibliotek, på Biblioteknorge.

1. Bibliotekloven sier at bibliotekene skal ha tilbud til alle, følgende bør babyene også få et tilbud.
2. Babysang hjelper foreldrene tidlig i gang med barnas språkutvikling og gir dermed barna en god start i livet.
3. Det er behov for et livssynsnøytralt tilbud med babysang parallelt med hva kirker og andre tilbyr.
4. Bibliotekene med sin infrastruktur peker seg klart ut til å gi dette tilbudet i det offentlige rom.
5. Babysang utgjør en fin sjanse til å trekke ferske småbarnsforeldre inn i biblioteket med mulighet for å tilby andre tjenester til denne gruppen.
6. Babysang utgjør en fin sjanse til å integrere innvandrere og etnisk norske foreldre og barn i felles opplevelser. Enkle bamsuller finnes på mange språk og i mange kulturer. En somalisk vuggesang kan fungere like godt for babyer som en enkel norsk folkemelodi. Ved å bruke hverandres sanger oppstår forståelse og samspill.
7. Babysang utgjør en sjanse til å formidle skatter fra gammel norsk folketradisjon, stoff som er i ferd med å bli glemt. Unge foreldre i dag er lite kjent med dette stoffet, og trenger opplæring.
8. Babyer er sosiale vesener, de har også glede av å møte andre.
9. Babysang er godt for både foreldre og barn hver især og forsterker relasjoner og samspill mellom dem.

Bibliotekutvikling Østfold tilbyr denne våren et kurs i babysang. Kurset gir en innføring i hvordan sang og klang, enkle rim og regler, bevegelser og lek kan vekke og stimulere barnets interesse for språk og kommunikasjon. Kurset krever ikke spesielle forkunnskaper, og det er absolutt ikke nødvendig å ha en fantastisk sangstemme. Interesse for å utvikle et slikt tilbud i folkebibliotekene, samt gleden ved å til å synge og leke sammen med de minste og deres foreldre er et godt utgangspunkt, mener Mona Eklund. ■

Bruker-ja til meråpent bibliotek

Tre måneder etter åpningen av det meråpne biblioteket, er biblioteksjef Anette Kure i Sarpsborg klar i sin tale: Dette er en suksess.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

For morgenfugler. Her låser brukerne seg inn fra klokka sju om morgenen, sier biblioteksjef Anette Kure.

Interessen for meråpne bibliotek – bibliotek med utvidet selvbetjent åpningstid – har de siste årene vært stor i Danmark og Sverige og er nå voksende i Norge. Biblioteksjefen i Sarpsborg får stadig henvendelser fra kolleger rundt i landet som lurer på hvordan det går. En rekke bibliotek har også kommet på studietur for å høre mer om erfaringene.

Kure er ikke i tvil.

– Dette har gitt innbyggerne et nytt eierskap til biblioteket. Brukerne er strålende fornøyde.

Den nye ordningen gjør at brukerne nå kan oppholde seg i biblioteket og benytte seg av alle tilbudene fra kl. 07.00 til kl. 22.00 hver dag hele året. Man kan låne og levere bøker eller film på selvbetjente automater, hente reserverte bøker i hyllene, bruke pc-ene, kopiere, lese aviser og tidskrifter og benytte studierommene.

Tillit til brukerne

– Dere er ikke redd for at folk roter til biblioteket eller misbruker det på noen måte?

– Vi får av og til det spørsmålet. Men nei, vi har ikke merket noe slikt. Vi har et overvåningskamera ved døra, men har ellers valgt å stole på folk. Vi ønsker heller å bruke pengene våre på medier og formidling, sier Kure.

Bare sett i gang

Sarpsborg hovedbibliotek holder hus i en stilren og karakteristisk funkisbygning. Nå er det vedtatt at det skal bygges nytt bibliotek, midt på byens torg.

– Det blir på en måte vemodig å flytte fra dette fine huset, sier Kure. – Men vi får en fantastisk beliggenhet på torget og et helt nytt og moderne bibliotek. Nå får vi prøvd ut ordningen med meråpent biblio-

tek og kan dermed utvikle den og andre tiltak ytterligere i framtiden.

– Hva sier du til dem som vurderer å sette i gang med meråpent bibliotek?

– Det er bare å sette i gang. Det finnes i dag flere leverandører av utstyr i Norge, så det skulle ikke være vanskelig å finne en ordning som passer til ulike budsjett og behov.

Morgendagens bibliotek

Byggestart for det nye biblioteket i Sarpsborg er planlagt i 2018. I årene fram mot innflytting, skal biblioteket arbeide med å gjøre personalet, tjenestene og samlingene klare til å møte den nye bibliotekhverdagen.

Sarpsborg bibliotek har inngått et samarbeid med Bibliotekenes Hus om utvikling av morgendagens bibliotek. Bibliotekenes Hus er et samle- navn for virksomheten i Biblioteksentralen SA, Bibliotekenes IT-senter AS og BS Eurobib AS.

Debattene vi må satse på!

Vår jobb er å være en arena for debatt, ikke å trøste de krenkede eller hindre uro.

AV OLE DAVID ØSTLI, ALTA BIBLIOTEK
BIBLIOTEKAR

Alta 19.-22. november 2014. Finnmark Internasjonale Litteraturfestival arrangeres annethvert år av Finnmark Fylkesbibliotek, vekselvis i Alta og Kirkenes. Turen var denne gangen kommet til Alta, og arrangørene skal ha all ros for en godt gjennomført og vellykket festival. Her var noe for enhver smak, og man hadde lyktes med å kombinere det lokalt særegne med det internasjonale i et program som hadde TID som overordnet tematikk.

På programmet sto blant annet en debatt med tittelen «Ytringsfrihet i Bibliotek», som ble arrangert av Norsk Bibliotekforening. Debatten ble innledet av Fritt Ord-leder Knut Olav Åmås og panelet besto av NBF-leder Mariann Schjeide, fylkesvaraordfører Bente Haug og Altapostens redaktør Rolf Edmund Lund. Jeg syntes arrangementet var såpass interessant at jeg tok med notatblokk og refererte den i noe som utviklet seg til en fin tråd på BibliotekNorge-lista. Takk til de som bidro der. Jeg vil her prøve å formulere noen tanker jeg har rundt debatt i bibliotek.

Diskusjonen rundt bibliotekenes rolle som debattarena har i stor grad handlet om hvilke eksterne aktører som skal få lov til å bruke biblioteklokalene til egne formål. For meg er akkurat den utfordringen først og fremst praktisk, litt avhengig av hvilke lokaler det er snakk om.

Det er forskjell på arrangementer i egne, lukkede seminarrom, og arrangementer i de åpne lokalene. Når det offentlige leier eller eier lokaliteter med det formålet å tilby eksterne organisasjoner et

sted å arrangere sine møter og debatter, har det i utgangspunktet ikke så veldig mye med samfunnsoppdraget vårt å gjøre. Dette var Ragnar Audunson også inne på i Bok og Bibliotek 6/2014, der han sammenlignet det å stille lokaler til disposisjon med å selge annonseplass. Det er jo fint for bibliotekene om kommunene velger å tilby møtelokaler i samme hus som de tilbyr bibliotek tjenester, men bibliotekarene trenger ikke gjøre stort mer enn å låne ut nøkkel til de rommene, og vise hvordan man bruker eventuelt utstyr. Slike tjenester kunne vært tilbudt, og tilbys, av mange ulike institusjoner. Jeg tror da heller ikke utleie av seminarrom var hensikten med formålsparagrafen. Unntaket måtte være nettopp de tilfellene der kontroversielle organisasjoner har problemer med å finne noen som vil leie ut lokaler til dem.

Nå må det sies at ikke alle bibliotek

har egne seminarrom og møtelokaler, og det kan kanskje forklare forskjellen i bibliotekarens holdning til sin rolle i små og store bibliotek, som Audunson viste til i samme ar-

tikkel. I små lokalsamfunn er det færre møtesteder, slik at åpne arenaer i seg selv kan være et behov som ellers ikke er dekket. I distriktene vil det også være færre svært ekstrene miljøer, og å sensurere innhold kan være en mindre relevant problemstilling enn å bidra til at det skapes en levende samfunnsdebatt i det hele tatt. Det kunne være interessant å undersøke sammenhengen mellom tilgangen på egnede rom og bibliotekarenes holdning til egen rolle.

Det varierer også hvor godt bibliotekenes åpne lokaler egner seg for debatter og foredrag, og lokalene setter noen grenser for hvor ofte man kan arrangere slikt og ►

også hva slags arrangementer man kan ha. Her er det at sensur kan ha en plass. Det må være lov for et folkebibliotek å nekte organisasjoner å vise frem støtende bilder i umiddelbar nærhet av barneavdelingen og i åpningstiden, for eksempel. Det dreier seg ganske enkelt om hensynet til de av våre brukere som er der i andre ærender enn å få med seg arrangementer og utstillinger. Noen bibliotek har nettopp slike utfordringer. En annen utfordring kan være at enkelte organisasjoner ønsker å bruke biblioteket så mye at det hindrer andre å komme til, og da må bibliotekarene lage noen regler så man unngår det.

Men alt dette er først og fremst praktiske problemer, og bibliotekarer har lang erfaring med legge til rette og å lage regler opp og i mente, så de greier nok å løse dette her også. Det som har forundret meg er at det finnes noen som mener bibliotekarene skal sensurere arrangementer på politisk grunnlag.

De stedene der biblioteket har passende lokaler å tilby, er det ingen grunn til at bibliotekarene skal sensurere innholdet. Det ville faktisk forundre meg om vi har noen juridisk rett til å gjøre det. Noen har sammenlignet bibliotekarene med avisredaktører, men jeg mener sammenligningen halter. Ingen kan saksøke en avis for at de lar være å trykke et innlegg, men hvis en ellers lovlig organisasjon nektes adgang til å arrangere noe i offentlig eide eller leide lokaler, vil jeg tro de har en god sak.

Og det er ikke fordi jeg mener bibliotekene er løsrevet fra politikken. Tvert imot. Det ligger massevis av politisk ideologi i det faktum at vi har folkebibliotek i det hele tatt. Det sier oss blant annet at i dette samfunnet mener vi at alle mennesker har rett til å si sin mening, og at alle mennesker bør ha anledning til å tilegne seg kunnskap om alle ting. Dette er kanskje en selvfølge for oss, men slike ideer har bare vært dominerende i et par hundre år, og de har fremdeles ikke fått gjennomslag overalt i verden.

Vi bør heller ikke ta for gitt at alle grupper i samfunnet har like stor tillit til oss. I vårt land er det vel høyresiden som er mest kritiske til offentlig sektor, og det smitter trolig også over på bibliotekene. Man kan lett tenke seg at folkebibliotekene beskyldes for å være i lomma på venstresida, og når man da hører at venstresida krever at bibliotekene stenger dørene for ytre høyre, er det nesten fristende å si de to sidene deler virkelighetsoppfatning. Men vår trover-

dighet er helt avhengig av at bibliotekarene bekjemper en slik oppfatning. Vi er bibliotek for hele folket, og bør ikke spille noen rolle i å definere ulike meninger som anstendige eller ikke.

Jeg synes Knut Olav Åmås hadde en fin formulering under debatt-debatten i Alta under Finnmark Internasjonale Litteraturfestival. Han definerte en debattarena som en *ideenes infrastruktur*. Det handler om vår rolle i å legge til rette for meningsbrytninger. Jeg tror det er slik vi bør forstå oppdraget vårt. Også dette er politisk. En tro på nytten av meningsutveksling i seg selv. Når vi kjøper inn bøker til samlingen vår legger vi jo også vekt på allsidighet og meningsmangfold, og det er noe å ta med oss når vi skal være arena for debatt.

Det er forskjell på arrangementer i egne, lukkede seminarrom, og arrangementer i de åpne lokalene.

I en annen artikkel i forrige Bok og Bibliotek sier Antirasistisk Senters leder Rune Berglund Steen at det er umulig å inkludere alle. Inviterer man ekstremister vil moderate holde seg unna. Man kan forstå bekymringen, og det er det samme argumentet som benyttes av alle som vil begrense ytringsfriheten. Man vil beskytte de svake. Men vi skal ikke glemme at ytringsfriheten i Norge allerede er begrenset. Det finnes ytringer som er straffbare. At bibliotekene skal ha til oppgave å begrense den ytterligere er for meg en fremmed tanke. Jeg påstår ikke at alle meninger er like gode, eller at utsagn ikke skaper konflikt. Men vår jobb er å være en arena for debatt, ikke å trøste de krenkede eller hindre uro. Vår oppgave er å sørge for at vår del av samfunnsmaskineriet fungerer så godt som mulig, så får vi heller stole på at rettsvesenet gjør sin jobb like godt. Det handler om å være bevisst på oppgavefordelingen.

Jeg håper debatt-debatten fremover handler mindre om hva vi skal slippe til og ikke slippe til, og mer om hvordan vi stimulerer til gode debatter i lokalsamfunnet. Det er *det* som er utfordringen fremover, og heldigvis er dette noe vi kan øve oss på å bli flinke til. Det er en oppgave som har noe med bibliotekaryrket å gjøre, og som jeg tror det blir spennende og morsomt å jobbe med fremover.

Det mest gledelige med den nye formålsparagrafen er for meg at det kan bidra til å løsrive bibliotekene fra fokuset på bøker og på litteratur. Det er en helt nødvendig dreining, fordi papirbøker ikke lenger er det dominerende mediet for skriftkulturen. Det medfører at skriftkulturen ikke lenger har like mye bruk for bibliotekene som før. Utfordringen er å finne ut hvor vi kan være til nytte i fremtiden, og her blir debattarena-funksjonen et veldig velkomment bidrag. Det bør ikke bli det siste og eneste nye vi skal holde på med, men det er en god begynnelse. Bibliotekforskningen fremover bør konsentrere seg om å definere hva som kjennetegner gode nye tiltak for å virkeliggjøre det *egentlige oppdraget* vårt, gitt de nye omgivelsene.

I Alta og flere andre steder har man hatt gode erfaringer med å samarbeide med de lokale mediene. Lokale journalister har stilt velvillig opp som debattledere og kommet med nyttige innspill til hvilke debatter som kan være interessante å ta. Regien har hele tiden vært bibliotekets, noe mediene også har insistert på at det skal være.

I 2015 er det som kjent lokalvalg, og det er naturlig å fokusere på lokalpolitiske spørsmål de neste månedene. I Alta var vi så vidt i gang med dette allerede forrige gang, i 2011. Politikere er ofte ivrige etter å komme til orde og fortrolige med å tale i forsamlinger, så slike debatter er relativt enkle å få til. Dessuten representerer politikere en av de engasjerte gruppene som vi så gjerne vil at skal bruke oss som arena.

Bibliotekene kan ha en viktig misjon i å bringe opphetede debatter ned på et mer saklig nivå. En måte å oppnå dette på er å invitere fagpersoner til å uttale seg i debatter der de ikke har vært fristet til å gjøre det tidligere. Det er utrolig hva det kan gjøre med en debatt å starte med å etablere noen fakta. En annen effekt kan ligge i det å rett og slett møtes ansikt til ansikt. Debattkulturen på sosiale medier er veldig variabel, for å si det mildt. En overraskende erfaring vi gjorde i en av våre debatter, var at debattantene begynte å utvikle ideer i fellesskap for åpen scene. Allerede det å måtte forsvare standpunkter foran publikum kan gjøre at noen modererer seg. Det har vi også opplevd.

Alt i alt er debatt i bibliotek noe jeg vil anbefale alle å bruke tid og krefter på. ■

Bauta for Magnhild Haalke

Biblioteksjef Mari-Ann Refsaas har arbeidet i årevis for å hedre den lokale dikteren Magnhild Haalke. Nå har Haalke fått sin bauta – i Vikna.

TEKST: MORTEN OLSEN HAUGEN
NORD-TRØNDELAG FYLKESBIBLIOTEK

Magnhild Haalke (1885-1984) debuterte i 1935 med den sterke romanen «Allis sønn», og skrev etter hvert mer enn 20 bøker. Både tidlige yrkeskvinner og kystkvinnene i fiskerbondekulturen i første halvdel av 1900-tallet har fått sine historier fortalt av henne. Hun er en av Namdalens mest betydningsfulle forfattere, og hennes forfatterskap er en del av vår regionale kulturhistorie og av den nasjonale kvinnehistorien, sier biblioteksjef Mari-Ann Refsaas. Derfor er dette bøker og minner som det er viktig å holde levende og formidle også til kommende generasjoner. I Norsk Biografisk leksikon heter det at «Hennar djupe psykologiske innsikt og

store givnad for miljøskildringar sikrar henne ein varig plass i norsk litteratur».

Det er særlig barneportrettene i forfatterskapet som blir husket. Elling, som er Allis sønn i debutromanen; og Gry, hovedpersonen i trilogien «Grys saga», som begynte med «Åkfestet» (1936).

I 2010 ble det holdt en 4 dagers festival på Vikna til ære for Magnhild Haalke. Da ble avduket en minnestein med plakett utenfor Vikna folkebibliotek. Samtidig ble det lansert en lydbokutgave av «Allis Sønn» (1935), og det var urpremiere på teaterstykket «Budbæreren» av Kjellrun Åsgard, basert på Magnhild Haalkes selvbiografi «Mot nytt liv». Det ble også avholdt foredrag og debatter om bøkene, bo-

kutstilling, fotoutstilling fra hennes liv og maleriutstilling med bilder av hennes mann – kunstneren Hjalmar Haalke. Festivalen og all medieomtale rundt Magnhild Haalke gjør at interessen for hennes forfatterskap blomstrer i hele distriktet.

«Magnhild Haalkes Venner» ble stiftet som en spontanaksjon på en lørdagskafe på en serviett på Norge 11. februar 2012. 35 personer skrev seg på listen som venner, og mange flere har kommet til. Formålet med foreningen er å synliggjøre Magnhild Haalke sitt forfatterskap. Venneforeningen har stått på for å samle inn penger til å reise bautaen. De har også flere planer: Kjellrun Åsgard er spurt om å skrive et biografisk skuespill rettet mot skoleelever, slik at også de kan bli kjent med forfatterdronningen fra Vikna. Det er også planer om å få lest inn ei ny lydbok «Trine Torgersen» – Haalkes roman fra 1940 som vant en nordisk pris for beste yrkeskvinneskildring. Ei hjemmeside for Magnhild Haalkes Venner er også under planlegging.

Mari-Ann Refsaas sa under avdukingen av bautaen at Magnhild Haalke skildret hverdagssituasjoner og ulikheter i samfunnet som ennå ikke hadde blitt diagnostisert. Hun kjempet for kvinners rettigheter, og skildret ulikhetene mellom menn og kvinner. ■

Stort øyeblikk. Bautaen ble avduket av biblioteksjef Mari-Ann Refsaas og kunstneren Torleif Flosand.
Foto: Christine Næsvold

Stat og styring er komplett på nett!

– men er to nettstedet dobbelt så godt som ett?

1814-jubileet ga oss et mirakel. «Alt» fra Storting og regjering ble digitalisert og tilgjengelig fra nærmeste PC. På nettstedet stortinget.no er det nå full dekning av det som bare noen få bibliotek har i sine hyller: Stortingsforhandlinger komplett. Nasjonalbiblioteket har også opprettet et nytt tilbud, nb.no/statsmaktene. Her finner vi de samme Stortingsforhandlingene, men også utredninger, rapporter og kunngjøringer. Spørsmålet er: Hvorfor er nettstedene så forskjellige? – og hvor får vi de beste svarene?

AV ØIVIND FRISVOLD
FØRSTEAMAUENSIS VED HØGSKOLEN I OSLO, AVD. ABI

I vårt samfunn er det offentlig styring på det meste. Derfor finner vi også så mye informasjon om alle samfunnssektorer i offentlige dokumenter. I de siste 15 årene er nye publikasjoner «født» digitalt og tilgjengelig for alle på nett. Samlet sett utgjør offentlige publikasjoner også viktige historiske kilder, men her har det ikke vært så lett å finne frem. Vi har riktig nok noen gode, trykte hjelpemidler som Haffners gamle bibliografi over innstillinger (dvs. utredninger). Likevel er det bare noen få bibliotek som har Stortingsforhandlingene komplett. De eldste årgangene er antikvariske sjeldenheter, verket er svært plasskrevende, og i dag er innbinding for kostbart. Nå kan alle med interesse for historie få alt dette på nett og fra to helt forskjellige nettsteder, fra Stortinget og fra Nasjonalbiblioteket.

På Stortinget er «saken» det sentrale

Stortinget har valgt å gjøre de trykte hovedregistrene til Stortingsforhandlingene søkbare. Det første hovedregistret ble laget i 1885 og omfatter årene 1814-1870. I vår tid har det kommet nye utgaver med fire års mellomrom, for hvert nyvalgte storting. I disse trykte registrene er sakene samlet, etter «sekkeprinsippet», i et hundretalls overordnede *emner*, eller *tema* og *saksområder* som de også kalles. Det er et stort antall stikkordhenvisninger som leder til disse emnene. Her får vi full opprulling av hver sak med henvisninger til sakens gang fra utredninger, regjeringens meldinger/proposisjoner, komiteenes innstillinger og frem til debatt med vedtak. I nettversjonen er disse henvisningene klikkbare lenker som henter inn hver publikasjon. Det er lagt ned et omfattende arbeid for å få dette

til, men til gjengjeld blir det enkelt å finne alt som tilhører hver sak.

Opprulling av saken er altså enkel, men *veien frem* til denne oversikten kan likevel være krevende. Det er ikke alltid like lett å finne det rette søkeordet. Språket har forandret seg gjennom 200 år. Det som en gang het *Gagerinsgvæsen*, vil i vår tid rett og slett hete *lønn*, - og hvorfor finner vi ikke *Konventikkelpalakaten* når den heter akkurat det i dagens Wikipedia?

I Stortingets nye base er det tre forskjellige innganger. All søking skjer i ett eller flere hovedregistre. (se eksempel 1) Du kan velge mellom å søke i

- (1) registrenes fulltekst, *eller i*
- (2) registrenes stikkord som leder til de overordnede emnene, *eller i*
- (3) publikasjonstitler

I Stortingets base får du full oversikt over hver sak, og det er altså lett å hente frem publikasjonene. På noen sekunder kan du få gode pdf-versjoner. Denne muligheten er et godt argument for alle som nå vil frigjøre plass og kassere sine Stortingsforhandlinger. Men det er fortsatt mange som vil foretrekke å arbeide med de trykte utgavene. Det beste argumentet for bevaring er at det er bare den trykte versjonen som er den offisielle utgaven. Det er grunn nok til at flere bibliotek bør ha den på hylla. Det absolutt mest bevaringsverdige er hovedregistrene. Selv om de nå altså finnes i digital og søkbar form, er det lettere å forstå ordning og innhold i bokform. Det er bare her du kan «bla deg frem» til en sak, og det er bare her du finner det relevante som dukker opp ved siden av det gale stedet du leter på.

Arkiv og bibliotek – to verdener?

Det er Stortingsarkivet som lager både de trykte registrene og nettversjonen. Her ligger det arkiv-faglige *proveniensprinsippet* til grunn for ordningen. Dokumentene holdes mest mulig sammen i den orden de ble skapt og med emnebeskrivelser fra samtiden. Det essensielle blir hver sak og *sammenhengen mellom aktstykkene* i saken.

Når Nasjonalbiblioteket i sin nb.no/statsmaktene presenterer de samme Stortingsforhandlingene, ser det ut til å være motsatt. Det er ikke sakene som står i sentrum, men hver bibliografiske enhet i verket. Kanskje er dette en bibliotek-faglig tilnærming? Trefflisten gir oss bilder av de enkelte bindene/bøkene som kan ha et relevant innhold. Det er som å finne de svar-te «bøkene» på hylla. Det har vært vanskelig å se hva som skjuler seg i hver «bok», men i siste versjon (fra februar) er det mulig å se hvilke deler av Stortingsforhandlingene som gir treff. Videre er det også mulig å få smakebiter av tekstene uten å «åpne boken» og søke på nytt.

Et nyttig verktøy på dette nettstedet er at treffene kan begrenses med forskjellige filtre/navigatører. En av disse er ordnet etter Stortingsforhandlingenes egen inndeling i 9 deler, slik de var i årene etter 1960. Det er forbausende at de bruker samme inndeling også i alle andre perioder der verket er ordnet på andre måter! Dette gjør det for eksempel vanskelig å finne lovforslag og meldinger fra tiden før 1960. Se eksempel 2: 0 treff på Riksteaterloven i Forarbeid og 0 treff i del 4, Odelstingsproposisjoner.

Nasjonalbiblioteket har gjort en meget god jobb med OCR-skanning av dokumentene, slik at du kan søke på alle ord i full-

tekst. Søkingen er tilsynelatende enkel og hvis søkeordet er pregnant og uvanlig, går det bra. Men populære politiske termer gir selvsagt en overflod av treff. Det er ingen mulighet for avansert søk, men mengden kan avgrenses etter forskjellige kriterier. Veien frem til sak og saksgang kan bli lang og kronglete, men det er to veier som fører til målet: Du kan sjekke hvert bind fra trefflisten eller, - hvis du har relevante søketermer kan du begrense søkingen til hovedregistrene som, hvis du leter godt, også inneholder Stortingsarkivets lenker videre til de enkelte dokumentene!

Stortinget og Nasjonalbiblioteket bruker det samme datagrunnlaget for selve forhandlingene. Det er bare brukernes søking som blir helt forskjellig. Nasjonalbibliotekets søking ser enkel ut, men er i realiteten ikke så brukervennlig hvis du skal finne en samlet sak i Stortingsforhandlingene. På Stortinget er det motsatt. Det ser vanskelig ut, og du må ta deg bryet med å lese bruksanvisningen først! Konklusjonen er at det lønner seg å gå til Stortinget hvis du vil se saken i sin sammenheng, og til Nasjonalbiblioteket hvis du vil finne frem til en konkret publikasjon eller noe som ikke kan fanges opp av manuell indeksering: den lille biten av den store tekstmengden – med andre ord: nåla i høystakken. Hvis du vil vite hvem som brukte ordet «niggerkunst» på Stortingets talerstol, er det enkelt på Statsmaktene, men umulig på Stortinget. Noen ganger kan det nok lønne seg å starte søkingen på Statsmaktene, men å finne selve saken på Stortinget.

Det er altså rom for forbedring av begge systemer slik de presenteres i dag*). Stortinget bør gjøre som Nasjonalbiblioteket og legge inn en ekstra mulighet for fulltekstsøking. Nasjonalbiblioteket har landets mest varierte tilbud av offentlige publikasjoner, men de står i en bokhylle som må ryddes og metadataene bør sjekkes. Det kan lønne seg. Det er vanskelig nok å bruke både gamle og nye årganger av Stortingsforhandlingene. Det er ingen grunn til at nettpubliseringen skal gjøre det enda vanskeligere å finne frem.

Mye mer enn Stortingsforhandlingene

Nasjonalbibliotekets store digitaliseringsprosjekt har også gitt økt tilgang til mye annet materialet fra stat og styringsverk. Spesielt nyttig er det gode utvalget av alt det som finnes av utredninger, rapporter, betenkninger osv. Selv en nyskaping som Norges offentlige utredninger blir først nå komplett i nettsversjon. Videre ser vi at gamle kildeverk som *Kongelige Rescrip-*

The screenshot shows the Stortinget website interface. At the top, there are navigation tabs: 'Saker og publikasjoner', 'Representanter og komiteer', 'Stortinget og demokratiet', and 'Hva skjer på Stortinget?'. Below the tabs, a breadcrumb trail reads: 'Du er her: Forsiden > Saker og publikasjoner > Stortingsforhandlingene 1814... > Saksside'. The main content area is titled 'Om lov om Riksteatret' and includes sections for 'Saker', 'Spørsmål', 'Publikasjoner', 'Statsbudsjettet', 'Vedtak', 'Statistikk over saker', and 'Stortingsforhandlingene 1814–2001'. The 'Publikasjoner' section lists 'Tema: Vitenskap, kunst, litterære og kulturelle formål. (Storting 1948)'. The 'Statsbudsjettet' section lists 'Publikasjoner tilhørende saken: Kongelige Proposisjoner og Meldinger'. The 'Vedtak' section lists 'ok. prp. nr. 48'. The 'Statistikk over saker' section lists 'ok. prp. nr. 48'. The 'Stortingsforhandlingene 1814–2001' section lists 'Innstillinger og Beslutninger' with links to 'innst. O. XXII' and 'besl. O. nr. 198'. The 'Stortingstidende' section lists 'O.tid. 1049–68', 'L.tid. 257–68', 'sanksjon O.tid. 1076', and 'lov av 13. des. 1948, lovheft side 104.'. The 'Fra hovedregister:' section lists 'Om lov om Riksteatret, ok. prp. nr. 48, innst. O. XXII, O.tid. 1049–68, besl. O. nr. 198, L.tid. 257–68, sanksjon O.tid. 1076, lov av 13. des. 1948, lovheft side 104. (Vedlegg til den kgl. prp.: Innst. fra Riksteaternemnda.)'.

Eksempel 1. Søkeresultat fra Stortingsforhandlingene 1814–2001. Resultatet viser samlet saksgang med lenker til alle publikasjoner om Riksteaterloven. Du kan søke i emneord, stikkord, titler i fulltekst, men «bare» i hovedregistrenes tekst.

The screenshot shows a search result page for 'Om lov om Riksteatret'. It lists several documents with their titles, publication years, and languages. The documents are: 'Domsstolsdok. (0)', 'Register (4)', 'Dagbok, memoarer (0)', 'Andre (0)', 'Stortingsforhandlingene', 'Del 1: Forslag til statsbudsjett (0)', 'Del 2: Andre forslag til Stortinget (0)', 'Del 3: Meldinger til Stortinget (1)', 'Del 4: Odelstingsproposisjoner og -meldinger (0)', 'Del 5: Dokumenter (1)', 'Del 6: Innstillinger (0)', 'Del 7: Forhandlinger, Storting (1)', 'Del 8: Forhandlinger, Odelsting og Lagting (1)', 'Del 9: Årsregister og taleregister (1)', 'Stortingstidende (0)', 'Prosessteg', 'Forarbeid (0)', 'Budsjettforslag (0)', 'Stortingsproposisjoner (0)', 'Meldinger (1)', 'Dokumenter (1)', 'Behandling (1)', 'Debat (2)'. To the right of each document title is a black box. To the right of the black boxes are three entries for 'Tidsskrift Stortingsforhandlingene. 1948 3', 'Tidsskrift Stortingsforhandlingene. 1948 8', and 'Tidsskrift Stortingsforhandlingene. 1948 6b'. Each entry includes the title, publication year, and languages: 'Norsk (Nynorsk)' and 'Norsk (Bokmål)'.

Eksempel 2. I det BoB går i trykken er *Statsmaktene* forbedret. Eksemplet viser søk på «Om lov om Riksteatret» (fra 1948). Treffene kommer i tilfeldig rekkefølge, men ved bildet av hvert sorte bind er det nå påført nummerering for del og bind. Det er fortsatt problematisk at navigatorene «Stortingsforhandlingene Del 1–9» er fra en kortere periode, men at de brukes som «innholdsfortegnelse» for alle sesjoner. Vi finner ikke Ot.prp'en om Riksteatret ved å velge Del 4 som angitt. I 1948 var lovforslagene et helt annet sted. Videre er det også mulig å få smakebiter av tekstene uten å «åpne boken» og søke på nytt.

ter, offentlige kunngjøringsblad og til og med memoarer og dagbøker vil utfylle bildet.

Vi må regne med at de statlige nettstedene endrer seg i omfang og ordning. Det hender også at lenkene råtner. Regjeringen.no kom i ny bunad fra årsskiftet. Nå er søkefunksjonen «forenklet», men det er mulig å avgrense treffene etter type, tema, tid og departement. Det vil vise seg om denne funksjonen er like bra som den gamle, «avanserte». Men det er gjerne slik at hvis søkefunksjonen bare er «enkel», kan det være enklere å gå rett på Google! Kjemnemateriale som NOU-er, proposisjoner og meldinger er fortsatt med, men for andre innholdstyper er det endringer. Det meste lagres fortsatt under fanen «Aktuelt» i et «Historisk arkiv», men dokumenter som har «gått ut på dato» blir slettet. Derfor er det positivt at Nasjonalbiblioteket nå kan bevare mest mulig av dette materialet.

Det er fortsatt mulig å sette opp en krevende ønskeliste som kan gi økt og bedret tilgang til offentlig informasjon.

Stortingsarkivet har lovet å legge inn nyere årganger av forhandlingene og snart kommer registrene over stortingsrepresentantenes innlegg (Talerregistrene). Kanskje er det Nasjonalbibliotekets oppgave å ta seg av de såkalte *Stortings-Efterretninger* som gir uoffisielle referater av innlegg før stenografien ble innført i 1857.

Og hva med juvelen i kronen: Haffners store verk om innstillinger og betenkninger, eller den mer nøkterne oppfølgeren som Vincent Johansen laget? Det er fint med «vanlige», digitale utgaver, men det er lov å drømme om enda flottere og gjennomarbeidede versjoner med lenker til alt det materialet som disse bibliografiene ruller opp. Mye vil ha mer...

*) Denne artikkelen bygger på nettstedene slik de var 2. februar 2015.

Oversikt over søkemuligheter: <http://www.jbi.hio.no/bibin/2c33/skjema.htm>

Takk til Kari Gyllander, Jan Tore Dahl og Jørn Wangenstein Ruud for gode innspill. ■

Sponsing av bibliotek?

Skal bibliotek la seg sponse? I så fall - er næringslivet interessert i å sponse bibliotek? Disse spørsmålene har Oppland fylkesbibliotek fått penger fra Nasjonalbiblioteket til å utrede over de to nærmeste årene.

Svarene vil bli møtt med interesse fra et helt bibliotek-Norge, som stadig kommer dårlig ut i den årlige kommunale budsjettskvisen, skriver Oppland Arbeiderblad.

– Det er klart at satt opp mot sykesenger, taper bibliotekene i budsjettdebatter. Tallene fra de 20 siste årene viser at bibliotekenes økonomi i Oppland samlet sett har gått ned med 14 prosent, samtidig som de tilbyr atskillig flere tjenester og blir tillagt flere oppgaver og funksjoner i lokalmiljøet, sier fylkesbiblioteksjef Tone Nyseter og rådgiver Øystein Stabell, som skal lede sponsorprosjektet. ■

Prøv

DAG OG TID

– den nynorske
vekeavisa for
kultur og politikk
– gratis!

Send SMS med kode-
ordet DT3V til 2007,
så sender vi deg tre
prøvenummer utan
at du forpliktar deg
til noko som helst.

Fra Intimkontakt til Eksternkontakt

AV ØIVIND FRISVOLD
FØRSTEAMAUENSIS VED HØGSKOLEN I OSLO, AVD. ABI,
TIDLIGERE STYRELEDER I ABM-MEDIA

Norsk Bibliotekforenings *Bibliotekforum* er nå lagt ned. I stedet får medlemmene *Bok* og *Bibliotek* som også skal formidle stoff fra foreningen. «Opphørt», «Fortsettelse av», «Fortsetter i» og «Alt som kom» er alle kjente bibliotekariske formulærer om tidsskrifter. Det er ikke godt å si hva som bør skrives inn i katalogen ved denne anledningen, men i de to bladenes samlede historikk er det bruk for alle betegnelsene.

Da Norsk Bibliotekforening ble stiftet for vel hundre år siden var ambisjonene store. Idealet var American Library

Association, som førte en effektiv kamp for fri adgang til kunnskap og informasjon. Et viktig redskap i dette arbeidet var å ha et eget tidsskrift, som kunne nå ut til medlemmer og allmennhet. I Norge så man seg ikke råd til dette. De nøyde seg med å bruke *For Folke-* og *Barneboksamlinger*, som ble utgitt av det statlige bibliotekkontoret. Det er i dette bladet vi finner agitasjonen for å stifte en forening, og det er her vi finner løpende informasjon om aktiviteten. Bladet hadde altså ikke bare statlig bibliotekinformasjon, men ble i realiteten også foreningens medlemsblad. Det var få som hadde motforestillinger til dette. Stat og

forening gikk hånd i hånd med bibliotekbrukere, bibliotekansatte og bibliotek. Dette ble en superkooperasjon som var bibliotekenes talerør inn i stat og departement, og som kunne samarbeide om alt fra katalogiseringsregler til de store landsomfattende bibliotekmøtene.

Slik kom det det til å bli i mange år. Departement, forening og tidsskrift var folkebibliotekenes treenighet. Den statlige bibliotekdirektøren var tidsskriftets selvsagte redaktør. En slik blanding ville sett rart ut i andre sammenhenger. Det er som om Karl Evang skulle bestemme innholdet i ►

Tidsskrift for den norske lægeforening. Først i 1976 ser vi et konkret eksempel på at NBF ville klippe over navlestrengen. Da kom Bibliotekforeningen med sitt eget blad. Medlemmene fikk fortsatt statens blad, som nå het *Bok og Bibliotek*, men foreningen skulle ikke lenger ha egne sider i dette bladet. Det nye *Internkontakt* la vekt på å få medlemsstoffet ut på en raske og mer effektiv måte, og ville, som det het i åpningsartikkelen, «være et forum for toveis kontakt mellom foreningens medlemmer og dens forskjellige styringsorganer.» Ved første blick ser de første årgangene av *Internkontakt* ut til å være ganske grå og trivielle. Likevel var det lagt et grunnlag for et nytt tidsskrift som kunne fange tidens bibliotekpolitiske debatt og motsetninger på andre måter enn *Bok og*

Bibliotek. Ett eksempel er temaheftet fra 1985 om gratisprinsippet.

Fra 1995 var skilsmissen mellom Bibliotektilsyn og Bibliotekforening et faktum. Bok og Bibliotek var ikke lenger inkludert i medlemskapet. *Internkontakt* fikk derfor en langt mer ambisiøs etterfølger, *Bibliotekforum*. Navneskiftet skjedde midt i årgangen! I lederartikkelen innrømmet Sissel Nilsen at dette var bibliotekarisk helligbrøde, men helt bevisst, «som et tegn på at norsk bibliotekvesen er endringsvillig, at vi ikke sitter helt fast i en perfeksjonistisk tradisjon.» Det ble 20 nye årganger, og i digitaliseringens tid er det imponerende at bladet har holdt seg så godt i konkurranse med nettilbud og e-postlister.

Årets nye ekteskap, eller gjengiftet mellom *Bok og Bibliotek* og Bibliotekforeningen, bringer oss tilbake til utgangspunktet og ett felles blad. Nå er det igjen ryddet spalteplass til foreningens stoff. *Bok og Bibliotek* er riktig nok en gammel brud, som til og med jukser med sin egen alder. Den som har studert damens innbundne rygger vil se at årgangsnummereringen ikke er helt til å stole på. Kanskje er noen av årgangstallene fastsatt på julebordet? Det stemmer likevel at årets årgang er nummer 82 siden navnet *Bok og Bibliotek* ble tatt i bruk i 1934. Men bladet er en direkte fortsettelse av *For folke- og skoleboksamlinger* (1907-1915) og *For Folkeopplysning* (1916-1933). Det er all grunn til å forberede seg på et jubileum og årgang nummer 120.

Nasjonalbibliotekets skriftserie

Bibliotheca Nova

Kunnskapsorganisering

Her kan du lese om morgendagens informasjons- og kunnskapshåndtering.

Dette heftet preges av nytenkning og nye systemer for gjenfinning som vil komme bibliotekene og andre til gode.

Bibliotheca Nova sendes til bibliotek i hele landet. Heftene kan bestilles fra magasintjenesten@nb.no.

Les og bli inspirert!

Nasjonalbiblioteket

Da Riksbibliotekstjenesten og Bibliotektilsynet slukket lysene i 2002, forsvant førstnevntes Synopsis, mens *Bok og Bibliotek* ble overtatt av statens nye direktorat for arkiv, bibliotek og museum, ABM-utvikling. Selv om, eller kanskje nettopp fordi bladet ble redigert etter redaktørplakaten, kunne det oppstå strid om hva som kunne stå på trykk i et statlig blad. Det er lett å gjette at kritiske spissartikler om feltets keiser- og pavedømmer kunne bli i meste laget. Det var nødvendig med større avstand mellom stat og blad. Den korporative tanke fra pionertiden var stein død. Oppgaven ble derfor gitt til aksjeselskapet ABM-media i 2007. Forlaget utgir publikasjoner på hele arkiv-, bibliotek- og museumsfeltet. ABM-filosofien er dessverre død, men som et paradoks lever navnet – og tanken videre i *Bok og Biblioteks* forlag. Dagens blad er altså ikke lenger et organ for statlige bibliotekmyndigheter. Målsettingen er å være et fritt og uavhengig fagblad med plass for mangfold og alle sider av dagens bibliotekdebatt.

Bak reolene og i all stillhet var det noen av oss som i starten kalte Bibliotekforeningens *Internkontakt* noe helt annet. Kanskje var det formatet, kanskje var det alt stoffet som var beregnet på standen og som var så utpreget til innvortes bruk. Vi kalte det *Intim*-kontakt. Når forening og blad igjen slår seg sammen, er det ikke sikkert at de skal dele seng og bord. Det kan også være godt med avstand og distanse. Derfor kan vi gratulere med et godt og fornuftig ekteskap. Et bibliotekblad skal ikke være intimt, det skal være fordomsfritt, åpent og nysgjerrig – og gi bibliotekdebatten enda bedre *Ekstern*-kontakt. ■

Medlemssider fra Norsk Bibliotekforening

Vi kjemper for biblioteka - blir du med?

Det har vore ein litt for spennande budsjettthaut for fleire bibliotek her i landet. Norsk Bibliotekforening har hatt mange telefonar og brev frå våre lokale tillitsvalde som lurar på korleis dei skal gripe an kontakt med bibliotekeigar når neste års budsjett skal vedtakast.

På desse sidene får de eit innblikk i korleis det kan gjerast med døme henta frå den verkelege verda i haust. Dette er *hands on*-arbeid, praktisk og konkret. Vi viser til dømes ei epost-utveksling kor vi forsøkte å redde Bokbåten i Sogn og Fjordane - med alt frå kontakt med lokale tillitsvalde til felles pressemelding med Bibliotekarforbundet.

Å arbeide politisk kan bety så mangt, og er rimeleg diffust for dei fleste av oss. Vi ønskjer å vere representantar for ein synlegheitskultur som kan inspirere, oppildne og forhåpentlegvis senke terskelen for å gjere noko aktivt. Både terskelen for å ta kontakt med oss sentralt i NBF når de treng oss, men også terskelen for å ta grep sjølve.

Vi er imponerte over kor mange taleføre, engasjerte, humorfylte og dedikerte folk som finnst der ute i lokal-laga. Tillitsvalde gjer ein viktig jobb, og utgjer ein forskjell i det nærmiljøet og på dei fagfelte dei har kjennskap til.

Vi har erfart på kontoret i Oslo at om nokon må dyttast litt for å tørre, så er det berre eit ørlite vennleg puff som skal til. Det er så mange bra folk der ut blant dykk!

Eg ønskjer dykk alle eit godt bibliotekår i 2015! Håpar du også tek i eit tak der du ser at det trengst.

Mariann Schjeide,
leiar i Norsk
Bibliotekforening

Behind the scenes: **Egersund**

Et krisekutt i 2014 ble foreslått videreført i 2015. Dette ville innebære å kutte en stilling og halvere åpningstiden. Egersund ville da komme på nivå med lille Utsira.

NBF Rogaland jobbet direkte mot politikere og viste i tall hva konsekvensene ville bety. Resultatet fra budsjettbe-handlingen ble at stilling og åpningstid er reddet for 2015, men kuttet i bokbudsjettet er videreført. Altså ikke full seier, men det verste ble avverget.

Det var snakk om å lage selvbetjent bibliotek. Vi må være obs på at selvbetjening kan bli brukt som argument for å kutte kraftig i betjent åpningstid.

Behind the scenes: **Rauma**

«Jeg skulle gjerne ha opprettet en ny stilling ved biblioteket, men så lenge det ikke generer inntekt kan jeg ikke gjøre dette.»

Då kultursjefen i Rauma kom med slike fråsegn, saman med store kutt, vart det folkeaksjon for biblioteket.

Norsk Bibliotekforening bidro med argument og støtte. Lokalavdelinga i Møre og Romsdal skreiv lesarinnlegg og heldt appell på folkemøtet.

Styret i NBF
Buskerud varsler
om sak på Hole
bibliotek.

Fra: Kristin Storrusten
Sendt: 3. desember 11.25
Emne: SV: Vi trenger litt hjelp!

Se vedlagt forslag til høringssvar. Funker det? Send det gjerne ut i styret for tilbakemeldinger. Jeg vurderte å foreslå noe helt konkret til slutt, for det er mulig at politikerne blir litt sprø og faktisk vedtar slike forslag. Den type stunt er selvfølgelig ikke driftsmidler, men det ser veldig pent ut for politikerne, og det er noe helt konkret man kan ønske seg. Men det betyr jo at man faktisk må ønske seg de pengene. Og selvfølgelig er det viktigste å få stanset kuttet. Men jeg er lei av at Norsk Bibliotekforening bare skal argumentere MOT kutt. Vi må argumentere FOR noe også. Gjerne med prislapp!

Fra: Mariann Schjeide
Sendt: 3. desember 11.32

Hei igjen, Inger! Veldig bra forslag fra Kristin som eg stiller meg 100% bak. Og eg vil oppfordre dykk til foreslå noko heilt konkret til slutt slik Kristin foreslår, det viser vilje til nytenking og fantasi. Vi må kombinere dei svulstige orda med dei konkrete ønska. Og eg veit av eiga røynsle at dette er noko som kan gå heim i mindre kommunar og kommunestyre. Det appellerer til forfengelegheit og wannabe-julenissefakter i førjulstida hos politikarar. You go, girl!

Fra: Inger Bergan Mortensen
Sendt: 4. desember 11.20

Tusen takk for kjempegod hjelp! Nå er vi rustet til tenene og tar herved opp kampen! Etter konsultasjon med styremedlemmer tilføyde jeg det Kristin foreslo på slutten av uttalelsen. Vi kommer også til å publisere dette i Ringerikes blad. Håper politikerne tar til fornuft! Vennlig og kampklar hilsen fra Inger Bergan Mortensen

Behind the scenes: Buskerud

Høringsuttalelse til budsjett 2015

Norsk Bibliotekforening er gjort kjent med Økonomiplan 2015-2018, Årsbudsjett 2015 (sak 054/14). Vi reagerer på små kutt som vil få store konsekvenser. Kommunen ønsker å satse på barn og unge, men det står i sterk kontrast til dårligere åpningstider på lørdager – som gjør at samlingspunktet i bygda forsvinner når barn og foreldre har tid til å være sammen.

Norsk Bibliotekforening er en interesseorganisasjon for bibliotek og bibliotekets brukere. Kulturutredningen 2014 og Statsbudsjettet for 2015 har vist at bibliotek skal være et satsingsområde. Investeringer i biblioteket lønner seg. Forskning viser at for hver krone som investeres i bibliotek, får samfunnet fire tilbake. Biblioteket er billig i drift sammenlignet med de pengene som må legges i helsetjenester, skole og integreringsarenaer for å erstatte det tilbudet biblioteket kan gi.

Å spare småpenger på biblioteket får umiddelbare konsekvenser når folk fra Hole ikke kan besøke biblioteket i helgene. Det får langsiktige konsekvenser for barns lese- og informasjonskompetanse. Det betyr at færre kan få hjelp til alle skjemaer som skal leveres digitalt.

Målet for 2015 er en "nøktern videreføring" av bibliotek (s. 51). Å redusere en stilling er langt fra en nøktern videreføring, det er et helt konkret kutt i et tilbud som allerede er drevet for små midler.

Vi ønsker at politikerne skal legge til rette for et rikere liv gjennom opplevelse og deltagelse, som det står i kommunens mål for kultur og fritid. Det kan gjøres billig i bibliotektilbudet, eller riktig dyrt hvis ostehøvelkuttene fortsetter. Vi ber om at kuttforslaget reverseres, slik at litteraturveiledning for skoleelever og samarbeidet med barnehager kan opprettholdes. Ved å satse på gode bibliotekstjenester satser kommunen på fremtiden. Bevilg litt ekstra, og se hva som kan skje! Gi for eksempel biblioteket 40 000 kroner isteden, som gjør at de kan kjøpe inn til spennende og friske bakkasser til alle de 7 barnehagene i kommunen. Det hadde virkelig vært et løft!

Mariann Schjeide
leder Norsk Bibliotekforening

Inger Bergan Mortensen
leder Norsk Bibliotekforening avd. Buskerud

Kutt
forhindret!

Åpent brev til ordfører, politikere og rådmann i Båtsfjord kommune

JA TIL LESESATSING I BÅTSFJORD!

Norsk Bibliotekforening (NBF) er gjort kjent med at det i rådmannens forslag til budsjett for 2015 foreslås at mediateket på Båtsfjord skole avvikles. Skolen skal ikke lenger kjøpe inn bøker til skolebiblioteket sitt, og bibliotekaren som er ansatt 50 % i mediateket skal omplasseres. Dette vil i følge Rådmannen gi en samlet årlig innsparing på kr 237.682. Dette kan synes som et lite beløp, men det vil få flere konsekvenser for bibliotektilbudet til elevene og for befolkningen i kommunen.

Mediateket er et pedagogisk tilbud som legger til rette for leseutvikling, leseglede, leksehjelp og kunnskapsinnhenting. Det er et sosialt møtested for elevene også etter skoletid, og elevene på Båtsfjord skole bruker, låner og leser mye i mediateket.

Opplæringsloven sier at alle elever skal ha tilgang til skolebibliotek. Forskriftene til loven sier at elevene skal ha tilgang til bibliotek gjennom hele skoledagen og at bibliotektilbudet skal være særskilt tilrettelagt for skolens bruk. Det foreslås at elevene kan låne bøker på folkebiblioteket. Det kan de, de gjør det helt sikkert allerede. Men folkebiblioteket i Båtsfjord er et tilbud til hele kommunens befolkning, det er ikke tilpasset elevene på samme måte som skolens eget mediatek. Folkebiblioteket har begrenset åpningstid, de har ikke plass til å integrere skolens mediesamling og forespeiles ikke økte ressurser for å ta i mot skolen og elevene. Når elevene også må ut og gå ti minutter for å komme dit, mener vi at man ikke kan si at elevene faktisk har tilgang til skolebibliotek med den løsningen.

Har Båtsfjord kommune virkelig råd til å fjerne fagkompetanse som legger til rette for læring? Skal dere si opp skolebibliotekaren som med sin kompetanse gir skolen et verktøy for å dempe sosiale forskjeller? Vil dere bidra til å svekke skolens fokus på leseopplæring og digital kompetanse ved å ta fra dem mediateket? Hvordan skal dere sikre at elevene har tilgang på et tilpasset skolebibliotek i skoletiden?

Norsk Bibliotekforening oppfordrer politikerne i Båtsfjord til å stemme mot forslaget om å avvikle mediateket på Båtsfjord skole. Sats heller på mediateket i skolens leseopplæring og sørg for gode lesere i Båtsfjord. Ja til lesesatsing!

Norsk Bibliotekforening avd. skole
v/Mari Hopland, leder

Norsk Bibliotekforening region Nord-Norge
v/Ann-Britt Svane, leder

Fra: Wenche Vevik
Sendt: 18. desember kl. 10.52
Emne: SV: Ja til lesesatsing i Båtsfjord!

Tusen takk for hjelpen alle sammen. Hurra, vi får beholde mediateket på Båtsfjord skole.

På kommunestyremøtets talerstol i går fikk jeg sågar skryt fra lederen i Høyre for den jobben jeg gjør med ungdommen på Båtsfjord skole. De hadde tydeligvis snakket med noen av ungdommene og de hadde kunnet fortelle om god leksehjelp og gode råd i valg av bøker, noe som hadde medført at de fikk større leselyst. Høyre kommer aldri til å stemme for at mediateket legges ned, sa han, og tilføyde at Rådmannen måtte ta signalene fra kommunestyret som år etter år har stemt ned forslagene om å legge ned mediateket.

Arbeiderpartiet som har flertall i kommunestyret stemte heldigvis også mot forslaget. Igjen, tusen takk for hjelpen!

Lykkelig hilsen fra Wenche

Behind the scenes:

Båtsfjord

Fra: Ann-Britt Svane
Sendt: 18. desember kl. 11.34
Emne: SV: Ja til lesesatsing i Båtsfjord!

NBF region Nord-Norge har engasjert seg i tre saker i årets budsjettbehandlinger i kommuner og fylkeskommuner (Finnmark fylkeskommune, Nordkapp kommune og Båtsfjord kommune) og vi har vunnet fram i alle tre saker! Det er bra at det nytter å engasjere seg

Jeg ønsker dere alle en riktig fredelig jul og et godt nytt år!

Med hilsen
Ann-Britt Svane

MEDLEMSMØTE
i Norsk Bibliotekforening Sogn og Fjordane.

Bokbåtsaka vart diskutert blant medlemmane og styret, i tillegg til andre sakar i fylket.

Facebook-sida
Ikkje rør bokbåten vår

- Heile styret i NBF Sogn & Fjordane var administratorar, og Kristin i NBF sentralt.
- Vi delte artikkelar om bokbåten først, og så alle sakar om bokbåtnedlegging etter kvart som dei kom.
- Vi svarte alle som kommenterte på sida.
- Sida hadde nesten 2000 følgjarar til jul.

Behind the scenes:

Bokbåten

Ringte fylkespolitikarar direkte.

Viktigast var medlemmane i fylkeskulturutvalet, men vi ringte også andre, som til dømes finansutvalet. Politikarane var positive og lydhøyre for argumenta våre.

Utarbeida ei intern argumentliste som styret i NBF Sogn og Fjordane kunne bruke i kontakt med politikarar og presse.

Fra: Ann-Kristin Vik Fløtre

Sendt: 14. november kl. 16.39

Emne: Re: Bokbåten: Utkast til pressemelding frå NBF

Hei, her kjem nytt utkast til pressemelding, sjå vedlegget. Kan de lese kritisk igjennom? Har oppsummert nokre argument (argumentliste og statistikk vedlagt). Kom gjerne med fleire argument, så oppdaterer eg dokumentet i løpet av helga og sender ut til alle på nytt.

Facebook-sida er klar: Søk på "Ikkje rør bokbåten vår" Har laga den som ei opa side, der alle kan poste. Tenkte det kunne lokke frampå nokre iherdige bokbåtelskarar. Men kan forandre det slik at kun vi som er involvert kan poste.

Pressemelding 18.11.2014

IKKJE RØR BOKBÅTEN VÅR!

Mange menneske vil få eit dårlegare liv dersom bokbåten vert lagt ned. Bokbåten når ut til borgarar som bur lengst unna kulturhusa - og dei minst mobile av desse: Dei yngste og dei eldste.

Bibliotek er eit kostnadseffektivt tiltak for samfunnsutvikling. Vi meiner at pengar spart på bibliotek vil ein sjå att i auka kostnader i skule- og helsetenester.

Kulturminister Thorhild Widvey har uttalt at biblioteka er dei viktigaste kulturhusa vi har. Statsbudsjettet har ei auke i utviklingsmidlar til biblioteka. Bibliotek skal "utvikle sin funksjon som kunnskapsformidlere i en digital tid og gjøre bibliotekene bedre i stand til å formidle sitt litteratur- og kulturtilbud.". Det krev at fylkeskommunane og kommunane følgjer opp. Det er ikkje mogeleg å utvikle noko ein har lagt ned:

Så ikkje legg ned det flytande kulturhuset vårt!

Sjå facebook-aksjonen « Ikkje rør bokbåten vår ».

Norsk Bibliotekforening er ein interesseorganisasjon for bibliotek og bibliotekbrukarar. Vi må reagere når det vert foreslå 24 % kutt i kulturbudsjettet i Sogn og Fjordane. Dette går direkte utover bibliotekbrukarar.

Medlemssider for Norsk Bibliotekforening

*Fra: Ann-Kristin Vik Fløtre
Sendt: 27. november kl. 13.17
Emne: Håp for bokbåten*

I dag var saka oppe i Hovudutval for kultur: Sak 0060/14 Avvikling av bokbåtenesta i Sogn og Fjordane. Her har politikarane jobba for saka, og sendt den i retur til fylkesbiblioteket og bedt dei undersøkje om det er mogeleg med eittårig avtale med bokbåteigar. Så det er håp for bokbåten. Eit foreløpig hurra! Blir spennande fram mot budsjettvedtak på fylkestinget 9. og 10. desember. Utklipp frå nrk.no/sf ligg ved.

Bibliotekarforbundet til NRK

13. desember 2014:

– Vi tek no kontakt med departementet for å prøve å få politikarane med på dette. For det er eit veldig viktig regionalt tilbod vi ønsker å oppretthalde. Vi kan ikkje gje oss, vi har akkurat begynt.

Vi var førebudd på kritiske kommentarar, som denne:

Beklager, men eg synes det er viktigere å halde liv i videregående skoler og dei få bibliotek, som er igjen.... Det er billigere å sende dei gratis bøker.

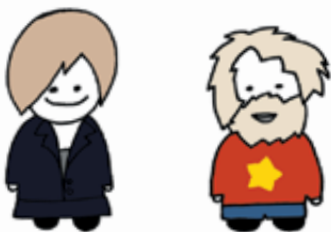

Svar 14. november 2014 kl. 17:19

Bibliotek er så mykje meir enn det. Det er den mest nytta kulturarenaen i Noreg, og kan ikkje erstattast med å sende folk gratis bøker til heimadressa. Bokbåt = desentralisert bibliotek!

*Fra: Ann-Kristin Vik Fløtre
Sendt: 12. desember kl. 14.37*

Hei, eg las nettopp den felles pressemeldinga frå bibforb og NBF om å løfte bokbåtdrifta opp til statsbudsjettet frå 2016, inkl overgangsordning siste halvdel av 2015. Knallbra jobba! Veldig bra for saka at begge org. står bak. No må Aslak & Thorhild kome på banen. God helg!

Lesarinnlegg/pressemelding

BOKBÅTENEPoS MÅ INN PÅ STATSBUdSJETTET!

Politikarane i Sogn og Fjordane har vedteke nedlegging av Bokbåten Epos i sitt fylke. Ikkje fordi dei ønskjer Epos nedlagt, men fordi fylkeskommunen må møte nedgangen i statlege overføringer. For å få ei stabil drift meiner Bibliotekarforbundet og Norsk Bibliotekforening at Bokbåten Epos må inn på statsbudsjettet for 2016.

I over 50 år har bokbåten frakta litteratur, kunnskap og underhaldning til øy- og fjordfolk i tre fylke på Vestlandet. Bokbåten har heile tida vore eit av dei viktigaste lesestimuleringsiltaka for born og unge i utkantdistrikt med svake bibliotektilbod. Frå tid til anna har fylka slite med å finne midlar til drifta – men betydninga av dette viktige tilbodet har alltid trumfa budsjettvanskane.

Vinterturen 2015 blir den siste turen i Sogn og Fjordane. Etter dette må Møre og Romsdal og Hordaland, saman med båteigar, finne måtar å drive Epos vidare på. Det kan syne seg vanskeleg. Vi fryktar at politikarane sitt vedtak i Sogn og Fjordane er byrjinga på slutten for Epos, utan at nokon eigentleg ønskjer det.

Bokbåten er eit unikt tilbod på tvers av kommune- og fylkesgrenser. Ingen enkeltkommunar eller fylkeskommunar kan bere drifta aleine. Difor må dette regionale tilbodet inn på statsbudsjettet frå og med 2016, gjerne innafor Nasjonalbiblioteket sitt budsjett. Det er små midlar som skal til for å sikre eit særskilt viktig bibliotektilbod.

Vi ber også om at Kulturdepartementet i samråd med Nasjonalbiblioteket finn midlar til bokbåten i Sogn og Fjordane 2. halvår 2015, for å sikre kontinuitet og kompetanse.

Bibliotekarforbundet
v/Margunn Haugland
Norsk Bibliotekforening
v/Mariann Schjeide

Trykket i
Klassekampen 15.12.2014
Nasjonen 16.12.2014
Firda 16.12.2014

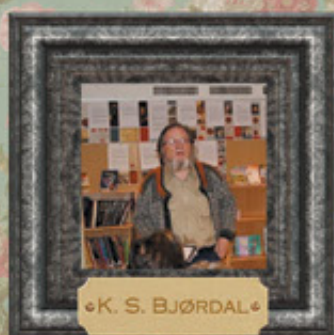

• T. NILSSON •

• J. SKJELTÉN •

• K. S. BJØRDAL •

THOMAS
BREVIK

• TROND MINKEN •

MARITA
GRØNLUND

FRU FLØTRE

KARIANNE
A. AAM

HALVOR
KONGSHAVN

SIGNE
THORESEN

• M. DEILDOK •

Kvar dag i desember heidra Mariann Schjeide eit bibliotekmenneske på bloggen sin.
Les om alle: <http://leder.norskbiiblotekforening.no/category/julekalender>

Medlemssider for Norsk Bibliotekforening

Vi planlegger Bibliotekmøtet 2016

Når Bibliotekmøtet går av stabelen i Tromsø 9.-11. mars 2016 blir det en konferanse som både er til å kjenne igjen, men som også har utviklet seg. Norsk Bibliotekforening samarbeider med de tre nordligste fylkesbibliotekene, Nasjonalbiblioteket, Sametingets bibliotek, Tromsø bibliotek og Universitetet i Tromsø. Her ser du oss på første koordineringsmøte i Alta.

Biblioteka må ikkje vere feige

Biblioteka – og biblioteksjefane – er i ein utprøvningsfase som debattarena. Dette er nybrottsarbeid for mange, og det må vere nokre rom for noko prøving og feiling i denne fasen. Om ikkje blir vi feige, vi heilgarderer med å rett og slett lat vere å arrangere og leige ut for debattar og møte.

Då unnlater biblioteksjefane å gjere det den nye formålsparagrafen i biblioteklova pålegg dei. Det betyr ikkje at vi skal vere medvitslause og naivt opne for alt, men eg meiner bestemt at vi skal opne opp for alt som er innafors norsk lov. Sjølv om det kan vere ubehageleg.

Så får vi heller protestere utfor biblioteket mot haldningane som forfektast inne. Det kunne eg også ha gjort. Men eg ville aldri protestert mot at biblioteket mitt blei brukt som debattarena eller utleigar til desse gruppene eg var usamde med.

Utdrag frå lesarinnlegg i Aftenposten
13.12.2014, signert Mariann Schjeide

Sjå også
pressemelding
om ytrings-
fridom frå
12.01.15

Siden sist

- 2. desember: Møte med Fagforbundet
- 3. desember: Møte i Norsk Musikkbibliotekforening
- 3. desember: Kontaktutvalget for innkjøpsordningen
- 4. desember: Møte med Forfatterforeningen
- 8. desember: Hovedstyremøte
- 8. desember: Julebord!
- 9. desember: Møte i e-bokutvalget
- 12. desember: Møte med Aslak Sira Myhre
- 15. desember: Planleggingsmøte for Litteraturfestivalen på Lillehammer
- 17. desember: Møte i internasjonalt utvalg

- 8. januar: Utdeling av Årets bibliotek
- 9. januar: Konsultasjonsmøte for IFLA
- 10. januar: Møte med Nasjonalbiblioteket om Bibliotekmøtet
- 15.-16. januar: Samling med de andre nordiske bibliotekorganisasjonene, Oslo
- 2. februar: Hovedstyremøte
- 10. februar: Møte med Forfatterforeningen
- 12. februar: Møte i Ytringsfrihetsutvalget

Da var vi her!

Nå har du akkurat lest Norsk Bibliotekforenings første innstikk i *Bok og Bibliotek*. Fra og med nyttår skal vi ha åtte medlemssider i bladet.

Det er hovedstyret i Norsk Bibliotekforening som har ansvaret for disse sidene, mens *Bok og Bibliotek* fortsatt er et uavhengig tidsskrift som redigeres etter redaktørplakaten.

Norsk Bibliotekforening er en interesseorganisasjon for alle som ♥ bibliotek. Vi jobber for at flere skal elske biblioteket og ikke minst engasjere seg for det. Ta kontakt med oss hvis du lurar på hvordan du kan bidra i bibliotekkampen!

Bibliotekbussen «Mime» inntar Osterøy

Osterøy kommune har dårlig økonomi, og med spredt bosetting. Ved hjelp av den nye bibliotekbussen kan Osterøy folkebibliotek i dag drive moderne, skreddersydd litteraturformidling.

AV AUD GJERSDAL, FRILANSJOURNALIST

I dag står den nye bibliotekbussen på Haus skole, og skoleelevene har begynt å flokke seg begeistret om den. «Mime», er navnet, oppkalt etter en jotun i norrøn mytologi. Det var den klokeste guden av alle, han vokter og drakk av kunnskapens brønn hver dag. Vi er på Osterøy, Nord-Europas største innlandsøy, en times kjøring fra Bergen sentrum. Det er ikke et lite fiskevær med skjær, og et flatt, åpent landskap, slik Jan Guillou beskriver øyen i boken Brobyggerne. Nei, om sommeren er det en grønn øy, og de smale, svingete veiene er omgitt av fjell og tett skog. Nå er vinteren i anmarsj, og det er kjølig. Vis-sent løv ligger vått på asfalten. Det er tid

for bøker, men for barn og eldre er det langt til hovedbiblioteket i Lonevåg.

Tidligere 50 busser

På 90-tallet var det over 50 bokbusser i Norge. – Nå er det bare ca 20 igjen, forklarer biblioteksjef for Osterøy folkebibliotek Bente Dammen, mens hun begynner å lese høyt fra bussen.

Mime er nemlig ikke som andre bibliotekbusser, den er dekorert med tegninger. Det er billedkunstneren Anna Fiske, mottaker av bokkunstprisen 2014, som har adaptert bildeboken sin «Her kommer jeg» på bussen. Foran, under forteltet, står skuespiller Adele Lærum Duus i en blå

viktorsansk kjole. Hun er blek i ansiktet, og med mørke øyehuler, og på bordet foran står tre sorte bokser. Det har akkurat vært Halloween.

– Jeg vet ikke om det biter. Hvem vet om det er pirajaer oppi her? Jeg vet ingenting, sier hun på en syngende måte. Elevene stikker handa nysgjerrig inni boksene, og gjetter hva som er inni. Monster!

–De forberedes på det de skal møte inne i bussen og penses inn på temaet, som i dag er «skrekk og gru», sier Duus. Hun forteller at det fungerer best når unge blir aktivisert, og får sin del av forestillingen.

Anstrengt kommuneøkonomi

Haus skole ligger på en liten høyde, med fjell på den ene siden, og Sørfjorden på den andre. Vi er langt fra byen, men på denne øya bodde Ole Bull i sin tid, og hentet inspirasjon til musikken sin. Lenger nord, på Hosanger, ble Nicolai Wergeland født i 1780. Han kjempet for et universitet

i Norge, og var far til Henrik Wergeland og Camilla Collett. Dette er lenge siden, og er blitt historie.

Nå har Osterøy antakelig en av landets mest moderne bibliotekbussar. En skoleklasse er i høylydt anmarsj. Lærer Robert Flatås betrakter bussen.

– Bokbussen er veldig flott, og moderne.

Bibliotekarene er veldig imøtekommende. Det er veldig viktig for skolen og barna, sier Flatås fornøyd, og forteller at klassen hans er valgt ut som en av juryklassene til Bokslukerprisen.

– Det kjekkeste er å se hvor gøy de synes det er, sier han, og blir opptatt med elevene.

Øya har spredt bebyggelse, og både skoler og bibliotekfilialer er lagt ned, en etter en. Osterøy folkebibliotek hadde tidligere 7 filialer. Nå er der ingen igjen. I 1987 fikk de bibliotekbuss som erstatning, og utlånet gikk opp. I 2013 havnet den forrige bussen, Soria Moria, på museum. Nå er det Mime som besøker barnehager, barneskoler, bygdesentra, omsorgsboliger og sykehjem.

– En bokbuss er et mye bedre tilbud enn en bibliotekfilial. Det er et bedre tilbud enn mange dårlige skolebibliotek også, sier Dammen oppriktig. Hun forteller videre at kommunen er på Robek-lista, på grunn av den dårlige økonomien. Likevel har de råd til bokbuss, og det har vært en selvfølge. Kun en representant fra Fremskrittspartiet har stilt spørsmål til om vi trenger bokbuss, nå som det finnes e-bøker.

– Hvordan i all verden skal en få informasjon om de bøkene? Komplette umulig. Selv om en får en masse e-bøker, så er det enda viktigere å reise rundt å formidle dem, sier hun engasjert.

Innovativt bibliotek

På taket har Mime solcellepanel for å drive teknisk utstyr. Inne møter elevene i dag hodeskaller, edderkoppspinn og lilla lyssetting på veggene. Boken «På sporet af Frankenstein» står utstilt. På veggen er en dataskjerm som viser forsiden til «Åndejeerne» av Magne Hovden.

– Den har vi tenkt å bruke til e-bøker senere, sier Dammen. Bussen har traller med skreddersydd litteratur for hver tur, en tralle med bøker tilpasset gruppen, og en med bøker innenfor temaet. Bibliotekbussen gir en ny opplevelse til brukerne hver gang, og elevene låner mye. Bussen har selvbetjent utlåns- og innleveringssystem.

– Innleveringsreolen her finner en ingen andre steder i Norge. En setter boken inn, og så kommer det opp på skjermen at den er innlevert. Da kan andre låne boken med en gang, sier Dammen, før stemmen hennes drukner i barnestemmer. Elevene er så begeistret og snakker høyt i munnen på hverandre. Fire av dem sitter på benken bakerst i bussen og ser over bøkene de har funnet.

Lekende. Mime har ikke bare bøker, men også en masse lekende illustrasjoner.

– Hva synes du om den nye bokbussen?

– Den er kul og annerledes, sier en.

– Hva er finest?

– Formen og tegningene utenpå, og at en kan sitte her, sier han blid. Stoffet på benken er vevd av mayaindianere. Under står bildebokkasser som kan tas ut og brukes som små krakker under arrangementer.

Dammen drar ned et filmlerret, og så er bussen blitt kino.

– Snasent, sier et av barna, mens Dammen forteller at bussen også har en dataskjerm utenpå. Slik kan barna spille dataspill eller se film utenfra. Også barnebøker i form av apper kan formidles via denne skjermen her. Osterøy folkebibliotek har kommet videre med sitt ønske om å drive moderne litteraturformidling.

Bibliotekbuss for fremtiden

Det er blitt januar 2015. Fylkesbiblioteksjef Ruth Ørnholt sitter på kontoret sitt i Bergen sentrum. Laptop og kaffekopp på bordet. Røde, blå, grønne og gule ringpermer i bokhyllene. «Planar» står det på en. Hun finner frem 2013-tall på skjermen: I Finland har de 147 bibliotekbusser, Sverige 80, Danmark 33 og Storbritannia har ca 400. Edinburgh har 6.

– Det er veldig uheldig at man i Norge ikke har maktet å kjempe også for bokbussene, sier hun og påpeker at alle bør ha et bibliotektilbud innenfor rimelig gangavstand. Eksempelen fra Osterøy og andre kommuner i Hordaland viser at en får best drift dersom kommunene eier og driver bibliotekbussene, men det må bli øremerkede investeringstilskudd.

– Vi har jo internett?

– Det hindrer folk i å møtes, og å ha opplevelser sammen med andre. De ser ikke på mennesker som sosiale individ. Leseferdighet ligger jo i bunnen av det du opplever på skjermen, sier hun og blar videre i PowerPoint'en. Hun forteller at bokbussene kan utføre hele samfunnsoppdraget til biblioteket, men gjerne ett om gangen, og tilpasset én målgruppe. I Danmark gjennomførte staten i samarbeid med kommunene, et forsøk med mobile bibliotek i prosjektet «Det gode liv i landområderne» i 2010-2012. Her tenker en seg bl.a. at bokbussen kan besøke borgere som trenger å lære å bruke internett og nye digitale tjenester. Målet var å dekke lokale behov.

– Bibliotekbussene er supplement til de ordinære bibliotekene. De er for å nå de minst mobile og minst motiverte gruppene. En når ikke-brukerne på en helt annen måte, sier hun og betrakter en innrammet helsides forside fra Aftenposten, 2005, om Nordisk bokbussfestival i Oslo. Her ble «Soria Moria» fra Osterøy kåret til Nordens vakreste bokbuss.

– Det de greier med bussen på Osterøy er å skape entusiasme om lesing. Det er jo formålet. Det å få kunnskap, og få lyst til å utforske, avslutter Ørnholt. ■

Videre lesing:

Lauritzen, A-G. (2010). Bokbussens framtid i Buskerud. Bøker på hjul i 50 år til? : en analyse av politiske dokumenter
<https://oda.hio.no/jspui/handle/10642/391>

Gatland, J.O., Getz, L., Kroken, G.T., Lakså, S. & Nilssen, L. (1991). Bokbuss til begjær. <http://goo.gl/aKJPqi>

Knudsen, H.M. (2013). Det gode liv i landområderne - utvikling av mobile biblioteker. http://www.knudsensyd.dk/wp-content/uploads/2013/02/dgl_full_version.pdf

vi bibliotek

Brukerne av Mikromarc bygger sin egen hverdag!

 mikromarc

K

Selvbetjent utlån

Inn

Fjernlån

Skranke

Reserverin

Utlånsbetingelser

Sentraldrift

 Bibliotekenes IT-senter
22 08 34 00 - www.bibits.no

Den frittgående bibliotekar var ennå ikke død...

AV THOMAS BREVIK
BIBLIOTEK- OG TEKNOLOGINERD SIDEN 1985

Jeg har snakket og skrevet om frittgående bibliotekarer siden 1995. Hver gang vi har fått en ny teknologisk landvinning, bærbare PCer, Nettbrett, smarttelefoner, så har jeg tenkt at: Nå! Nå har endelig dagen kommet da jeg kan bevege meg fritt rundt i biblioteket og være like nyttig som når jeg står i skranken med en PC foran meg. Og hver gang har virkeligheten ikke levd opp til håpet. For det handler ikke alltid om teknologien. Noen ganger handler det om programvaren, men som oftest handler det om menneskene.

Dette har det tatt meg lang tid å lære, 20 år har det tatt. Jeg har ment, og mener fortsatt at bibliotekarer må bevege seg rundt i biblioteket, og gjerne også utenfor biblioteket, for å nå fram med hjelp og fagkunnskap der behovet er. For at dette skal fungere må bibliotekaren ha tilgang på det verktøyet som gjør henne til en kunnskapssupermakt. Disse verktøyene starter med katalogen og biblioteksystemet, og fortsetter med alle databaser og kunnskapskilder som vi har tilgang til. Når disse verktøyene er boltet fast i et bord, blir kunnskapssupermakten også boltet fast rent geografisk. Det synes jeg er unødvendig og dumt.

Bærbare PCer har frigjort bibliotekarene mye. Mange stiller opp i klasserom og på festivaler og har hele kraftpakken med seg. I hverdagen er det derimot ikke mange som drasser rundt på en bærbar PC inne på biblioteket. Da rusler vi heller bort til nærmeste stasjonære for å slå opp.

Da nettbrettene kom var jeg sikker på at løsningen var på plass. Jeg skrev begeistret om nettbrett og den friheten de ville innebære for bibliotekarer. I 2010 trodde jeg iPad var svaret. I 2011 fikk jeg anledning til å prøve ut en iPad i en normal norsk folkebibliotekhverdag og oppdaget raskt problemene. Nettbrett sliter med å være gode verktøy når det skal job-

bes raskt og nøyaktig på samme tid. Jeg har prøvd ut de fleste typer nettbrett nå, iPad, Android og Windows, men alle har samme svakhet, programvaren er ikke "fingervennlig." Og der stopper det opp. Dagens biblioteksystem er laget for tastatur og mus, når fingrene skal være redskapet for navigering blir systemene håpløst vanskelig å bruke. Det er mulig, men med så mye plunder, at det å gå til en stasjonær PC føles som tidsbesparende.

Wearables er små klokker, briller eller lignende som gir internetttilgang uten å bære en dings i hendene.

Fra USA kan vi lese (Enis, 2015) at den faktoren som nok mangler mest på en vellykket nettbrettløsning for bibliotek, biblioteksystemene, er i ferd med å bli nettbrettvennlige. Mange av de store biblioteksystemene i USA har nå på plass applikasjoner som gjør det mulig å bruke nettbrett på en fornuftig måte og ha tilgang til de funksjonene bibliotekansatte må ha tilgang til. Alle katalogfunksjoner, søk, utlån/innlevering, reservering etc. Det er tydeligvis slik at gevinsten er størst i rutinearbeidet ute i biblioteket.

Den største utfordringen er fortsatt menneskene. Vi bibliotekarer har tilpasset oss mye, fra kortkataloger til BIBSYS' blåskjerm, og nå en ny runde hvor vi skal la fingrene gli over skjermen i stedet for tastaturet. Uten at de nye teknologiene kan gi oss en betydelig forbedring i arbeidsflyt og effektivitet har de liten mulighet til å vin-

ne over etablert teknologi. Likevel har jeg tro på at det vil komme bedre verktøy, mindre og lettere, som faktisk vil gi meg tilgang til verktøyene jeg trenger, frigjort fra en fastlåst PC på et bord.

En teknologisk utvikling som i nær framtid kan påvirke hverdagen til oss som ønsker å være frittgående bibliotekarer er såkalte *wearables*. Wearables er små klokker, briller eller lignende som gir internetttilgang uten å bære en dings i hendene. Dingsen er koblet trådløst til mobiltelefoner eller nettbrett og har nettilgang gjennom disse. Wearables gir da en begrenset funksjonalitet, f.eks. kan Google glass ta bilder bare med en muntlig kommando, søke på nettet og vise resultatet i en knøttliten skjerm på brille-rammen som er så nær øyet at det likevel virker som en stor skjerm. Og klokken, med Apple Watch i spissen, har vel de fleste hørt om. Problemet med de fleste av disse er at de er en løsning på utkikk etter et problem. Utenom fysisk trening er det få bruksområder som i dag har pekt seg ut som områder der wearables vil utkonkurrere andre typer enheter.

Kan bibliotek bli et slikt område?

Hva om det ble mulig å søke i katalogen bare ved å si: "Glass – søk katalog lisen" og få søkeresultatet rett foran øyet uten å løfte en finger? Hva om man kan holde klokka opp til et lånekort og en bok og effektivt utføre et utlån direkte? Hva om vi virkelig ble frittgående bibliotekarer uten utslitte armer og tunge vesker? Det er vel fortsatt en drøm, men... Om bare noen kunne gi meg penger til å kjøpe inn Google Glass og Apple Watch så jeg fikk prøvd det ut i biblioteket? ■

Enis, Matt. «Meet the Tabletarians | Mobile Services». *Library Journal*. Åpnet 9. januar 2015. <http://lj.libraryjournal.com/2015/01/technology/meet-the-tabletarians-mobile-services/>.

Barnebokutlånet i Nord-Trøndelag øker

I 2014 ble det lånt ut 243.445 barnebøker i Nord-Trøndelag. Det er en økning på 2 prosent. I Levanger er økningen enda større.

– Ved Levanger bibliotek økte barnebokutlånet fra 22073 i 2013 til 24201 i 2014. Altså en økning på 9,64 prosent. Det er vi fornøyd med, men håper det øker ytterligere i 2015, sier barne- og ungdomsbibliotekar Siri Okkenhaug Bævre ved Levanger bibliotek, til Levanger-Avisa. ■

Spektakulært i Nittedal

Høsten 2016 åpner dørene for det nye kulturhuset i Nittedal. Samtidig får Romerike sitt mest spektakulære bibliotek. Som også blir døgnåpent.

– Det blir en ny verden, og helt fantastisk for publikum. Vi kommer til doble antall besøkende. Det vil skje blant annet som følge av at vi vil innføre et døgnåpent bibliotek, sier biblioteksjefen i Nittedal, Ann Katrin Yri, til Romerikes Blad. ■

Juletre av bøker

På biblioteket i Songdalen hadde man julen 2014 et noe uvanlig juletre. Det var laget av bøker. I januar måtte treet ut og bøkene ble gitt bort til alle som vil ha.

Biblioteksjef Ingunn Greibesland ved Songdalen bibliotek, er godt fornøyd med kreasjonen og sier til NRK at det ikke er umulig at dette blir en tradisjon. ■

Årets bibliotek 2014 ble Molde

Årets bibliotek er den gjeveste prisen et norsk bibliotek kan få. Prisen deles ut av Norsk Bibliotekforening (NBF). Prisen i år gikk til Molde.

I juryens begrunnelse står det blant annet at «I en tid med mye offentlig armod viser de hva man kan få til med samlokalisering og nye tanker. De flotte lokalene har ingenting å si mot den aktiviteten og engasjementet som vises av de ansatte.»

Da Moldes biblioteksjef Evy Sisilie Bergum ble spurt om hva det betydde å bli nominert, svarte hun.

– Jeg ble utrolig glad. Og stolt. Vi blir lagt merke til. Og det er jo det vi ønsker; å være synlige. Det viser også at det nytter å gjøre noe utover det hverdagslige. Det å få godord og en nominasjon er inspirerende for oss, for kommunen og stas for de andre institusjonene på Plassen. Det var modig gjort å satse på dette kulturhuset. Nå får vi igjen for det, heter det i pressemeldingen fra NBF. ■

Sonette 60

Som bølger slår mot stenet strand
slik haster våre timer mot sin slutt,
en ny må følge den som nådde land
i stadig jaging fremad, hvert minutt.
Et barn, født inn i lysets eterhav,
vil kravle, modnes, nå til livets topp,
men mot all glans står skjebnens dystre krav,

og alt hva Tiden ga, vil tæres opp.
Ja, Tiden trenger inn i ungdoms prakt,
og risser rynker inn i vakre drag.
Den største sjeldenhet blir ødelagt,
og intet holder stand mot ljåens slag.
Men diktet til din pris skal ved sin ånd
bevare deg, tross Tidens harde hånd.

AV STEFAN ANDREAS STURE,
LITTERATURVITER OG NORSKLEKTOR

Nøkkelen til William Shakespeare

William Shakespeare (1564-1616) er en av litteraturhistoriens mest kjente navn, samtidig er han kanskje en av de mest gåtefulle forfatterne vi har. I skuespillene forfektes så mange ulike meninger og synspunkt, at vi aldri føler at vi «har» Shakespeare; – dette mente han, dette følte han, dette stod han for. Shakespeare slipper unna, han er en kameleon og en tvetydighetens mester. Det er til og med de som tviler på at William Shakespeare var William Shakespeare. Finnes det da ingen innganger til personen bak alle disse berømte karakterene og skuespillene?

Med denne nøkkelen åpnet Shakespeare hjertet sitt, skrev Wordsworth med henblikk på Shakespeares sonetter. De lærde strides heftig og voldsomt om hvorvidt sonettene kan sies å være biografiske. Mysteriene rundt William Shakespeares sonetter er mange, det er Mørke Damer og Vakre Ynglinger, heftige forelskelser, brusende begjær, sjalusi og utroskap. Mange hyllemeter er skrevet om sonettene, det er en jungel av bøker og artikler – skrevet av seriøse forskere og av sjarlataner. Men noe kan de aller fleste enes om, og det er at sonettene er blant det vakreste og mest fascinerende som er skrevet på det engelske språket.

Det er vel heller ikke så vanskelig å bli enige om at vil man vite noe om William Shakespeare indre eller ytre liv, så kan man ikke ignorere sonettene. Men hvorvidt de er biografiske, er en åpen diskusjon – uten ende. Kanskje er det heller ikke så viktig å få det avgjort. Det er likevel ikke hvor mange biografiske fakta vi

kan trekke ut av sonettene, som avgjør hvor vellykkete de er som dikt. Det er ikke hva som egentlig skjedde i livet til han som skrev dem, for 400 år siden, som avgjør i hvilken grad de snakker til oss.

For det gjør de, i hvert fall de aller beste og fleste av de 154 sonettene som ble utgitt i 1609 med tittelen «Shakespeares sonnets Neuer before Imprinted». Vi kan kjenne igjen oss selv, og William Shakespeare setter ord på våre følelser og erfaringer. God litteratur kan ryste oss, og la oss merke at tiden går – den minner oss på at vi er dødelige. *Ars longa, vita brevis*; kunsten er evig, livet er kort – det kan vi i det minste si er et av temaene i sonette 60. Her gir kunsten, diktet, evig liv til den elskede. Om det ikke er et evig liv, så er vi i det minste klar over henne, eller han, fortsatt – og jeg regner med at Shakespeare blir lest i minst 400 år til.

Alle de utenomliggende gåtene, hvem den Mørke Damer og den Vakre Ynglingen er, William Shakespeares seksuelle legning og hvordan trykkeren fikk tak i manuskriptet er spennende nok. Men diktene står seg og er mer enn nok å fordype seg og fortape seg i, selv om man aldri har hørt om Shakespeare. Sonette 60 trykkes her i Erik Bystads eminente gjendiktning. Bystad står bak den enorme kraftanstrengelsen det er å gjengi alle 154 sonetter på norsk. Det skal vi være takknemlige for, det gjør sonettene mer umiddelbart tilgjengelige for oss og det utvider og beriker norsk språk. ■

Rom utan utsikt

ODDMUND KÅREVIK
BIBLIOTEKAR OG SKRIBENT

Det hender somme tider eg kjem over bøker som eg ikkje blir ferdig med. Bøker som held meg oppe på netter. Der eg helst burde sova. Der all fornuft tilseier at det er sova eg skal. Men kor boka gjer det umuleg. Kor innhaldet er så sitrande intenst at eg må tvinga meg til å lukka den av og til. Det blir rett og slett for mykje. Slike bøker kor lukka er så kort, så dyrekjøpt, at når eg ser tragedien nærma seg, så gjer eg alt for å unngå den. Eg utset det. Så lenge eg kan. Til tragedien sluker meg. Med skinn. Og hår.

Ei slik bok er *Giovannis Room* eller *Giovannis rom* av James Baldwin. Eg las den i 2005. Då den kom i ny norsk utgåve. Eg las den om att i 2015. No på originalspråket. Eg huskar boka gjorde inntrykk då eg las den fyrste gongen. Denne gongen vert «inntrykk» eit for svakt ord. Det kjennest meir som om eg har gått med ei tidsinnstilt bombe på innerlomma. På

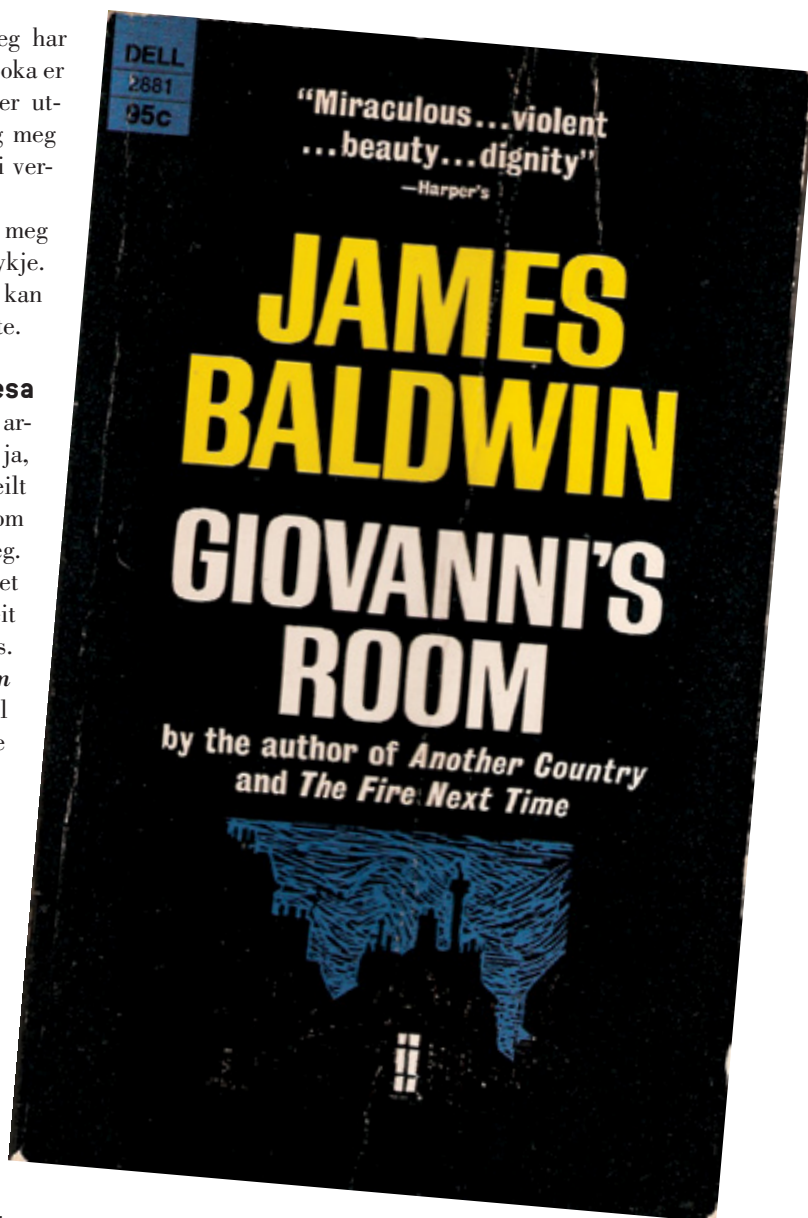
mobilen min, kor eg har lese den. Og no då boka er utlesen og bomba er utløyst, så kjenner eg meg liksom heilt aleine i verda.

At ei bok kan få meg til å kjenna så mykje. Eg trur ikkje eg kan huska sist det hendte.

Den som plar lesa spalta vil sikkert arrestera meg her. Og ja, gode lesar du har heilt rett. Eg skriv jamt om ting som rører meg. Eg er oppteken av det som grip meg på eit eller anna vis. *Giovannis rom* rører meg likevel meir. Eg veit ikkje heilt kvifor.

Eg prøver å sjå for meg rommet til Giovanni. Eit skitent rom i utkanten av Paris. Giovanni prøver gjere det fint. Det er eit håplaust prosjekt. Vindauga er måla att med eit tjukt lag kvitt pussemiddel. Slik at ingen kan sjå inn. Og slik at det heller ikkje går an å sjå ut.

Her har Giovanni funne sitt livsprosjekt. Han skal bygge dette rommet. For seg og David. Han prøver skapa gull av gråstein. Av støv. Av skit. Fordi han elskar. Giovanni er eit menneske som vågar å elska. Noko så modig, tenkjer eg. Vakre Giovanni. I hovudet mitt har han dei siste ti åra vore blond. Det er han sjølvsagt ikkje. Han er ein mørkhåra, pasjonert italienar, med eit veldig temperament. Om Giovanni hadde vore eg-personen i boka

kunne det blitt ei så heftig affære at eg ville gitt opp på side 13. På mange måtar er det bra at han ikkje er det. Eg trur me ser han tydlegare då.

Hovudpersonen vår, David, er ein kompleks karakter. Han gir aldri for mykje av seg sjølv. Ikkje til nokon av personane i boka, i alle fall. Han gir nok litt ekstra til oss lesarane. Men berre til oss. Ein amerikanar, av alle ting. Ein amerika-

James Baldwin (1924 – 1987).

**Lik oss
på Facebook!**

nar i Paris. Høyrest til forveksling ut som ein Sting-låt. Det er mykje meir alvorleg enn det. Dette er ein amerikanar som ein morgon vaknar opp av uskulda si. Og brått ikkje lenger veit kor han høyrer til. Det er ei ubehageleg kjensle. Det er også ubehageleg for lesaren.

Kor mykje enklare hadde det ikkje vore for vår kjære amerikanar, og Giovanni, om det var lov for to menn å elska kvarandre i det tidsbildet romanen er lagt til. Det er det sjølv sagt ikkje. Det er snuskete og skoddelagt. Og det er ting som føregår på brune barar i seine nattetimar. Gjerne heilt til morgonen. Og på gatene utanfor. Og på eit og anna simpelt hotellrom. Det går ikkje ein gong an å kalla det kjærleik. Det er begjær. Med ei brei slagside av skam.

Midt i all tragedien blømer då denne storslagne kjærleikshistoria, om enn berre ei kort tid. Den er så intens at ingen kan unngå å legge merke til den. Verken den minste biperson i boka, som ein tilfeldig gjest i baren. Eller den minst konsentrerte av oss lesarar. Og det boblar i blodet til hovudpersonen vår.

Men det kostar å elska. Det krev mot å gi seg hen. Det krev kanskje endå meir mot å ta imot. Og det gjer så utruleg vondt når det ikkje går. Det er som om eg må stilla meg spørsmålet – er det verdt det? Er det verdt det for meg som lesar å gå gjennom denne smerta som denne boka faktisk påfører meg, sidan eg vel å leva meg inn i henne? Og ja, det er verdt det. I fulle drag. Eg er likevel full av sorg no då boka er ferdig lesen. Eg trur aldri eg kan lesa den om igjen.

Giovannis rom er skriven av James Baldwin. Slå han opp på Wikipedia. Og les om han. Les den engelske utgåva, så vil du skjønna kor utruleg viktig han var i samtida si.

Denne tida her er ikkje Baldwins samtid. Dette er vår samtid. Men boka hans slår meg like fullt i bakken av full kraft. Mest seksti år etter at den kom ut. ■

Om babyer, ondskap, sårbarhet, klaseskiller, geiter og skitt og lort

Cathrine Knudsen har satt sitt preg på en hel ny arbeiderklasse-debatt med den nyeste romanen sin, *Manuell*. Men egentlig handler den kanskje vel så mye om ensomhet og sårbarhet.

TEKST: NINA KRAFT
FRILANSJOURNALIST

FOTO: TROND ISAKSEN

Knudsen har fått et gjennombrudd med sin fjerde roman, skriver pressen, men for hovedpersonen selv er tilværelsen omtrent som før. Ute på småbruket – med mann og to barn pluss tolv geiter og noen få høner.

I romanene hennes er det lett å forbinde søle og skitne rom med noe uggett i romanpersonens sinn der de trasker rundt i Drammen og stirrer ned i den forurensede elven. I virkeligheten beskriver Knudsen en hverdag med daglig skriving, og iblant foregår det i en liten skrivestue, en tidligere husmannsplass ute i skogen, en idyll som tilhører gården hvor hennes mann vokste opp.

– *Hvordan er livet ditt blitt etter den høyere offentlige profilen du har fått etter at «Manuell» kom ut i for høst, blant annet debatt om respekt for manuelle yrker i vår tid med toppolitikere som Torbjørn Røe Isaksen?*

– Det har vært gøy, på en måte. Jeg får større overskudd av å ha en slik fase som jeg har nå. Jeg får et overskudd som gir større trygghet, slik at jeg kan gå inn i skrivefasen igjen, fasen hvor man skjuler seg for verden for å skrive. For egentlig lengter jeg tilbake til å være dypt asosial og bare skrive

– *Er du litt asosial?*

– Ikke direkte sosial, har jeg hørt fra andre. Jeg liker dårlig situasjoner hvor alt er bare sosialt, venninneprat, for eksempel. Jeg kan bli med på det en sjelden gang, men kan også få klaustrofobi av slike forhold, så andre kan føle seg avvist, mens jeg selv kan-

skje føler at jeg tømmer meg i stedet for å spare meg til skrivingen. Det er bedre å gjøre noe sammen, spille et spill kanskje, vende blikket bort litt og være mer indirekte.

– *Så du er ikke skrekkelig aktiv på sosiale medier?*

– Jeg er ikke på sosiale medier. Jeg nekter å registrere meg for å kunne få informasjon via Facebook fra forskjellige lukkede foreldregrupper, idrett og liknende. Jeg blir sett på som vanskelig, møtt med holdninger som «spiller det noen rolle da». Jeg selger ikke sjela mi til google. Jeg ønsker ikke å bli overvåket. Det er et prinsipp fra min side å ikke registrere meg.

Ut fra Edens hage

Knudsen ser ut som bildet på baksiden av bøkene, kanskje litt mindre og litt mindre kjekk og grei og blankpusset selvsikker. Smilet er en anelse mindre bredt, de mørke krøllene litt mindre viltre. Utilpasshet, nervøsitet eller depresjoner ser vi derimot ikke skyggen av. I motsetning til alle de mer eller mindre triste og marginale personene i bøkene hennes, som alle er skrevet i jeg-form, og oftest omhandler yngre kvinner med interesse for filosofi og miljøvern – i likhet med Knudsen selv. Og som gjerne jobber i helsesektoren, f.eks. med psykiatriske pasienter, eller som værelsespike på hotell – som Knudsen også har erfaring med.

Hvis jeg skal beskrive Cathrine Knudsens persongalleri med et par ord, må det bli «sårbare» og «utstøtte». Jeg prøver

Navn: Cathrine Knudsen

Født:1970

Sivilstand: Gift med Thure Eik Lund, også forfatter, to barn og to voksne bonusbarn

Debuterte i 2005 med *Mulighetene*, har siden skrevet *De langtidsboende*, *Jeg kunne vært et menneske* og *Manuell*

Åpen prosess. Romanene oppstår underveis. Jeg starter med en grunnsituasjon, men vet ikke før slutten hva de blir, sier Cathrine Knudsen.

meg med disse glosene, og hun protesterer ikke. Den siste boken hennes begynner forøvrig med det mest sårbare av alt, en liten baby. Babyen sitter i en hage, «på nivå med blomstene», som det står, og den er lykkelig. Men det er bare helt til begynne med, for snart, svært snart, kommer ondskapen inn i verden.

– *Jeg ble veldig slått av begynnelsen av «Manuell» hvor jeg-personen er baby og ser alt fra babyens ståsted, og hvor det ser ut til å være harmoni en stakket stund. Hva husker du fra du var helt liten?*

– Som de fleste andre husker bare litt. Men fra jeg var tre-fire år kanskje husker jeg ganske mye. Jeg har et klart og sterkt minne om at jeg sitter på en kjøkkenbenk og blir foret med potetpannekaker av oldemoren min. Og jeg husker visse opplevelser i hagen.

– *Var det en Edens hage du ble kastet ut av?*

Hun svarer indirekte:

– Ja, denne korte innledningen var et forsøk på å gripe fatt i en liten flik av noe jeg husker, å forstørre opp noe. Men jeg husker hagen.

– *Babyen filosoferer over hva man kan sanse og om verden er det man sanser. Du skriver noe lignende i et tidligere roman, «Jeg kunne ha vært et menneske». «Jeg kan aldri være uten sansing, aldri befinne meg i en situasjon der ingen sansningsobjekter er til stede. Da måtte jeg være død. Men da jeg var barn, trodde jeg ennå at jeg kunne klare det. Jeg trodde det var mulig, og jeg prøvde og prøvde på dette: Å tømme tanken for bilder.» Gjorde du virkelig det da du var liten?*

– Nei, nei! Det er jo ikke ment at det er en baby som tenker slik. Det er klart sett

gjennom et voksenblikk, minner som senere er ikledt den voksnes ord, altså slik individet senere, som voksen, ville ha forklart det. Men det er sant at jeg var ganske besatt av å finne ut hva som er bak sansningen, selv da jeg var ganske liten. Hva som finnes bak tingene. Hva som *virkelig* eksisterer.

I hvert vårt hode

Hun viser til den skotske 1700-tallsfilosofen David Hume, og forklarer:

– Hjernen vår fungerer slik at vi kan sette sammen ting fra ulike sanseerfaringer og forstå hva den nye tingen er. Du har sett eple før, og du vet hva fargen grønt er, men du har ikke sett et grønt eple. Men allikevel vet du hva grønt eple er. Selv om du ikke har sett det.

Men siden du ikke har erfart det, sett at det ikke var noe «grønt eple»? Kanskje bevisstheten bygger på forræderiske sansinntrykk? Jeg leser dette på bestemte, litterære måter og bruker det i skriveprosessen. Ting som kommer opp i bevisstheten min kan bli like sterkt for meg i skrivprosessen som det jeg sanser der og da.

Det synes jeg er spennende. Det fascinerende er jo det vi har inne i oss, og hvordan dette, som ikke foregår nå, men har foregått en gang eller som vi tenker oss fordi vi setter sammen fragmenter, kan bli enda mer virkelig enn det som foregår nå. Hume mente at alt som finnes i oss er sansinntrykk, det er bare styrken og livaktigheten som avgjør om de er direkte persepsjoner eller tidligere inntrykk. Og at det er vanen i hvordan ting opptrer i forhold til hverandre som gjør at vi tror på årsak-virkning. Dette prøvde jeg å bruke på litterært vis i *Jeg kunne vært et menneske*.

At Knudsen er filosofisk skolert merkes godt. Hun har en cand. mag. og et avbrutt hovedfag i filosofi. Men så «tok skrikingen henne» som 24-åring, og de siste ti årene har hun vært fulltidsforfatter. At hun skulle bli forfatter, visste hun fra hun var 10-12 år.

– *For å komme tilbake til babyen i hagen. Dette lille barnet skal ikke bli særlig gammelt før hun dytter en enda mindre unge ned en farlig sklie på lekeplassen. Barnet oppdager ondskapen i seg selv...*

– Reinspikka ondskap finnes i alle barn, og i alle voksne. Selv om vi finner måter å skjule det på som voksne. Noen greier å lage vanntette skott mellom de gode og de onde sidene i seg slik at de aldri blir avslørt.

– *Er du flink til å skjule det?*

– Flinkere enn mange, tror jeg! Jeg har ofte hatt «lillelordfølelsen», som i boken til Johan Borgen, hvor lille Wilfred er så pen og søt og veloppdragen at ingen kan falle på å tro at han er noe annet – før i bind tre. Men jeg er oppmerksom på skottene.

– *Det er nyttig som forfatter, kan jeg tenke meg?*

– Ja! Hun ler.

Diagnosens makt

Når man snakker om ondskapen, ligger Gud og vaker i vannskorpen – i hvert fall muligheten for at det finnes en form for «Gud». Og i de aller siste avsnittene av *Manuell* har Knudsen med noe som kan gå i den retning. Hun skriver: «Nå forstår jeg: den eneste måten man kan godta menneskene på er å gå ut i fra at mennesket tar del i noe hellig, at det er skapt i guds bil-

de, at det som mangler ved menneskene finnes et sted utenfor, at det ikke bare kan settes sammen med dem, men disse manglende bestanddelene av ethvert menneske finnes et sted.»

– Mange har spurt meg om dette, ja, sier hun og avkrefter at hun har fått noen religiøs åpenbaring. Men en slags ny innsikt, kanskje.

– Det betyr ikke nødvendigvis at jeg holder på å bli religiøs. Men som mange som er blitt litt eldre, forstår jeg litt mer om hva som er grunnlaget for religion, hvilke behov som skaper religion. Religion er et nyttig redskap for å forholde oss til det som mangler i menneskene, det onde, det ufullkomne. For å ha en idé om det ufullkomne, kreves det en idé om fullkommenhet, og det tilbyr religioner.

– For å holde ut med menneskene slik de er, hjelper det å tenke at det finnes en guddommelig utgave av dem?

– Ja, jo hardere livet er, desto viktigere der det å finne en slags løsning, en helhetlig forståelse. Det er som en forlengelse av at jeg har arbeidet i helsevesenet og sett hvordan livet kan bli lettere når en pasient får en diagnose. Når en person får en diagnose, blir hun del av noe større, får en forståelse for at det er noe som feiler henne, og det står et behandlingsapparat klar til å behandle. Med diagnosen følger også sosiale rettigheter.

– *Diagnosen er tilgivelse?*

– På en måte. Da kan man plutselig forklare en lang rekke trekk som inngår i et felles, sammenhengende bilde. Med en diagnose er du fritatt for en slags skyld. Da handler det ikke bare om din vrangvilje, hypokondri eller unnasluntring.

Mannen i bomstasjonen

I motsetning til Johan Borgens storborgerlige hovedperson og også – i motsatt ende – de mest forhutlete romanpersonene sine, kommer Knudsen fra midt-i-mellom-segmentet i samfunnet. Faren jobbet i bank og moren på kontor, ingen i familien før henne selv hadde høyere utdanning. Selv skrev hun dramatiske ungdomsfortellinger, husker hun, fulle av «død og lidelse og små kalver som ble kjørt av gårde med slaktebilen uten at de visste hva som ventet dem.»

– På gymnaset var jeg helt sikker på at jeg ville bli forfatter. Jeg husker jeg inngikk et veddemål med en annen om det.

– Da du tok disse jobbene i tidlige år, ofte blant stoffmisbrukere og samfunnets bunnskipt, var det bevisst for å skaffe råmateriale til å bli forfatter, eller var det for å ha noe å leve av?

– Begge deler. Det er et godt spørsmål som jeg har tenkt mye over. Men da jeg hadde disse jobbene, hadde jeg ikke så mye kontroll på livet at jeg kunne være sikker på at jeg noen gang skulle komme ut med en bok, sier Knudsen.

De som har fulgt med i avisene vil ha fått med seg at *Manuell* omhandler en ung kvinne som vokste opp i en familie hvor bestefaren satt i bomstasjon ved innkjørselen til Drammen. Noen av bommene var automatiske, det vil si at man kunne kjøre igjennom ved hjelp av en brikke i bilen eller ved å kaste mynter opp i en automat. Men en av dem var «manuell» – og der satt altså bestefaren og tok imot penger – taus og urørlig i den lille boksen sin, og uten å vise med en mine at han kjente igjen sin egen familie når de kjørte gjennom bommen. Som på sin side lot som om de ikke kjente igjen ham, der de satt i bilen.

– Men mannen i bomstasjonen var kanskje ikke din egen bestefar?

– Det vil eller kan jeg ikke svare på. Og vet du, det har ingen journalister spurt meg om før. Kanskje de synes det virket som et typisk litterært grep, for utrolig til å være sant?

Skjulte klasseforskjeller

Episoden ved bomstasjonen er forøvrig en liten del av boken. Ellers kretser *Manuell* mest, som hennes øvrige bøker, om ensomhet, depresjon, utenforskap og identitet. Knudsen tror at journalistene har satt lyset på denne enkeltepisoden nettopp fordi den er håndgripelig og konkret. Media har begrenset med plass eller tid til hver sak og trenger en merkelapp som kan forklares fort og greit.

Men hun distanserer seg ikke fra klasseperspektivet – langt i fra. Hun har et skarpt blikk for «de manuelle», altså de som arbeider med kroppen og ikke primært hodet, de man i gamle dager kalte arbeiderklassen.

– Jeg har bodd alle slags steder i Drammen, fra boligfelt til høyblokker, men jeg har aldri vært del av borgerskapet, sier hun og beskriver Drammen som en by med minst like stor tradisjonell klasseinndeling som Oslo.

– Jeg ble veldig klar over det da jeg kom på gymnaset. Over elven, i Bragernesåsen, der bodde frimurnes barn. Postadressen bestemmer hvem du blir. I dag havner mange av arbeiderklassens barn i «prekariatet» – den økende gruppen som sitter i forløpige, usikre stillinger. Mange befinner seg i en gråsoner mellom stabilitet og utenforskap, men greier å skjule det i perioder. De faller ned, men forsøker å reise seg igjen

og begynner på nok en karriere, som personen «forskeren» i *De langtidsboende*.

Knudsen understreker at det ikke er tilfeldig hvem som mister fotfestet. Utsatte mennesker som ikke har noe trygt miljø eller noen familie som kan hjelpe seg, risikerer å aldri kunne reise seg igjen og bli institusjonalisert, enten i NAV-systemet eller på psykiatrisk avdeling.

– *Det ligger et paradoks – og en kritikk – i at «forskeren» i De langtidsboende, denne kvinnen som prøver å ta en høyere universitetsgrad mens hun forsøker å krabbe seg opp igjen fra en livskrise, opplever sitt sosiale nederlag samtidig som hun bli observert av – og del av et kunstprosjekt for – en værelsespike som går fra å vaske andre menneskers skitt og lort til å blir kunster. Den enes tragedie blir den andres redning?*

– Dette er noe jeg har tenkt mye på, forræderiet som kan ligge i det å gå inn i en slik stilling og vite at du har god sjanse for at den blir foreløpig og at du vil komme i en annen livssituasjon. Jeg har spurt meg om i hvilken grad jeg bruker slike opplevelser og bruker andre, mindre ressurssterke mennesker.

– *Mot slutten blir kunstner-værelsespiken hengt ut som grunn og temmelig falsk?*

– Ja, det ender med nærmest som en parodi!

En manuell redning

– *Har manuelt eller enkelt arbeid egenverdi, for den som utfører det?*

– For farfaren i *Manuell*, har arbeidet en stor verdi. Selv om det var et arbeid som ikke ble sett på som spesielt verdifullt, var det noe som holdt livet hans på plass. Å utføre manuelt arbeid, arbeid som er så tydelig utenfor deg selv, kan være en redning for et menneske. Slik tror jeg det kan være for mange som har utfordringer i livet. Manuelle yrker kan også være et valg man tar. For meg som er forfatter kan manuelt arbeid være et bedre alternativ enn arbeid som engasjerer meg mer mentalt. Jeg beskytter min egen innside, som jeg vil spare til skrivingen.

Hun tilføyer:

– Men jeg mente ikke noe av dette da jeg skrev. Alt jeg skriver, er litterære konstruksjoner, jeg mener ikke noe annet enn det som oppstår i litteraturen. Jeg tenkte ikke der og da at jeg skrev om verdien av manuelt arbeid. Men det er mulig at noe i meg gjorde det allikevel. Man har ikke oversikt over alt man skriver.

– *Romanene dine begynner gjerne et sted og ender et helt annet, det er ikke et klart narrativ fra A til Å?*

– Helt riktig. Romanene oppstår underveis. Jeg starter fra en grunnsituasjon, men vet ikke før slutten hva de blir, eller når slutten kommer. Teksten tar alltid uventede vendinger, uventede for meg også.

– *Du skriver i første person. Hvem er «jeg» i bøkene dine? Jeg ser en viss likhet mellom flere av jeg-ene, ikke i konkret livssituasjon, men i mentalitet...*

– Da jeg begynte å skrive, skrev jeg konsekvent i tredje person og brukte gjerne ”han”, for at det ikke skulle være meg. Men så oppdaget jeg at det var motsatt, at jeg følte meg friere i første person. Jeg behøver ikke tenke på om det er meg, og jeg behøver ikke tenke på hvor grensene mellom personene går, forteller Knudsen og understreker at det aldri er noe ett til ett-forhold mellom liv og diktig. Eller som jeg-personen sier i *Jeg kunne ha vært et menneske*: «Det viktigste kan bare vises i noe annet».

Det tar også tid før hun kan bruke en erfaring litterært, for eksempel bosted. Hun flyttet fra Drammen da hun var 19 og har aldri bodd der siden, men har brukt byen som ramme for romaner som hun skrev langt senere. Det samme med Bergen, der hun studerte og delvis jobbet.

– *Og nå har du bodd ti år på et småbruk. Kommer du med en bonderoman*

snart? Og hvilket forhold har du egentlig til geiter og høner?

– (latter) Etterhvert bruker jeg sikkert dette miljøet også. Om det kan kalles et typisk bondeliv, det vi lever, vet jeg ikke. Hva er forresten det typiske småbrukerlivet i dag? Der vi bor er det kanskje tre fullstidsbønder. Vi leier bort jord, og mannen min jobber som snekker når han ikke skriver, forklarer hun og tilføyer at hun er interessert i identiteten og livet på bygda, og reagerer på urbane mennesker som ikke har peiling på navnet på landbruksredskaper eller hva dyr spiser.»

– *Gir du geitene dine navn?*

Hun ramser opp et dusin navn som barna har funnet på. Og Bernhard, som hun selv har bestemt – oppkalt etter forfatteren Thomas Bernhard.

– Det er vanskelig å spise dem, og de er jo så få, så de er på grensen mellom husdyr og kjæledyr. Så nei, vi spiser dem ikke. Jeg var faktisk vegetarianer i tretten år. Vi spiser ikke hønene heller, bare eggene. Uansett er gamle høner ikke særlig spiselige for mennesker.

Et fortryllet rådyr

Knudsen har studert miljøvern, og det ser man titt og ofte i bøkene hennes, men for-

søk på å beskrive alternative økologiske systemer, som en viss økolandsby i *Manuell* samt en kunstig sansehage i *Jeg kunne ha vært et menneske*, har gjerne et ironisk tilsnitt. Naturens skjønnhet opptrer sjelden. Det er desto mer beskrivelser av sørpe og søle, skog, lav, mose og bakterier, og vitenskapelige klassifiseringer av det samme. Hun forteller at hun var medlem av Natur og Ungdom i gymnastiden.

– *I bøkene dine ser jeg mye natur og kanskje også mye natur som står i fare for å bli ødelagt, men lite direkte miljøvern. Har du resignert? Er løpet kjørt for kloden vår? Driver politikerne bare prat og liten meningsfull politisk handling?*

– Jeg er *litt* mer resignert. Jeg prøver selv å leve et anstendig liv uten for mye forbruk, men er ikke overbevist om at søppelsortering og økt avgift på plastposer er veien fremover.

– *Naturen er jo også full av skjønnhet – men ikke i bøkene dine. Er naturen helt ”avtryllet” for deg?*

– Nei, overhode ikke. Ikke som person. Men naturen er ikke lett å beskrive litterært. For noen dager siden så jeg et rådyr på to meters avstand. Det oppdaget meg ikke, vinden gikk nok fra det, eller mot meg om du vil. Det stod helt, helt stille. ■

Cathrine Knudsen går i bokhyllen: Les Hans Herbjørnsrud

– *Hvilke tre norske nålevende forfattere vil du fremheve, og hvorfor?*

– Hans Herbjørnsrud, fordi det han skriver er så komplekst og svimlende, i en annen dimensjon, samtidig holdt fast i en sterk struktur der hvert element har sin plass i en logikk. Alle bøkene er like gode. Dag Solstad fordi han begynte jeg å lese som gymnasiast, lesningen av hans romaner forsterket bestemmelsen om at det var forfatter jeg skulle bli. Jeg måtte etter hvert alltid få fatt i en ny Solstad-bok med det samme den kom ut. En av mine yndlingsbøker av ham er «Forsøk på å beskrive det ugjennomtrengelige». Men jeg opplede en Solstad-skuffelse da «Professor Andersen natt» kom. Lars Aamund Vaage er også en veldig god forfatter. Forskjellige forfattere har betydd mye i forskjellige faser.

– *Hvilke tre norske eldre forfattere vil du fremheve?*

– Amalie Skram. Jeg leste alt av henne i 16-17 års alderen. På grunn av realis-

men, dramatikken, de sterke bildene som satte seg i meg, miljøskildringene av Bergen og strilelandet på den tida, og nok også dette elementet av ”arvesynden” som hang sammen med klasse og miljø.

Jeg leste også alt av Vesaas i forholdsvis ung alder. Måten han beskrev selve livet på, livsberuselsen hans, traff meg. Olav Duun er også en forfatter jeg setter stor pris på, men som jeg først leste da jeg var over tretti. Tror det var best slik. Så har vi Borgens «Lillelord»-trilogi, den snakket jeg jo litt om.

– *Hvilke bøker leser du igjen og igjen, hvis noen?*

– Jeg har ikke for vane å lese hele bøker igjen og igjen. Da blir det noen sider lyrikk. Georg Trakl, Paul Celan, tidligere dikt av Anne Bøe kan jeg nevne. Hva som helst av Tor Ulven. Jeg skulle gjerne lest «På sporet av den tapte tid» igjen og igjen.

– *Hva ser du etter i en ”god bok”?*

– Jeg vet bare med en gang jeg begyn-

ner å lese om det er en god bok.

– *Hvilke tre forfattere vil du trekke frem fra verdenslitteraturen?*

– Coetzee, Proust, Mann.

– *Hva synes du om at forfattere som samfunnsdebattanter, fra Zola og fremover? Er det noen slike litterater i offentligheten du har satt ekstra pris? (Alt er ikke rosenrødt, vi har jo Hamsun....)*

– Jeg synes det er riktig at forfattere blander seg i samfunnsdebatten når den enkelte synes det er presserende, nødvendig. Men jeg har ikke sansen for å gi etter for presset som hele tiden ligger over en om å stadig mene noe, et moralsk påbud om å mene hele tida. Det må man motstå. Å stadig måtte tenke på det nivået, det dagsaktuelle, gjør at man ikke får konsentrert seg om de dypere strukturene. Men slik som Knausgård for eksempel nylig gjorde i Handke-debatten, det var nødvendig, påkrevd. ■

En Joker i klasserommet:

Tenåringer tester ut papirbok og e-bok

Stadig flere voksne leser bøker digitalt. Det er heller ikke uvanlig å legge opp pensum i form av elektroniske tekster i skolen. Hvilken rolle spiller formatet eller plattformen for leseopplevelsen hos tenåringer? Er det forskjeller mellom å lese papirbøker og e-bøker, følelsesmessig, intellektuelt eller praktisk? Vi dro ut til fem norsk ungdomsskoler og undersøkte nettopp dette.

AV ÅSE KRISTINE TVEIT
STIPENDIAT VED
HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS

AV ANNE MANGEN
UNIVERSITETET I STAVANGER

Lesevaner er i endring. Fra å være overveiende papirbasert, er lesing nå i økende grad knytta til skjermbaserte medier, som lesebrett og nettbrett. Også litterær lesing kan etter hvert bli mer skjermbasert enn papirbasert, kanskje spesielt hos unge mennesker med appetitt på teknologiske nyvinninger. Endringene i lese-teknologier åpner for interessante spørsmål knytta til lesevaner og preferanser, og hvordan overgang til digitale leseplattformer påvirker disse.

Hva vi ville undersøke

Vi ønsket å gjøre en undersøkelse av tenårings lesevaner, og undersøke empirisk hvordan de opplevde romanlesing i henholdsvis papirbok og på lesebrett. Vi ville for det første se om tenåringenes respons hadde sammenheng med kjønn eller med sosioøkonomiske skiller, for det andre ville vi undersøke hvordan de unge leserne opplevde kvalitative forskjeller i lesing på papir og lesebrett. Det tredje vi ville undersøke, var om lesing av e-bok appellerte mer til de leseglade enn til de som ikke likte å lese.

Hva forskningen forteller

Til tross for et mangfold av forskning på digital lesing i seinere år innenfor kognitiv psykologi, leseforskning, medieviten-skap, pedagogikk og bibliotek- og informasjonsvitenskap er det fremdeles flere spørsmål enn svar på dette feltet. Forskningsprosjektene som er gjort varierer i metode og mål, og ser vi på funnene, spriker disse i flere retninger. Noen undersøkelser (Jeong, 2012; Mangel, Walgermo, & Brønnick, 2013; Wästlund, Reinikka, Norlander, & Archer, 2005; Wästlund, 2007) har kommet til at kognitive aspekter ved lesing (for eksempel forståelse) kan bli negativt påvirket av lesing på skjerm sammenlignet med lesing på papir. Andre forskere har funnet ingen eller ubetydelige forskjeller med hensyn til dette, og har konkludert med at de viktigste forskjellene er enten på et metakognitivt nivå (Ackerman & Goldsmith, 2011) eller resultat av subjektive erfaringer. (Furnes & Norman, 2012; Grzeschik, Kruppa, Marti, & Donner, 2011; Kretschmar et al., 2013).

Leseteknologienes utforming og bruksegenskaper

Lesing er en visuell og psykologisk prosess, som søker å skape mening ut av skreven tekst, men det er også en interaksjon mellom menneske og teknologi. Digitaliseringen viser at lesing ikke bare er noe vi gjør med øynene og med hjernen, men at det også involverer kroppen – og særlig hender og fingre (Mangel & Schilhab, 2012). Det er derfor interessant å studere for eksempel haptiske eller taktile egenskaper ved ulike lese-teknologier.

Digitale leseplattformer skiller seg fra papirboka på ulike vis. Et nettbrett er en alt-i-ett-dings som brukes både til å høre på musikk, se film, surfe på nettet, ta bilder eller til å lese tekster. Visuelt oppleves et nettbrett mer som en PC enn som papir, da skjermen utstråler lys. Lesebrettene, derimot, for eksempel Kindle eller Sony, er laget særlig for tekstlesing, og designet for å likne trykte boksider (Hayler, 2011).

Metode

Nasjonale undersøkelser viser at 15-åringer i økende grad bruker digitalt utstyr for

Ulike valg. Blant de få som var veldig glade i å lese, foretrakk de fleste papirboka, mens de som oppgav at de leste litt eller ikke leste, foretrakk lesebrettet.

å spille musikk eller utveksle innhold med venner. Samtidig dokumenteres en viss nedgang i boklesing (Medietilsynet, 2014). Det var derfor mest aktuelt å gjøre undersøkelsen i denne aldersgruppa.

143 elever (71 gutter og 72 jenter) fra åtte klasser deltok i undersøkelsen, rekruttert fra skoler i Oslo og det sentrale Østlandsområdet. Undersøkelsen besto av et spørreskjema i to deler og en halvtimes lesing. Elevene krysset av for kjønn, språk, og lesevaner generelt, og bruk av lese- eller nettbrett spesielt. Deretter fikk halve klassen utdelt hvert sitt lesebrett¹ og den andre halvparten hver sin papirbok. Etter 15 minutters lesing byttet de, og fortsatte å lese 15 minutter i det andre formatet. Etter lesing svarte elevene på spørsmål som i hovedsak dreide seg om deres opplevelser av å lese i de to formatene.

Norske tenåringer foretrekker gjerne voksen litteratur, og vi ønsket å bruke en tekst de trolig ikke kjente fra før, men av en forfatter de kanskje hadde kjennskap til. Valget falt på Lars Saabye Christensens roman *Jokeren* (1986).

Hva fant vi?

32% av elevene svarte at de var enige i utsagnet "Jeg er veldig glad i å lese bøker på fritida", mens 51% var uenige i dette. Omtrent like mange oppgav at de ikke leste bøker. 5% av elevene oppga at de leste mer enn tre bøker i måneden. Vi fant ingen sammenheng mellom forskjeller i lesevaner og sosioøkonomiske ulikheter, lesing var likt og mislikt i samme grad på de ulike skolene.

Tenåringene hadde liten erfaring med e-boklesing, bare to av dem oppgav at de hadde lesebrett, og 12 % hadde lest bøker på nettbrettene sine.

Før de leste, ble elevene spurt om de trodde de ville like boka eller brettet best. Her var det tydelige kjønnsforskjeller: Langt flere gutter enn jenter tror de vil foretrekke lesebrettet.

Etter at lesesekvensen var gjort, var det tydelig at elevene opplevde forskjeller mellom digital og papirbasert lesing av tekst. Bare 10 % oppgav at det ikke var noen forskjell. De fleste foretrakk lesebrettet, som vist i Tabell 3.

Blant de få som var veldig glade i å lese, foretrakk de fleste papirboka, mens de som oppgav at de leste litt eller ikke leste, foretrakk lesebrettet.

Tabell 1 og 2 viser en interessant utvikling hos jentene. Bare 31 % av jentene

Jeg tror jeg kommer til å like best å lese	Gutter %	Jenter %	Total N=122 (Reelle tall)
1 I boka	19 %	37 %	35
2 På lesebrettet	65 %	31 %	57
3 Vet ikke	16 %	32 %	30
	100 %	100 %	122

Tabell 1: Antatt preferanse av leseplattform (før lesing)

Jeg likte best å lese	Gutter%	Jenter%	Totalt N=120 (Reelle tall)
1 På lesebrettet	71 %	64 %	81
2 I boka	16 %	28 %	27
3 Ingen forskjell	13 %	8 %	12
	100 %	100 %	120

Tabell 2: Foretrukken leseplattform (etter lesing)

(N=143)	Lesebrett %	Bok %	Ingen forskjell %
A) Fysiske reaksjoner			
Best for øynene	54	29	17
Best å holde	71	25	4
Greiest å bla i	75	21	4
B) Følelsesmessige reaksjoner			
Følte mest naturlig å lese i	31	53	16
Følte mer personlig å lese i	23	46	31
Gjorde det morsommere å lese	53	10	37
Mest avslappende	58	22	20
Gjorde meg utålmodig mens jeg leste	17	36	47
Mest stressende å lese i	18	53	29
Kjedeligst å lese i	13	56	31
C) Intellektuelle lese kvaliteter, konsentrasjon og tempo			
Gav meg lyst til å lese mer	36	13	51
Fikk meg til å tenke mer over innholdet	20	18	62
Lettest å forstå handlingen	35	16	49
Gjorde meg mer oppmerksom mens jeg leste	44	18	38
Lettest å leve seg inn i fortellingen	33	29	38
Forstyrret meg mens jeg leste	20	43	37
Gjorde at jeg leste raskest	62	18	20
Lettest å lese i	76	13	11

Tabell 3: Utsagn om leseerfaringene

1 Sony Reader PRS T2

forventer at de skal like lesebrettet best. Etter å ha lest, foretrekker hele 64 % av jentene likevel lesebrettet. Samtidig er det tydelig at flere jenter enn gutter foretrekker papirboka. Den feminine dominansen i boklesing er velkjent, men mulighetene for å velge digital lesing synes likevel å være mer fristende for mannlige lesere i denne undersøkelsen.

Vi undersøkte elevenes preferanser ytterligere gjennom en rekke påstander om opplevelsesfaktorer ved lesningen. Elevene krysset av for "Bok", "Lesebrett" eller "Ingen forskjell":

Når det gjelder forståelse, innlevelse og refleksjon, synes disse kvalitetene ikke å ha sammenheng med leseteknologi, mens for faktorer som lesetempo og hva som var lettest å lese, blir teknologien viktig; her scorer lesebrettet betydelig høyere.

I siste del av spørreskjemaet ble elevene bedt om å kommentere hva de mente var det beste og verste ved henholdsvis lesebrettet og boka. Overraskende nok var hele 18 % negative til det å bla i boka, fordi de opplevde det som vanskelig, upraktisk eller gammeldags. Positive utsagn om papirboka, inkluderte lukta av, og følelsen av papirboka, som ble vurdert som viktige, sanselige kvaliteter ("Jeg liker følelsen av papir i hendene mine"). En elev beskrev hvordan papirbokas materialitet kan respondere på opplevd spenning under lesing: "man kan klemme hardere på en bok når det blir spennende".

Når det gjelder lesebrettet, var de forholdsvis få negative kommentarene oftest knyttet til teknisk og grafisk design eller at det var "ingenting å gjøre med det mens jeg leste". Andre oppgav at det var noe som manglet: "Jeg fikk ikke den samme gode følelsen som når jeg leser i en ordentlig bok". Slik kan det se ut til at lesebrettet for en del elever falt mellom to stoler; det gav verken det mangfoldet av muligheter som digitale medier ellers gir, men det gav heller ikke den samme «kosen» som papirbokleskere vektlegger.

13 % oppgav negative fysiske reaksjoner knyttet til lesebrettet, enten problemer med øynene eller hodepine. De mange positive kommentarene til lesebrettet gjaldt særlig funksjonelle kvaliteter; «god å holde» og «lett å bla i». 21 % kommenterte på de praktiske fordelene ved å kunne bære med seg ei hel bokhylle i et lite lesebrett.

Hvordan forstår vi funnene?

Tidligere forskning peker på at leseren er mer tilbøyelig til å leve seg inn i en for-

telling lest på papir enn lest digitalt (Gerlach & Buxmann, 2011; Mangel & Kuiken, in press). Dette fant vi ikke bekreftet i vår undersøkelse, der innlevelse, konsentrasjon og forståelse blir opplevd som uavhengig av de to leseplattformene. Dette er funn som bekreftes av Grzeschik et al. (2011): "Contrary to common opinion, the results indicate a trend that concentration and/or reading rates do not suffer from reading on electronic reading devices" (p. 288). Deres undersøkelse konkluderte med at påvirkning på lesetempo og konsentrasjon hadde mer med individuelle faktorer å gjøre, og med typen tekst som ble lest, enn med leseteknologi. I vår undersøkelse fant vi, ikke overraskende, at leseinteresserte med mange gode erfaringer med papirbøker, var mindre motivert for å lese bøker på lesebrett, en plattform som fysisk kjennes annerledes. Bokleskerne foretrakk gode leseropplevelser i en form de var fortrolig med.

Undersøkelsen vår kan oppsummeres i tre funn: 1) Elevenes generelt positive erfaring med lesebrett, 2) Den kjønnsrelaterte forskjellen i preferanser knytta til lesebrett og bok, og 3) Plattform-relaterte forskjeller i leseropplevelsen var knytta mest til fysiske og emosjonelle sider ved lesesituasjonen, og ikke til kognitive sider ved lesinga.

Denne undersøkelsens design og dens beskjedne størrelse tilsier at vi ikke kan gi noen fullgod forklaring på mønstrene vi har funnet. Likevel er den tydelige preferansen for lesebrett hos elevene et interessant funn som peker på mulighetene for å bruke lesebrettet som en «joker» i norskfaget, i skolebiblioteket eller i folkebiblioteket. E-bøker kan innebære en ny start og en kanskje mer interessant tilnærming til litteratur for ungdommer som i utgangspunktet ikke liker å lese. Vår undersøkelse viser at de som var de sterkeste tilhengere av lesebrettet, samtidig var de som oppgav i spørreskjemaets første del at de ikke likte å lese. At e-bøker kan motivere, bekreftes av en undersøkelse av e-boklesing ved en skole i Texas, der gutter med lesevegring verdsette lesing høyere etter erfaring med lesebrett (Miranda, Williams-Rossi, Johnson, & McKenzie, 2011). Lesebrett som et alternativ til papirbøker kan altså fungere som en måte å formidle litteratur på til dem som ikke vanligvis liker å lese.

En mer omfattende versjon av artikkelen er publisert i Library and Information Science Research, vol. 36, 2014. ■

Kilder

- Ackerman, R., & Goldsmith, M. (2011). Metacognitive regulation of text learning: on screen versus on paper. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 17(1), 18–32.
- Furnes, B., & Norman, E. (2012). The relationship between metacognition, reading comprehension and individual differences in reading skills. In *Metacognition: Proceedings of the 5th Biennial Meeting of the EARLI Special Interest Group 16 Metacognition*. Milano.
- Gerlach, J., & Buxmann, P. (2011). Investigating the acceptance of electronic books: The impact of haptic dissonance on innovation adoption. In *ECIS 2011 Proceedings*, June 9–11. Retrieved from <http://aisel.aisnet.org/ecis2011/141/>
- Grzeschik, K., Kruppa, Y., Marti, D., & Donner, P. (2011). Reading in 2110 – reading behaviour and reading devices: a case study. *The Electronic Library*, 29(3), 288–302.
- Hayler, M. (2011). *Incorporating technology: A phenomenological approach to the study of artefacts and the popular resistance to e-reading*. University of Exeter, Exeter.
- Jeong, H. (2012). A comparison of the influence of electronic books and paper books on reading comprehension, eye fatigue, and perception. *Electronic Library*, 30(3), 390–408. doi:10.1108/02640471211241663
- Kretschmar, F., Pleimling, D., Hosemann, J., Füssel, S., Bornkessel-Schlesewsky, I., & Schlewsky, M. (2013). Subjective Impressions Do Not Mirror Online Reading Effort: Concurrent EEG-Eyetracking Evidence from the Reading of Books and Digital Media. *PLoS ONE*, 8(2). doi:10.1371/journal.pone.0056178
- Mangel, A., & Kuiken, D. (in press). Lost in the iPad: Narrative engagement on paper and tablet. *Scientific Study of Literature*, 4(2).
- Mangel, A., & Schilhab, T. S. S. (2012). An embodied view of reading: theoretical considerations, empirical findings, and educational implications (p. S. 285–300). Trondheim: Akademika.
- Mangel, A., Walgermo, B., & Brønnick, K. (2013). Mangel, A., Walgermo, B., & Brønnick, K. (2013). Reading linear texts on paper versus computer screen: Effects on reading comprehension. Retrieved November 17, 2013, from https://www.academia.edu/3055159/Mangel_A._Walgermo_B._and_Bronnick_K._2013_.Reading_linear_texts_on_paper_vs_computer_screen_Effects_on_reading_comprehension
- Medietilsynet. (2014). *Barn og medier 2014 (Children and media 2014)*. Oslo. Retrieved from www.medietilsynet.no/Tema/Barn-og-unge/
- Miranda, T., Williams-Rossi, D., Johnson, K. A., & McKenzie, N. (2011). Reluctant Readers in Middle School: Successful Engagement with Text Using the E-Reader. *International Journal of Applied Science and Technology*, 1(6), 81–91.
- Wästlund, E. (2007). *Experimental studies of human-computer interaction: Working memory and mental workload in complex cognition*. Gøteborg University, Gøteborg. Retrieved from https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/4693/1/gupea_2077_4693_1.pdf
- Wästlund, E., Reinikka, H., Norlander, T., & Archer, T. (2005). Effects of VDT and paper presentation on consumption and production of information: Psychological and physiological factors. *Computers in Human Behavior*, 21(2), 377–394. doi:10.1016/j.chb.2004.02.007

Wikipedia – et utvida bibliotek

Wikipedia-akademiet er en konferanseserie som blir holdt i flere land for å fremme forskning på Wikipedia, og for å belyse ulike aspekter ved Wikipedia og andre former for kollektiv tekstproduksjon.

Dette er det 5. akademiet som avholdes i Norge og konferansen vil ha to spor, ett der temaet er *Wikipedia som det utvida biblioteket*, og ett åpent spor for forskning på Wikipedia.

– 23.-24 april arrangerer Wikimedia Norge og Universitetet i Tromsø Norges arktiske universitet, et seminar over to dager på UiT, som vi håper vil være spesielt interessant for bibliotekansatte å delta på, forteller prosjektleder for Wikimedia Norge, Astrid Carlsen, til Bok og Bibliotek. Organisasjonen er en støtteorganisasjon for Wikimedia-prosjektene på bokmål, nynorsk og samisk. De mest kjente Wikimedia-prosjektene er Wikipedia og mediebasen Wikimedia Commons.

Konferansen vil bestå av inviterede foredrag, forskningsbidrag, workshops og et wikiporspiel onsdag kveld hvor alle UiT sine studenter er spesielt invitert. Målet for Wikipedia-akademiet er å bringe sammen Wikipedia-skribenter, forskere og alle som er interessert i Wikipedias rolle i kunnskapssamfunnet.

Det er sendt ut et call for papers og ut fra innsendte bidrag vil spennende innledere bli invitert til å snakke om blant annet disse temaene:

- Wikipedia som det utvida biblioteket
- Wikipedia som terminologisk database
- Digitalisering av kulturarven.
- Wikipedia i skolen, samskriving og åpne digitale læringsressurser
- Hvordan kvalitetssikre i samskrevne redaktørløse nettekster?
- Det flerspråklige Wikipedia
- Billedsamlinger på Wikimedia Commons

Wikipedia som det utvida biblioteket
Wikipedia og bibliotek overlapper på ulike måter, mener Carlsen.

– Bibliotekene blir digitalisert, se på bokylla.no som et eksempel. Wikipedia og bibliotekene direktelenker til hverandre og både bibliotek og Wikipedia blir mer og mer opptatt av også andre framstillingsformer enn tekst. Et annet aspekt dokumentvitene og bibliotekarere er opptatt av er

“hva er et dokument, en tekst?” Som arnesteder for tekster kan bibliotekarere og dokumentvitene studere Wikipedia som kollektiv tekst, som et fenomen som utfordrer forståelsen vår av hva en tekst er. Både bibliotek, arkiv og museum i Norge er opptatt av å dele sine data og har bidratt mye til en digitalisering av kulturarven. Men hvordan kan vi sørge for at tilgjengelig materiale også blir brukt?

Onsdag kveld vil bli det et wikiporspiel som vi arrangerer sammen med Universitetsbiblioteket på UiT. Her håper vi mange studenter vil delta og lære seg hvordan de kan redigere på Wikipedia og bidra til kunnskapsdignaden.

Mer informasjon om Wikipedia-akademiet 2015: <http://site.uit.no/wiki/wa15/>. ■

Svar på Lunsjquizen s. 15

1. Seks	9. The Big Bang Theory
2. Molde bibliotek	10. John Green
3. Twin Peaks	11. Løk
4. Kronprins Haakon	12. Fotballfrue
5. Cecilie Steinmann Neess	13. Stephen King
6. Metusalem	14. Hovedbibliotekar i Alexandria
7. Dimitri Mendelejev	15. Uganda, Usbekistan, Ungarn
8. Stormen (Supporterklubb og kulturhus)	

Vestlandets folkebibliotek i utvikling

– Tidligere var det bibliotekets oppgave å kondisjonere det enkelte menneske til modernitet. Det var å skjerpe dømmekraften og gi det enkelte menneske myndighet, dannelse og opplysning. Nå stilles heller spørsmål om hva disse termene betyr.

AV AUD GJERSDAL, FRILANSJOURNALIST

Ordene kom fra bibliotekforskeren, Henrik Jochumsen (bildet nedenfor) ved Det informasjonsvitenskapelige akademi, Københavns Universitet. Han var en av bidragsyterne på bibliotekdagene som Hordaland fylkesbibliotek arrangerte i 2014. Nærmere 50 biblioteksansatte fra vestlandsregionen møtte opp til to dager med faglig oppdatering i Hordalandskommunen Lindås.

– Bibliotekene må rigge seg både for den nye formålsparagrafen i bibliotekloven, og for å være klar for fremtiden og de utfordringer som ligger foran oss, innledet fylkesbiblioteksjef Ruth Ørnholt. Omstilling krever gode verktøy.

I sitt foredrag presenterte Jochumsen først viktige trender, deretter fire-romsmodellen¹ som kan brukes for å utvikle biblioteket innenfor disse trendene.

– Tidligere var det bibliotekets oppgave å kondisjonere det enkelte menneske til modernitet. Det var å skjerpe dømmekraften

og gi det enkelte menneske myndighet, dannelse og opplysning først og fremst gjennom en god bok, sa han. – Nå stilles heller spørsmål om hva disse termene betyr. Den engelske sosiolog Anthony Giddens snakker om det avtradisjonelle samfunn.

– Vi befinner oss i et samfunn hvor det ikke lenger er tradisjoner, men alt er til diskusjon, sa Jochumsen. Med andre ord så må vi ta stilling til alt selv. Hva et bibliotek er må også diskuteres, og kunne legitimeres overfor samfunnet. Derfor er det nå nødvendig å formulere bibliotekets visjon og misjon. Samtidig er ideologiene og det som filosofen Jean-François Lyotard kalte for de store fortellinger, døde.

– Fortellingen om opplysningstanken er død. Det handler om hvilket perspektiv vi ser ting fra. Der er ingen store sannheter lenger eller fortellinger om frigjørelse, sa Jochumsen og pekte på at vi i stedet har fått en «performativ rasjonalitet», med et telleregime hvor en blir opptatt av å telle det som skjer på biblioteket. I denne situasjonen trenger vi nye ideer om hva som kan legitimere bibliotekene i fremtiden. Denne fremtiden vet vi krever kunnskapsrike borgere, og biblioteket må derfor også fremme livslang læring.

– Vi trenger kreativitet og innovasjon, som er styrken i vår del av verden. Hvordan kan vi omsette informasjon til viten og viten til innovasjon? spurte han og viste til at vi nå har en økonomi basert på at grunnleggende behov er tilfredsstilt, og opplevelser betyr mer også for vår identitet. Hvilke opplevelser vi ønsker, sier noe om hvem vi er. Opplevelsesøkonomien dreier seg om at virksomheter i en global konkurransesituasjon ikke lenger bare kan konkurrere på pris og kvalitet.

– Det de skal klare seg på er storytel-

ling. Det som gir merverdi er ikke produktet, men opplevelser som knyttes sammen med det. Hvordan kan vi sikre at biblioteket blir en opplevelse, spurte han. Disse utviklingstrekkene, og flere, må biblioteket tilpasse seg. Samtidig er det viktig at disse ideene ikke «koloniserer» biblioteket, for det skal fortsatt være et sted hvor man også kan komme for å være i fred. Likevel, bibliotekene trenger strategier.

Informasjonsrom og læringsrom

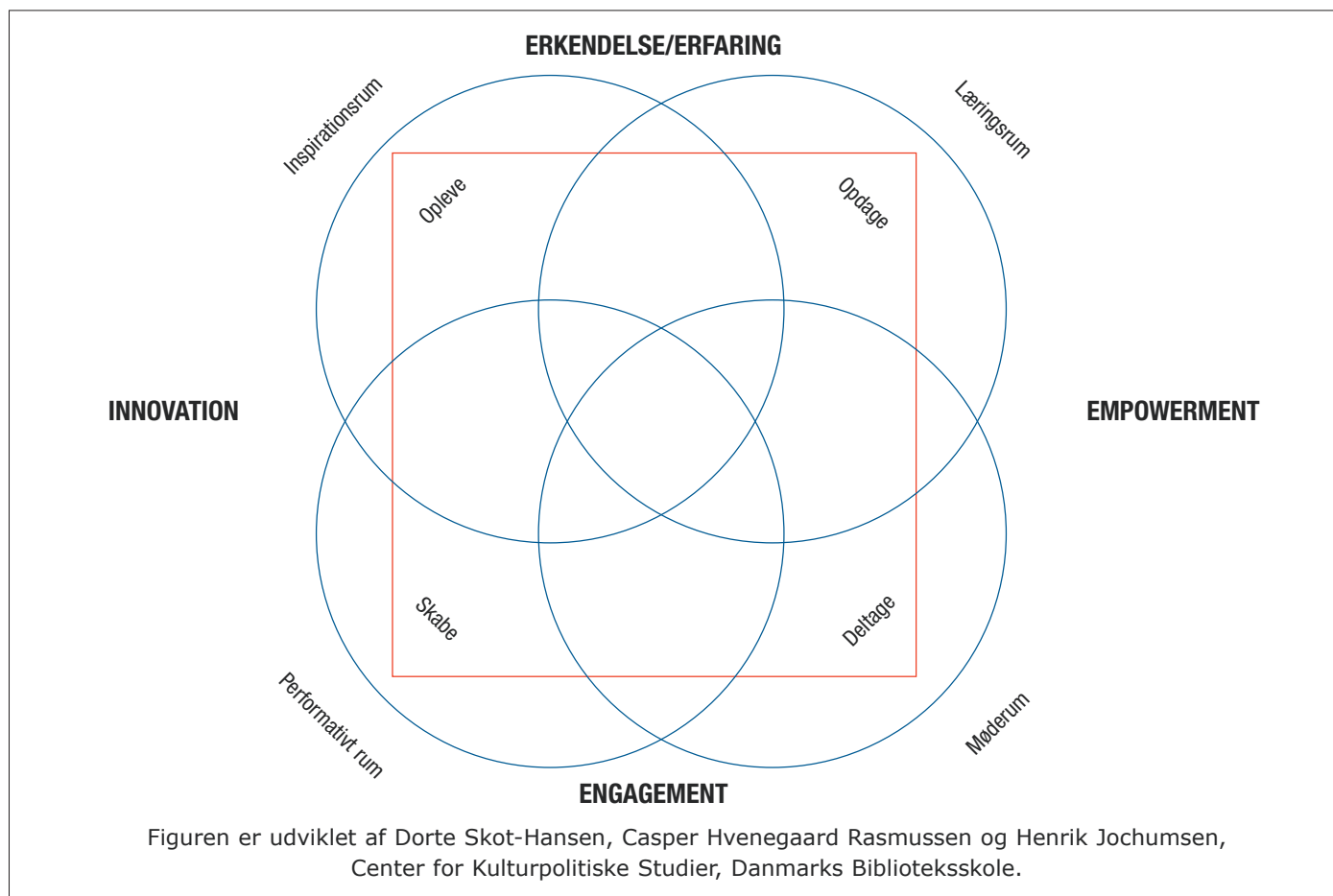
Jochumsen understrekte at bibliotekene, for å svare på disse trendene, må understøtte fire formål:

- Erkjennelse og erfaring
- Engasjement
- Empowerment
- Innovasjon

Ut fra dette kan biblioteket lage virtuelle eller fysiske rom som fremmer disse formålene. Fireroms-modellen (se figur side 61) skisserer fire rom: Inspirasjonsrommet, læringsrommet, møterommet og det performative rom. På den måte gis et refleksjonsrom hvor en kan diskutere bibliotek, og komme videre i utviklingen.

– *Inspirasjonsrommet* er rommet for meningsfulle opplevelser gjennom fortelling og andre estetiske uttrykk. Bibliotekrommet i seg selv kan være en opplevelse og scene for events og kulturelle arrangementer, sa han. Dette rommet understøtter særlig erkjennelse, erfaring og innovasjon. Et slikt rom laget biblioteket i Lyngby i Danmark i prosjektet «Fra Kulturfabrik til Oplevelsesrum». Her samarbeidet man blant annet med en designskole. Biblioteket ba brukerne om å levere klær de ikke lenger brukte, og til disse skulle det være tilknyttet en skrevet historie.

¹ Utviklet av D. Skot-Hansen, C.H. Rasmussen og H. Jochumsen

– Så lagde designskolen kreasjoner, og det ble etterpå arrangert catwalk i biblioteket hvor modeller viste det innleverte tøyet, samtidig som at fortellingene ble utstilt. Dette er en måte å lage et inspirasjonsrom på.

– *Læringsrom* er et rom hvor en kan oppdage og utforske verden, og dermed styrke kompetanse og muligheter gjennom fri og uhindret adgang til informasjon og viten, fortsatte han. Dette rommet understøtter særlig erkjennelse, erfaring og empowerment. Et slikt rom er laget i prosjektet «Read for the dogs» ved biblioteket i Las Vegas. Her kan barn sitte på biblioteket og lese bøker høyt for en hund, og en slik ordning finnes allerede ved 3-4 bibliotek i Danmark. Læringsrommene kan også være virtuelle. Et eksempel kan være den nasjonale spørretjenesten Biblioteksvagten.dk i Danmark, som samarbeidet med Danmarks radio om programmet «Danskernes Akademi». Her foreleste forskere om forskjellige emner.

– Dersom en ble inspirert av en forelesning, så kunne man melde fra, og få dem til å finne mer materiale.

Møterom og performativt rom

Det tredje element i modellen er *møterommet*.

– Dette er et åpent offentlig rom, hvor borgerne som et tredje sted mellom arbeid og hjem kan møte andre og møte meninger som bekrefter og utfordrer dem gjennom diskusjon og debatt, sa Jochumsen. Dette rommet understøtter empowerment og engasjement, og det handler om å tilrettelegge møtesteder. Det kan være i form av store møter hvor en for eksempel diskuterer et tema. Men det kan også være å bevirke til møter mellom enkeltmennesker. Biblioteket må bli til et sted hvor man har lyst til å oppholde seg.

– Det *performative* rom er rom hvor brukerne i samspill med andre kan skape nye kreative uttrykk i møtet med kunst og kultur gjennom interaktive spill, skrive-, lyd-, og videoverksted, og andre kreative utfoldelser, sa han. Dette rommet støtter engasjement og innovasjon. I København har man laget slike rom i prosjektet «Demoteket». Her hjelper biblioteket kreative unge til å lage f.eks musikk eller dikt ved å stille fasiliteter til rådighet. Dersom de unge for eksempel ønsker å lage musikk, så kan biblioteket hjelpe til med å spille den inn. De ting som lages inngår så i bibliotekets samlinger, slik at de kan bli til nytte for andre.

– Det geniale er at plutselig blir biblioteket relevant for en gruppe unge som det tidligere ikke var relevant for.

Bruk av fire-romsmodellen

Modellen innarbeider aktuelle tendenser og utfordringer i samfunnet. Den kan brukes til å utforme de fysiske og virtuelle rom i biblioteket, og diskutere hvilke partnerskap en trenger i utviklingen av den enkelte type rom. Den er også nyttig i planlegging og politikk når en skal forklare bibliotekets rolle. Samtidig har den vært brukt i utvikling av modellbibliotek for fremtidens bibliotek.

– Modellen gir et utgangspunkt for å diskutere folkebibliotekenes legitimitet og formål, og hvilken rolle biblioteket skal ha i den videre utvikling av et demokratisk samfunn, avsluttet Jochumsen. ■

Kilder

Hordaland fylkesbibliotek (2014). Sterk, spennig og klar! <http://goo.gl/zS2W6w>

Jochumsen, H., Hvenegaard Rasmussen, C. & Skot-Hansen, D. (2012). The four spaces – a new model for the public library, *New library world*, 113 (11/12) 586-597

Modelprogram for folkebiblioteker

<http://modelprogrammer.kulturstyrelsen.dk/>

Udvalget om folkebibliotekerne i vidensamfundet (2010). Folkebibliotekerne i vidensamfundet. <http://goo.gl/odNyFf>

Spirende elektronisk poesi i Bergen

Konkret poesi hadde sin blomstringstid på 60-tallet. Det er en poesi som bruker bilder og lyd for å skape mening. Nå får denne poesien sin renessanse gjennom innføring av bevegelse ved bruk av ny teknologi, i fjor presenterte Bergen Offentlige Bibliotek kunstnere innenfor elektronisk litteratur.

AV AUD GJERSDAL, FRILANSJOURNALIST

Screenshot fra filmen "when"

Dette var en del av bibliotekets Digital Arena-program i samarbeid med fagmiljøet Digital kultur ved Universitetet i Bergen (UiB). I arrangementet "A yellow y in motion" var det poeten Ottar Ormstad fra Oslo og stipendiat i digital kultur, UiB, Patricia Tomaszek som stod på scenen. Det ble som en nyhetssending på TV, der de vekslet om å ha ordet. Ormstad leste og viste noen av sine dikt, mens Tomaszek holdt en «cut-up» forelesning om denne poesiens utvikling fra trykt form til det digitale. Ormstad har tatt

spranget ut i det digitale, og med det kommer en fornying av genren, ved at det gir nye måter å oppleve poesi på. Da blir konkret poesi ikke lenger retro, «akterutseilt» og «gammelmodig», men det blir heller fremtiden. Hva skjer?

Spill med språk

– Kakaoasekaraokasekaosekstasekakefonasekaramefrasekosekantase [...], leser Ormstad fra diktet "enderim". Diktet har kvadratisk form og er utgitt som digitaltrykk, som kan rammes inn og henges opp

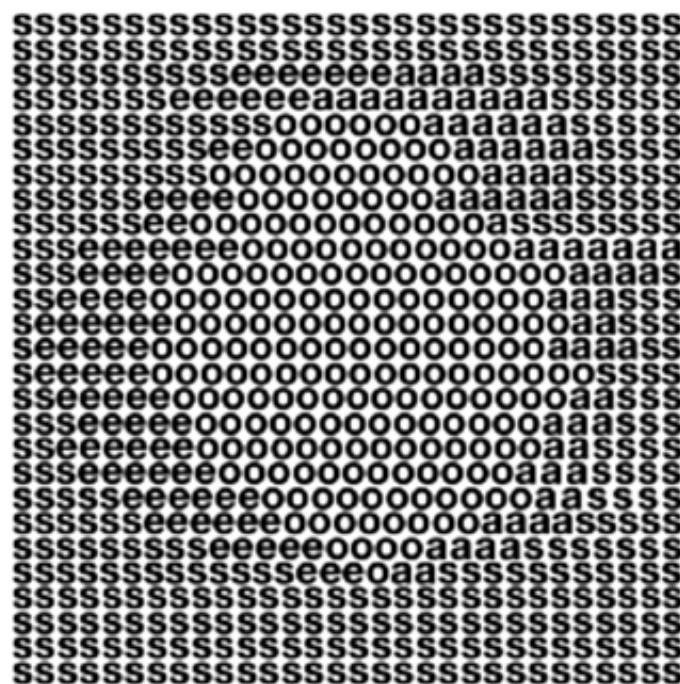
på veggen. Det finnes også i den selvutgitte boken "bokstavteppekatalogen".

– Det er et spill med bokstaver, ord og språk, sier han. Konkret poesi kan defineres på ulike måter, som bildepoesi, lydpoesi eller, som i dag, kinetisk poesi, der bevegelsen i digitale verk er det sentrale. I boken «Pattern poetry – guide to an unknown literature» forstår den berømte fluxuskunstneren¹ Dick Higgins i 1987

¹ En bevegelse som ønsket å samle avantgardkunstnerne i Europa

kakaoasekaraokasekaosek
 stasekakefonasekaramefra
 sekosekantasekamelobase
 fraskoseplasetotalfantase
 morellovasekonfleskonyse
 bombastosynsebrambello
 frysekanalomaseekstremok
 naseturbonegraseferfremd
 entransehermetrobamseko
 stepåflamsebarberomanse
 troskyldigrimsebaktundra
 smisefakturaskvisekebnok
 ajfnisepraktfulloglisestarell
 opomsetryksnelloflaksemi
 dtnedidvaksessystemogri
 sepolitiskkrisealtireprise?

Ottar Ormstad: enderim

Ottar Ormstad: Oase, fra bokstavteppekatalogen

visuell poesi som en hybrid av litterær og visuell kunst. Konkret poesi blir da en bokstavorientert type visuell poesi. Ormstad plasserer seg selv innenfor denne definisjonen. Men samtidig leker han med diktets lydlige side.

Tomaszek peker på at Ormstad simulerer bevegelse i sine arbeider på papir.

– Poeten W.C. Williams skrev i 1969 at et dikt er en liten eller stor maskin laget av ord. Dens bevegelser er iboende, bølgende, og av fysisk mer enn litterær karakter, sier hun, og gir ordet til Ormstad.

Ord som beveger seg

I 2003 ga Ormstad selv ut boken ”het still – førtifire kvatrogrammer”. Den består av 44 sider med 4 ord på hver, et i hvert hjørne på boksiden. I tillegg hadde han utstilling på Deichmanske bibliotek på Grünerløkka, hvor han lagde store trykk som ble plassert rundt i biblioteket.

– Denne boken ble for meg en undersøkelse av hvordan en kan tvinge leserens øyne til å bevege seg på siden, sier han og forteller videre at ved å plassere ordene i hvert hjørne, så vet ikke leseren i hvilken rekkefølge ordene er ment å leses i.

– Det er mer som å smake på ordene, sier han. Ved at tre av ordene på siden starter med samme bokstav, så får også poesien en lydlig dimensjon. ”het still” er senere animert og ligger fritt tilgjengelig på web. Ordene skifter her i hjørnene.

– Forskjellen i det digitale er at hastigheten er regulert av programmereren, sier

Tomaszek og viser så en liten blå bok i 12 x 12 cm format. Det er ”paraplydiktet”, som Ormstad gav ut i 2005. Her danner bokstavene bilder: Mørke skyer, regn og en paraply.

– Her ser vi bokstaver som faller stadig, når man skifter sider. Det minner om en flippbok²: Når en blar sidene i høy hastighet, så beveger bokstavene seg. Ideen om bevegelse er her på papir, sier hun og forteller videre hvordan Ormstad simulerer bevegelse i «bokstavteppekatalogen»: Ved å umerkelig manipulere avstanden mellom bokstaver, og ved å markere små variasjoner i bokstaver som ikke har noen fast plass på siden. I 2007 begynte han med film, og med det tok han skrittet inn i den elektroniske poesien, som er ”born digital”.

– I filmen blir bokstavene animert, og bokstavene beveger seg virkelig, sier Tomaszek.

E-poesi som film

Film og konkret poesi påvirker hverandre. Når film og poesi smelter sammen, så får vi kinopoesi. Det kan likne litt på stumfilm.

– Dette er en skrivepraksis som består av å visualisere en komponent i poesi, som om det var en komponent i kino, men i skrift, og skjermen er siden, sier Tomaszek.

I 2011 laget Ormstad «when», hvor han legger til flere uttrykksformer enn papiret kan bære. Først høres den spesialkomponerte musikken, som danner et lag med mening. Neste lag dannes av analoge fotografier, som er fremkalt i mørkerom og senere skannet. Filmlerretet fylles av fotografier i sort og hvitt fra en oppsamlingsplass i Sverige for biler fra femtitallet, som nå er vraket. Rustne biler ligger stablet, og skogen rundt gror igjen over det hele. Plutselig farges en Citroën blå og den har skilt igjen. Skogen blir grønn. På overflaten av fotografiene er det skrevet ord, som danner et nytt lag med mening. Noen av setningene er titler på bøker, sanger eller filmer og forbinder filmen med andre tekster.

– I motsetning til å bruke bokstaver til å lage bilder med som i «paraplydiktet», så bruker Ormstad her fotografier til å plassere bokstavene på, sier Tomaszek. Så fades fotografiene ut, og bokstavene danner egne bilder. Nå danner de sorte bokstavene levende bilder av en blomst som visner. Bakgrunnen består av et teppe av gule bokstaver som også former ord og setninger. På denne siden gjentas ”The long goodbye”, som kanskje viser til Raymond Chandler sin roman fra 1953, som senere er filmatisert, samt dramatisert for TV og radio. Denne spirende konkrete poesien eksperimenterer med måter å uttrykke mening på. Poesi blir til mer enn støvete uleste bøker. Også denne litteraturen må formidles. Dette var kveldens nyheter fra Bergen. ■

² En flippbok er en bok hvor du kan gi inntrykk av bevegelse gjennom å bla fort gjennom sidene, slik at det ser ut som film

Stor interesse for karikaturutstilling

– Det var skremmende god timing, sier bibliotek- og kulturhussjef Marit Egaas ettertenksomt om utstillingen «Ytringsfrihet og avistegning» på Sølvberget i Stavanger. – Men åpningen ble en viktig støttemarkering til ofrene i Paris.

TEKST OG FOTO: KJETIL S. GRØNNESTAD
FRILANSJOURNALIST

Terroraksjonen mot Charlie Hebdo dagen før åpningen av utstillingen med karikaturtegninger i «Møterommet», bibliotekets kombinerte utstillingsrom og debattarena med plass til 150 personer, fikk interessen til å eksplodere. Under åpningen var Møterommet fylt til randen. Utenfor Sølvberget holdt politiet vakt.

– Stemningen var både god og alvorlig. Folk var tydelig preget av de groteske drapene dagen før, forteller Ann-Magrit Austenå, som åpnet utstillingen på vegne av Norsk PEN.

– Vi hadde ikke planlagt for den plutselige interessen. Men Kapittel-festivalen har gitt oss erfaring med å håndtere potensielle trusler. Sist gang var under Kapittel 14 i fjor høst, da politiet tok hånd om sikkerheten til den danske dikteren Yahya Hassan, sier Egaas.

Utstillingen mottok ingen trusler, og folk strømmet til. Etter mindre enn ei uke, hadde 2500 sett karikaturene. Interessen smittet over på beslektet tema. Uka etter åpningen holdt islamekspert Jan Opsal fra Misjons-høgskolen i Stavanger, foredraget «IS – den islamske staten» som del av forelesningsse-

rien «Global Morgen». Et foredrag som startet klokka 08.30 om morgenen.

– Møterommet ble helt fullt. Vi måtte faktisk avvise folk i døra, sier Egaas.

Tegninger truer makta

Ifølge Per Edgar Kokkvold, tidligere generalsekretær i Norsk Presseforbund og en av ytringsfrihetens prinsippfaste forsvare, er avistegnere frihetens forposter. Gjennom karikaturtegninger forteller de sannheten på tvers av språkgrenser.

– Karikaturtegninger avkler makt, og de utfordrer dem med makta, sier Elisabeth Dyvik fra det internasjonale fribynettverket (ICORN).

Hun var initiativtaker til å få utstillingen til biblioteket i Stavanger. Nå etter terroren i Paris, frykter hun at flere tegnere blir forsiktige og sensurerer seg selv. Hun synes det er bra at utstillingen ble sett av så mange, og håper den ga tilskuerne et mer nyanisert bilde på ytringsfrihet. At folk skal forstå hvor lite som skal til før noen blir truet på livet av styresmakter, politiske og religiøse grupper, eller kriminell mafia.

Vil ikke miste ytringsfriheten

Manal Al-Sheikh, journalist og forfatter fra Irak, kom til Stavanger som fribyforfatter i 2009. Hun er preget av terroren i Paris. Ikke minst siden hun selv kjenner ei av de som jobber i Charlie Hebdo: Zineb El Rhazou. Hun har ikke fått snakke med venninnen og kollegaen ennå, men kun sett henne på fjernsyn. Hun forstår frykten hennes. Også Al-Sheikh er urolig. Hun føler seg ikke lenger like trygg i Norge. Det skyldes både fremveksten av muslimsk terrorisme og høyre-radikale bevegelser som PEGIDA.

– Jeg, og flere med meg, kom hit til Vest-Europa for å få vår ytringsfrihet. Jeg vil ikke miste den igjen. Penn og papir skader ingen. Hvis du er uenig med hva noen sier, skriver eller tegner, så protestér med ord. Ikke med våpen, sier hun.

Biblioteket som fellesarena

Dagens medieteknologi fragmenterer samfunnet. Det er lenge siden vi så på samme nyheter på Dagsrevyen, eller at alle startet dagen med nitimen på P1. Papiravisa, som presenterer en samlet og bred oversikt over det som er viktig i samfunnet, er på viken-de front. Nyhetsbitene gjennom mobiltelefon og delinger på Facebook, kan aldri erstatte dette. Når samfunnet deles opp i mindre deler, blir biblioteket en viktig felles arena hvor mennesker med ulik bakgrunn møtes.

Kokkvold ser på bibliotekene som et symbol på opplysningstida.

– Hvis bibliotekene har ledere som inviterer inn mennesker på tvers av organisasjoner og partier, kan bibliotekene bli viktige fellesarenaer. Litteraturhuset i Oslo er et bevis på at det er mulig å lage en ny seriøs debattarena, sier han, som selv ikke har deltatt på debatter i et bibliotek.

På senga. Både Elisabeth Dyvik (t.v.) fra Icorn, og kulturhus- og biblioteksjef Marit Egaas, ble tatt på senga av den plutselige interessen for karikaturutstillingen i biblioteket. Politiet var jevnlig innom, men det ble ikke registrert uønska episoder i forbindelse med utstillingen. Foto: Kjetil S. Grønnestad

Truende. Karikaturtegnere er fengslet, jaget på flukt, eller drept på grunn av slike tegninger. Foto: Monica Larsen/Sølvberget

Han understreker at det er viktig å invitere alle inn. Debatter er ikke til for de politisk korrekte. De som debatteres må også være med. For ytringsfriheten er i størst grad for dissidentene, enten de befinner seg på høyre eller venstre side av den politiske aksen.

– Ytringsfriheten er selve grunnlaget for andre menneskerettigheter. Vi skal ha lov til også å krenke religioner og livssyn. Men enkeltmennesker, uansett bakgrunn, er hellige, presiserer han.

Ann-Magrit Austenå er enig i at bibliotekene kan være en god arena for debatt. En viktig grunn til det er at bibliotekene kan presentere utdypende fag- eller skjønnlitteratur til de som ønsker å vite mer om emnene som debatteres.

– Ifølge Grunnloven § 100 skal Staten legge til rette for opplyst samtale. Når svak medieøkonomi reduserer utenriksdekningen, samtidig som medieieerskapet samles i færre hender, gir det mindre bredde og mangfold i utenriksdekningen på norsk. Da kan biblioteket bli en arena hvor inter-

nasjonale problemstillinger belyses med utgangspunkt i lokale forhold, sier hun,

Samle ulike folkegrupper

Terroristene som myrdet mennesker i Charlie Hebdo, var født i Frankrike, men tydeligvis uten å ha fått seg identitet som franske. I et fragmentert samfunn kan bibliotekene ha flere funksjoner som samfunnslim utenom det å være felles debattarena.

– Bibliotek er viktige steder for integrering og brobygging mellom kulturer. For mange innvandrere, ikke minst flyktninger og asylsøkere, er biblioteket et sted der de får tilgang til sitt hjemland og sin kultur via bøker, filmer og internett, sier Austenå.

Med hjelp og veiledning blir biblioteket også en bro over til den nye norske kulturen innvanderne blir en del av.

Som arena der folk med ulik bakgrunn kan møtes, og med en utvida rolle som debattarrangør, kan bibliotekene innta en viktig rolle som forsvarer av ytringsfriheten. Også i den digitale tidsalderen. ■

Satiremagasinet Charlie Hebdo's redaksjon i Paris, ble utsatt for en terroraksjon 7. januar 2015. 12 mennesker, inkludert en politikonstabel på gata, ble drept.

Dagen etter, 8. januar, åpnet biblioteket i Stavanger utstillingen «Ytringsfrihet og avistegning». Utstillingen hang i «Møterommet» til 27. januar.

På grunn av utstillingens plutselige aktualitet ble det på kort tid lagt til rette for to debatter om ytringsfrihet. Begge debattene ble holdt i «Møterommet» der karikaturtegnene var stilt ut.

Utstillingen «Hurra for ytringsfriheten» ble produsert til Grunnlovsjubiléet 2014 av Avistegnerens hus i Drøbak med hjelp av Fritt Ord og Cartoonist Rights Network International (ICRNI). Historiene og tegningene til 15 forfulgte avistegnere fra 13 land, ble presentert sammen med bidrag fra norske avistegnere. Etter å ha vært vist fram i Drøbak, ble utstillingen omarbeidet til en vandretutstilling. Denne var først i Molde før den ankom Stavanger. Det er så langt bestemt at den skal videre til Høgskolen i Oslo og SKUP-konferansen i Tønsberg.

I Stavanger ble utstillingen sett av 9100 personer.

Bli inspirert!

JAKTEN PÅ DET UNIKE

PORTRETET:
CATHRINE KNUDSEN

BOK OG BIBLIOTEK

– med medlemssider fra NBF

Nr. 1/2015

Nasjonalstrategen

BIBLIOTEKARUTDANNELSEN

dere som best kan få sin videreutdanning ved andre institusjoner. Bibliotekskolen må kjenne samfunnets begrensede økonomiske evne til å opprette bibliotekstjenester som svarer til utdanningens siktemål. Dette har spesiell gyldighet for folkebibliotekene, men dessverre også for fagbibliotek av vår størrelse. Når vi får en bibliotekhøgskole bor det kreves flere års praksis for opptak ved den — men spesialutdanning vil det likevel være bruk for på mange felt.

ARBEIDSLIVET

Arbeidsgiverens krav til skolen går

ikke bare til fagkretsen — den går også til lærernes kontakt med yrket. Ved distriktshøgskolene er det vanlig og ønskelig at lærerne får permisjon med visse mellomrom for å tjenestegjøre i arbeidslivet — lærerne må kjenne den bakgrunn studentene skal ut i hvis de skal kunne gi dem en adekvat undervisning. I vårt praktiske yrke burde dette forlengst ha vært en selvfølge.

Det ville kunne bli et verdifullt samspill mellom bibliotekinstitusjoner og Statens bibliotekskole hvis man fra tid til annen kunne utveksle personell. I de fag hvor utveksling ikke er mulig må

skolen sende sine lærere ut som hospitanter — eller de må søke stillinger på linje med andre — lærerne må alltid kjenne yrket ut fra dagens situasjon, og ikke som en foreldet og halvt glemt erfaring. At skolen knytter til seg lærere som ikke har noen praktisk erfaring i det de underviser i må ikke forekomme.

Mitt inntrykk av bibliotekutdanningen i dag er at den faller mellom to stoler. De uteksaminerte kandidater har god allmennutdanning, men for liten praksisundervisning for de fleste stillinger og for lite teori for spesialiserte oppgaver.

Lang avstand fra Dælenenggata til små biblioteker i utkant-Norge

Av biblioteksjef Liv Andresen

Nyutdannede bibliotekarer — hvordan passer de inn i det praktiske yrkeslivet? På redaksjonell oppfordring mente jeg noe om dette i B.o.B. for drøye tre år siden. På oppfordring gjør jeg gjerne et nytt forsøk. Skjønt nytt?

Dengang arbeidet jeg i Vest-Finnmark — et distrikt som årlig tok imot nyutdannede bibliotekarer fra SB. De kom, de så, og de reiste. I Larvik hvor jeg nå holder til, treffes de ikke så ofte.

Derfor tilbake til utgangspunktet. I de tolv årene i Hammerfest fikk jeg erfaring i å møte nye yrkesutøvere på kaia — med sine koffertene, sine forventninger og sin ballast fra SB. Hvordan opplevde vi våre nye kolleger, og hvordan opplevde de oss?

Sant å si, og sant skal sies. Det ble reprise på reprise. Hovedinnvendingen er og blir at *bibliotekyrket er et praktisk yrke*. På mange områder går nyutdannede bibliotekarer ut i arbeidslivet med langt bedre teoretiske forutsetninger enn vi. Mange av dem får stilling i store folkebibliotek, eller i fagbibliotek, og jeg regner med at de her er svært godt kvalifisert. Det store flertallet vil imidlertid velge det tradisjonelle folkebiblioteket som sin arbeidsplass. Mange kommer til det lille biblioteket i utkanten — kanskje det til og med er enmannsbetjent?

Her skal de møte daglige spennende utfordringer, veilede mennesker og lære av dem. Hovedvekten av utlånet er skjønnlitterære bøker. Bibliotekarene har nok en del bokkunnskap, men vet de hvordan de skal formidle dette videre til bestemte mennesker?

KOMMUNALT ARBEID

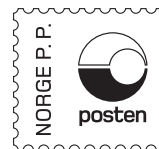
Endel av bibliotekarene får stillinger som krever inn-

gående kunnskap om kommunal forvaltning. De skal være offentlige funksjonærer, og skal være forberedt på å stange hodet i virkeligheten utenfor klasserommet. Byråkratiet vokser omkring oss — det gjelder å kunne finne fram. Vi må kjenne saksgangen i kommunen, vite hvem som stiller med hva, kunne skrive forståelige brev, forberede saker for styret, føre protokoller, kjenne til regler og avtaler i personalforvaltningen. Dertil kommer alt rutinearbeidet — alle de kjedelige jobbene som må gjøres igjen og igjen. Det er ikke bare kontorpersonelet som har rutinearbeid.

Selv 12 ukers god planlegging fra bibliotekskolen og fra praksisbibliotekene, kan aldri erstatte en grundig yrkeserfaring fra bibliotekene. Klasserommet er begrenset av sine fire vegger. Den gamle praksisordningen ble med rette kritisert. Men utkantbibliotekene — og de er fremdeles i flertall, fikk i hvert fall dengang bedre kontakt med bibliotekskolen. Deres erfaringer kom skolen til gode. Selv om studentene møtte med forskjellig utgangspunkt, hadde de i hvert fall tilsammen kjennskap til et bibliotekvesen som strekker seg over 323 878 m². Denne kontakten er nå borte. Studiet er blitt en videreføring av den mekaniske kunnskapstilegningen vi er vant til fra de allmenndannende skoler.

Lærerne kan lett komme i samme situasjon. Avstanden er lang fra Dælenenggt. til det lille folkebiblioteket i utkanten av Norge.

Konklusjonen er altså fremdeles at den praktiske yrkeserfaringen må bli lengre enn 12 små uker. Dessuten må det legges større vekt på bibliotekpraksis ved opptak av nye studenter. De vet i hvert fall hva de går til når de en gang er ferdig med bibliotekskolen.

Returadresse: Bok og Bibliotek
DB Partner AS, Postboks 163,
1319 Bekkestua

En tweet og en vrang

Har konferansestrikkende bibliotekarer skjont noe vi andre ikke har?

Det summer mellom stolradene. Det diskuteres perlestrikk, vrangbord og sidefelling. På scenen står en forfatter, lesende fra sin smale lyrikksamling. Etter det obligatoriske kulturinnslaget skal en politiker uten nasjonalt lånekort snakke varmt om bibliotek, og til slutt skal den nytnevnte nasjonalbibliotekaren foredra om sine ideer og strategier foran et hundretalls bibliotekfolk fra hele landet.

En del twitrere, med NBF-leder **Mariann Schjeide** i spissen, har tatt til orde for å droppe konferansestrikking og heller twitre. Mange mener det er uprofesjonelt at bibliotekarer er opp-tatt med hjemlige sysler når de er på møter og seminarer i embeds medfør. Det er da ikke mer enn rett og rimelig at man skriver ned og eventuelt deler informasjonen man får på konferanser og andre faglige møteplasser?

Det å strikke er for mange bibliotekarer en dyd av nødvendighet. Det hjelper til å holde konsentrasjonen oppe, ifølge konferansestrikkerne selv. Strikking er jo også å utnytte dødtid? Og sjenerte bibliotekarer, som ikke tør ta kontakt med sidekvinnen, kan med intenst blikk konsentrere seg om sidefelling «1 m i hver side, som gjentas på følgende 24. p

= 36 (40) 44 m. til str til arb måler 95 (93,5) 92 cm». Mumles det.

På begynnelsen av 2000-tallet gikk det en html-kurs-bølge over landet. Ikke bare IT-bibliotekarene, men også de vanlig dødelige klass-og-kat-bibliotekarene

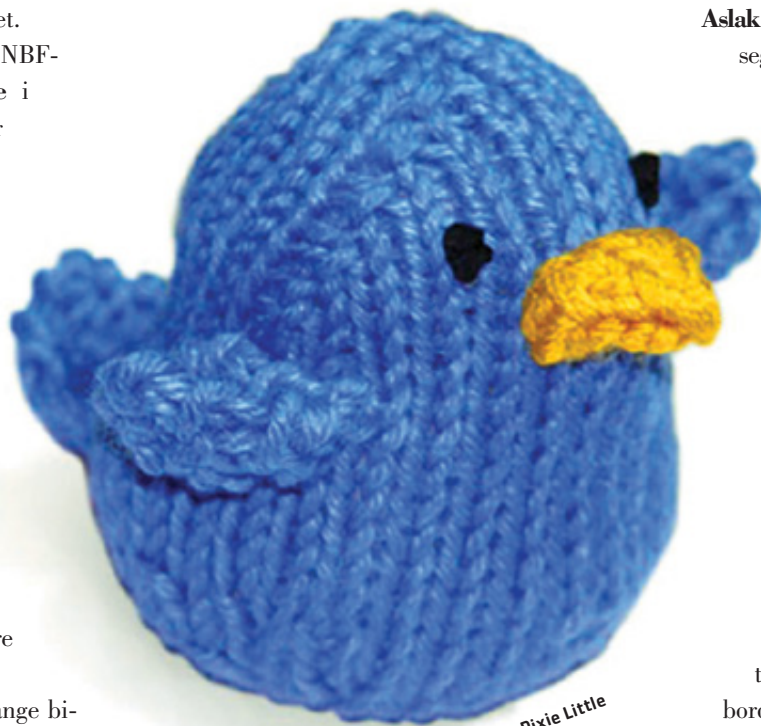

Foto: Pixie Little

skulle til pers og opprette sin egen hjemmeside. I etterkant har jeg tenkt at det kanskje ikke var tilfeldig at svært mange av disse nettsidene hadde et strikketema.

For ligner ikke html-koding svært mye på mønsterstrikk?

Kanskje er det sant det som en herværende strikkeforsker påstår, at strikking er et eget språk, som kan minne om en type morse, rebus eller disse nymotens emojis. Derfor kjære twitrere, drodlere og skribenter: løft blikket fra skjerm og notatblokk og ta en god og grundig kikk på deres nystrikka nasjonalbibliotekar,

Aslak Sira Myhre. Hva har han tatt på seg? Ikke la dere avlede av det han sier eller av den flotte powerpoint-presentasjonen med NB-logo. Er ikke det subtile budskapet han sender ut i form av sin nystrikka grønlender i naturfarger mer interessant?

De strikkende bibliotekarene tar et granskende blikk på nasjonalbibliotekaren, øyensynlig i full gang med eksegese med en strikkeanalytisk tilnærming. Er det slik at de strikkekyndige får med seg et skjult budskap fra Myhres kompliserte lusemønstre, åtte-blads-roser og fletteborder?

Jeg er i tvil, men antakeligvis medtas både bambusspinner og alpakagarn til neste bibliotekkonferanse. Så kan jeg heller twitre noen strikkeoppskrifter.

- Birgitte Kleivset,
universitetsbibliotekar,
Universitetet i Agder